

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

гуманітарний факультет

кафедра теорії та практики перекладу

пояснювальна записка до
дипломної роботи
магістра

**ФРАЗЕОЛОГІЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ BIRD В
АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ**

Виконав: студент (-ка) групи ГФ-319м

Спеціальність: 035 «Філологія»

Освітня програма (спеціалізація):
035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська»

Артеменкова Ольга Костянтинівна

Керівник к.ф.н., доц. К. В.Тарасенко

Рецензент к.ф.н., доц. І. В. Кузнєцова

Запоріжжя-2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет ЕГІ, гуманітарний факультет
Кафедра теорії та практики перекладу
Ступінь вищої освіти магістр
Спеціальність 035 «Філологія»
(код і найменування)
Освітня програма (спеціалізація) 035.041 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно))», перша – англійська»
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
«_____» _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА

Артеменкової Ольги Костянтинівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Фразеологічна репрезентація концепту bird в англomовній картині світу
керівник проекту (роботи) Тарасенко Кирил Валентинович, к. філол. н., доцент,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «6» листопада 2020 року № 316

2. Строк подання студентом проекту (роботи) 18 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до проекту (роботи): теоретичні та критичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених: Н. Д. Піменової, В. І. Постовалової, О. Б. Симакової, Т. В. Козлової, Н. О. Киндрі, Ю. Л. Лясоти, R.Gibbs, J. Flegg та W. Mc. Atee та ін.; 383 фразеологічні одиниці з компонентом «птах», відібраних з сучасних (2014-2020pp.) словників та сайтів у мережі Інтернет

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): розглянути теоретичні аспекти дослідження концепту «птах» в англomовній фразеологічній картині світу, розробити алгоритм для дослідження фразеологізмів з компонентом-орнітонімом, розглянути особливості використання фразеологічних одиниць з концептом «птах» в групі домашні птахи, групі з загальним компонентом «bird», категорії «дикі хижі» та «дикі нехижі» птахи

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Тарасенко К.В., к. філол. н., доцент		
II	Тарасенко К.В., к. філол. н., доцент		
III	Тарасенко К.В., к. філол. н., доцент		
IV	Тарасенко К.В., к. філол. н., доцент		
V	Журавель С.М., ст. викладач		
Нормоконтроль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання « 7 » вересня 2020 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вибір теми дипломної роботи	вересень 2020	виконано
2.	Розробка завдання на дипломну роботу	вересень 2020	виконано
3.	Складання календарного плану роботи	вересень 2020	виконано
4.	Збирання матеріалу для написання 1, 2, 3, 4 та 5 розділів	вересень – жовтень 2020	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2020	виконано
6.	Підготовка розділу 2, 3	листопад 2020	виконано
7.	Підготовка розділу 4, 5	листопад 2020	виконано
8.	Написання вступу і загальних висновків роботи	листопад – грудень 2020	виконано
9.	Оформлення дипломної роботи	грудень 2020	виконано
10.	Нормоконтроль	1-10 грудня 2020	виконано
11.	Рецензування дипломної роботи	10-12 грудня 2020	виконано
12.	Захист дипломної роботи		

Студент

(підпис)

Артеменкова О.К.

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис)

Тарасенко К.В.

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

ДР: 147 с., 6 додатків, 97 джерел.

Об'єкт дослідження – англійські фразеологічні одиниці з концептом «птахи». Мета роботи – дослідження лінгвокультурологічних особливостей та ознак фразеологічних одиниць з концептом «Птахи» в англійській мові.

Методи дослідження – метод словникових дефініцій, структурно-семантичний аналіз, метод фразеологічного опису, порівняльний метод фразеологічних одиниць.

У першому розділі дипломної роботи окреслено загальні особливості фразеологізмів, виявлено та розглянуто різні класифікаційні системи фразеологічних одиниць та їхні структурні особливості. Також в цьому розділі було детально розглянуто концепт «Птахи». У другому розділі було розроблено алгоритм, який потім використовувався у наступних дослідницьких розділах роботи. Третій розділ роботи містить загальний аналіз англійських фразеологічних одиниць з концептом «птахи», в цьому розділі було розглянуто найпоширеніші за кількістю знайдених фразеологізмів групи, а саме група з загальним компонентом «bird» та група «домашні птахи». В четвертому розділі було проведено аналогічний аналіз, однак, розглядалися вже інші групи – дикі хижі і дикі нехижі птахи. В п'ятому розділі роботи розглянуто питання охорони праці. В результаті проведеного дослідження та аналізу запропоновано певні структурні та семантичні моделі англійських фразеологічних одиниць з концептом «птахи». В додатках надано глосарій англійських фразеологізмів з їх перекладом та поясненням.

ФРАЗЕОЛОГІЧНА ОДИНИЦЯ, КОНЦЕПТ, ПТАХ, ОРНІТОНІМ, ОЗНАКА, КЛАСИФІКАЦІЯ, ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ, АНАЛІЗ, ПОРІВНЯННЯ.

ЗМІСТ

Завдання на роботу	
Реферат	
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «ПТАХ» В АНГЛОМОВНІЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ...	10
1.1. Критерії виділення фразеологічних одиниць та їх класифікація	10
1.2. Національно-культурна специфіка фразеологічних одиниць.....	16
1.3. Семантична характеристика фразеологічних одиниць.....	20
1.4. Концепт як базове поняття когнітивної лінгвістики.....	24
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОНЦЕПТОМ «ПТАХ».....	29
2.1. Методика дослідження орнітонімів в сучасній лінгвістиці.....	29
2.2. Алгоритм дослідження фразеологізмів з компонентом «птах»...	32
РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПТ «ПТАХ» (ДОМАШНІЙ) ЯК ФРАГМЕНТ АНГЛОМОВНОЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ.....	36
3.1. Концепт BIRD в англomовній фразеологічній картині світу.....	36
3.2. Концепти домашніх птахів у фразеологічній картині світу сучасної англійської мови.....	41
РОЗДІЛ 4. КОНЦЕПТ «ПТАХ» (ДИКИЙ) ЯК ЕЛЕМЕНТ АНГЛОМОВНОЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ.....	55
4.1. Концепти диких хижих птахів у фразеологічній картині світу сучасної англійської мови.....	55
4.2. Концепти диких нехижих птахів у фразеологічній картині світу сучасної англійської мови	66
РОЗДІЛ 5. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	74
5.1. Аналіз потенційних небезпек.....	74

5.2. Заходи по забезпеченню безпеки.....	76
5.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарної.....	78
5.4. Заходи з пожежної безпеки.....	84
5.5. Укриття населення в захисних спорудах цивільного захисту....	85
ВИСНОВКИ.....	88
SUMMARY.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	94
ДОДАТКИ	101
Додаток А. Стаття «Значення орнітонімів у складі англомовних фразеологізмів».....	103
Додаток Б. Тези доповіді «Національно-культурна специфіка фразеологічних одиниць з компонентом «птах»».....	110
Додаток В. Тези доповіді «Граматичні структури фразеологічних одиниць з компонентом «птах»».....	115
Додаток Г. Глосарій.....	120
Додаток Д. Рідкісні концепти.....	141
Додаток Е. Графіки.....	145

ВСТУП

Світ фразеології сучасної англійської мови великий і різноманітний, а фразеологічні одиниці широко застосовуються як в усному, так і в писемному мовленні. Добре володіння будь-якою мовою, зокрема й англійською, неможливе без знання її фразеології, тому кожен аспект дослідження світу англійської фразеології є, безумовно, дуже важливим. Оскільки фразеологія віддзеркалює, насамперед, національні особливості, уявлення про носіїв мови, історію народу, його побут і світогляд, то фразеологічні одиниці, що містять власне назви тварин, зокрема й птахів, сприяють вираженню емоційного життя людини в цілому.

Це свідчить про те, що назви птахів, як і назви тварин, давно і успішно досліджуються в науці про мову. Останнім часом вивчення різних аспектів мовного і мовленнєвого функціонування фразеологізмів з різними компонентами отримало розвиток в роботах наступних дослідників: Н. Д. Піменова [Піменова 2002], В. І. Постовалова [Постовалова 1988], О. Б. Симакова [Симакова 2003], Н. О. Киндря [Киндря 2003], Ю. Л. Лясота [Лясота 1984], серед зарубіжних дослідників виокремлюємо роботи R. Gibbs [Gibbs 2007], J. Flegg [Flegg 1987] та W. Mc. Atee [Atee 1956], у той час як серед більш новітніх можна виокремити роботи М. Д. Піменової та О. М. Кондратевої [Піменова, Кондратьєва 2011], В. С. Артуняна [Артунян 2014], О. А. Саламатіної [Саламатина 2016] та інші.

Актуальність даної праці полягає у більш детальному та комплексному погляді на особливості репрезентації концепту «птах» та виокремленні в ньому різних груп, дослідженні фразеологічних одиниць з компонентами «птах» в сучасній англійській мові, а також розгляді лінгвокультурологічних ознак, що лежать в основі цих фразеологізмів, оскільки на сьогодні фразеологія залишається об'єктом численних досліджень, а особлива увага приділяється саме вивченню фразеологічних одиниць, об'єднаних загальним компонентом. В даній роботі загальним

компонентом є птах, оскільки він завжди відігравав і відіграє важливу роль в картині світу людини, як англомовної так і україномовної.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дипломну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу Національного університету «Запорізька політехніка» № 61118 «Система й структура германських мов у когнітивно-комунікативній парадигмі знання» Тема роботи затверджена наказом ректора № 316 від 06.11.2020р.

Мета роботи полягає у визначенні лексико-семантичних та функціональних особливостей англомовних фразеологічних одиниць з компонентом «птах».

Мета передбачає досягнення таких цілей:

- розглянути теоретичні аспекти дослідження концепту «птах» в англомовній фразеологічній картині світу;
- розробити алгоритм для дослідження фразеологізмів з компонентом-орнітонімом;
- розглянути особливості використання фразеологічних одиниць з концептом «птах» в групі домашні птахи та групі з загальним компонентом «bird»;
- проаналізувати всі ознаки, що входять до концепту «птах» у складі фразеологічних одиниць категорії дикі хижі та дикі нехижі птахи.

Об'єктом дослідження в роботі є англомовні фразеологізми, які репрезентують концепт «птах».

Предметом аналізу є лексико-семантичні та функціональні особливості англомовних фразеологічних одиниць з компонентом «птах».

Дослідження виконано **на матеріалі** фразеологічних одиниць з компонентом «птах», відібраних з сучасних (2014-2020 рр.) словників та сайтів в мережі Інтернет.

У процесі аналізу було застосовано такі **методи дослідження**: *лінгвістичний метод* – для ознайомлення та вивчення стану проблем, релевантних до теми дослідження; *аналіз словникових дефініцій* – для

пояснення певних термінів та понять; *аналіз суцільної вибірки* – для відбору прикладів, що стали матеріалом дослідження; *контекстуальний аналіз* та *описовий метод* – для вивчення та аналізу вибраних прикладів; *структурно-семантичний аналіз* – для визначення структури фразеологічних одиниць.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній було здійснено комплексний аналіз англomовних фразеологізмів з компонентом «птаx». Також, робота має міждисциплінарний характер: поряд з лінгвістичними спостереженнями у дослідженні наявним є і культурологічний коментар, який значно розширює кут зору на аналізований концепт.

Теоретичне значення даної роботи полягає в тому, що в ній розглядаються теоретичні аспекти дослідження концепту «птаx», завдяки чому було систематизовано інформацію щодо аналізу фразеологічних одиниць з компонентом «птаx».

Практичне значення даної роботи полягає у визначенні лігнвокультурологічних ознак англomовних фразеологізмів з компонентом-орнітонімом. Матеріали роботи можуть використовуватися на заняттях з практики основної іноземної мови (англійська), лексикографії, лексикології, а також спецкурсів зі фразеології та культурології.

Апробація. Основні положення та результати розвідки доповідалися на наукових конференціях різного рівня репрезентації: XII Міжвишівська науково-практична конференція «Різдвяні студентські наукові читання» (Запоріжжя, 2019), щорічна науково-практична конференція «Тиждень науки-2020». Результати було викладено в фаховій статті О. К. Артеменкової, І. В. Кузнецової «Значення орнітонімів у складі англomовних фразеологізмів» [Артеменкова, Кузнецова 2019].

Структуру роботи. Вона складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та ілюстрованого матеріалу (разом 97 найменувань) та 6 додатків. Загальний обсяг роботи – 147 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «ПТАХ» В АНГЛОМОВНІЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

1.1. Критерії виділення фразеологічних одиниць та їх класифікація

В лінгвістиці існує таке поняття як мовна картина. А. А. Залізник заявляє, що в основі цього поняття реалізується наступне значення: «Сукупність уявлень про світ, що об'єктивувалися в значенні різних одиниць даної мови» [Залізник 2006, с. 206]. В той час як О. С. Яковлева визначає наступне значення: «Світобачення через призму мови» [Яковлева 1996, с. 47]. Досліджуючи мовну картину світу потрібно зазначити, що вона часто розглядається у вузькому і широкому сенсі. При цьому, вузьке розуміння обмежується індивідуальною людською свідомістю, а широке розуміння терміну передбачає уявлення про колективну мовну свідомість. Ю. М. Караулов подає наступне твердження: «Для вирішення проблеми співвідношення мови і мислення необхідно вивчати мову через досягнення мовної здатності конкретної людини» [Караулов 2010, с. 25]. Таким чином, зазначимо, що лексикологія, зокрема й фразеологія, відіграє важливу роль в мовній картині світу, оскільки цей особливий прошарок мови асоціюється з культурно-національними стереотипами, а при вживанні в мові відтворює характерний менталітет для певної лінгвокультурної спільноти.

Б. А. Ларін в роботі «Нариси з фразеології» наголошує: «Фразеологічні одиниці побічно відображають погляди народу, суспільний лад, ідеологію своєї епохи» [Ларин 1977, с. 125]. Таким чином, завдяки цьому вислову можна зазначити, що фразеологізми – це неминуща цінність будь-якої мови, оскільки це найцінніше джерело інформації про культуру певного народу.

В. А. Маслова зазначає: «Фразеологічні одиниці показують тривалий процес розвитку культури народу, а через це вони здатні фіксувати й передавати з покоління в покоління культурні установки й стереотипи»

[Маслова 2001, с. 81]. На цій підставі, слід зауважити про існування фразеологічної картини світу, в якій відбивається зміст людського буття. Загалом, термін «фразеологічна одиниця» був вперше використаний саме В. В. Виноградовим і слугував для позначення тих словосполучень та виразів, які утворюються на рівні культури та традиції, передаючи їх освідомлення. Таким чином, зауважимо, що вони не утворюються в процесі мовлення. Вчений стверджує: «Фразеологізми являють собою єдність двох і більше різно-оформлених компонентів, які, маючи цілісне значення, відтворюються у мові автоматично» [Виноградов 1977, с. 59]. Звідси виявляємо, що їх основною ознакою є відтворюваність.

Сучасні дослідники наголошують на розмитті чітких меж серед усіх класів фразеологічних одиниць, саме тому В. М. Телія виокремила, щонайменше, 6 класів фразеологічних одиниць (ідіоми, фразеологічні сполучення, паремії, штампи, кліше, крилаті вирази), кожен тип постає як «розмита множина» [Телія 1996, с. 56]. Розамунд Мун визначає ідіому наступним чином: «Неоднозначний термін, що використовується в суперечливих відносинах. У роботі чи загальному вжитку ідіома має два основних значення» [Moon 1998, с. 131]. На цій підставі, слід зауважити, що характерною рисою ідіоми слугує двозначність, а сам термін, за визначенням І. В. Арнольд: «виступає синонімом мови і діалекту» [Arnold 1966, с. 182].

Досліджуючи фразеологізми, особлива увага надається такому поняттю, як «сталість словосполучень», яке лінгвісти в своїх працях інтерпретують по-різному. В. Л. Архангельський зазначав, що сталість словосполучень – це підсумок регулярності використання словосполучень, типовості вираженого словосполученнями сукупного смислу, використання з метою комунікації в готовому вигляді [Архангельский 1964, с. 91]. Таким чином, сталі словосполучення позначають поєднання предметів, ознак, дій; вони визначаються як немотивовані сполучення слів, які не утворюються в мовленні, а відтворюються як готові одиниці. Слід зауважити, що фразеологічним словосполученням властивий найвищий ступінь сталості.

Спільність різних елементів фразеологічного рівня реалізує поняття концепції стійкості фразеологізму. Про це також свідчать фактори структури ФО, які у своїй роботі виокремлює О. В. Кунін:

1) стійкість вживання пояснюється частотністю вживання словосполучення представниками певного мовного колективу, наприклад: «*To eat like a bird*» – «*Мало їсти, як пташка*»; «*A little bird told me*» – «*Сорока на хвості принесла*» [Кунін 1990, с. 65];

2) структурно-семантична стійкість зазвичай проявляється при перекладі фразеологізму з однієї мови на іншу, оскільки елементи певної ФО можуть не співпадати, наприклад: «*To make a bird*» – «*Влучити в ціль*» [Кунін 1990, с. 65];

3) стійкість значення і лексичного складу фразеологізму пояснюється тим, що певна ФО, яка закріплена в даній мові та світосприйнятті даного мовного колективу, має вже сталу модель, яка важко змінюється (більшість із них у даний час не змінюється взагалі), наприклад: «*(As) blind as a chicken*» – «*Сліпа як курка*» за моделлю «*(As) blind as an owl*»; «*A fisherman always sees another fisherman from afar*» – «*Рибалка рибалку бачить здалеку*» має паралель «*Birds of a feather flock together*» – «*Свій свояка вгадає (бачить) здалека*» [Кунін 1990, с. 65];

4) синтаксична стійкість фразеологізмів пояснюється тим, що у складі кожної ФО лежать конкретні елементи, які розташовані в певному порядку, проте, ця структура може змінюватися через додавання нових слів, наприклад: від «*Duck soup*» – «*Просте завдання*» утворилося «*(As) easy as duck soup*» [Кунін 1990, с. 65].

Отже, фразеологічні одиниці мають цілісне значення та складну семантичну структуру, також їм характерний найвищий ступінь сталості. Подані критерії допомагають провести межу між фразеологізмами та вільними сполученнями.

Розвиток фразеології як лінгвістичної дисципліни нерозривно пов'язаний з ім'ям В. В. Виноградова, яким було вирішено багато питань

загального характеру, завдяки чому була створена база для подальшого вивчення стійких сполучень. В. В. Виноградов уперше ввів в науковий обіг синхронну класифікацію фразеологічних зворотів з точки зору їх семантичної неподільності. Вчений виокремлює три різних види фразеологізмів, а саме фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення [Виноградов 1986, с. 20].

Розглядаючи фразеологічні зрощення, слід зазначити, що значення таких ФО не можна зрозуміти через окремі елементи, що входять до їхнього складу, лише через цілісну структуру певного ФО. Як приклад: «*Goose bumps*» – «*Мурашки по шкірі*», «*Duck soup*» – «*Просте завдання*», «*A dead duck*» – «*Повний провал кожної справи*». У більшості випадків, в фразеологічних зрощеннях неможлива перестановка компонентів, оскільки вони синтаксично нероздільні. У той час як загальне значення фразеологічних єдностей певною мірою пов'язане зі значенням слів, що входять до їх складу, наприклад: «*(As) busy as a bee*» – «*Зайнятий, працюючий*». Стосовно фразеологічних сполучень, то в таких зворотах одне слово центральне, а інші – залежні від нього, як приклад розглянемо такі ФО: «*A rare bird*» – «*Рідкісний птах*», «*An early bird*» – «*Рання пташка*», «*An old bird*» – «*Досвідчений*».

На відміну від деяких вчених, В. В. Виноградов не включає прислів'я і приказки у фразеологічний склад мови. Він заявляє: «Прислів'я і приказки відрізняються від фразеологічних одиниць за своєю семантикою та синтаксичною структурою» [Виноградов 1986, с. 22]. Втім, багато інших вчених при класифікації фразеологізмів беруть до уваги прислів'я і приказки. Наприклад, структурно-семантична класифікація О. В. Куніна, в якій вчений виокремлює номінативні, комунікативні, номінативно-комунікативні фразеологічні одиниці та фразеологізми-вигуки [Кунин 1966, с. 81].

Номінативні фразеологічні одиниці, які виконують функцію називання, в свою чергу поділяються на:

1) субстантивні, тобто ті ФО, які представлені словосполученням, в якому іменник в поєднанні з прикметником або іншим іменником є ключовим елементом: «*Duck's weather*» – «*Дощова погода*», «*A swan song*» – «*Лебедина пісня*», «*Bird brain* – *Курячі мізки*»;

2) ад'єктивні, тобто ті ФО, які представлені словосполученням, в якому прикметник виступає в якості ключового елементу, наприклад, «*(As) graceful as a swan*» – «*Витончений як лебідь*», «*(As) grave as an owl*» – «*Насуплений, похмурий*»;

3) адвербіальні, тобто такі ФО, які є ідентичними прислівникам, наприклад: «*Like a bird*» – «*Швидко, дуже легко*», «*Like water off a duck's back*» – «*Як з гуся вода; немає сенсу*».

В той час як комунікативні фразеологічні одиниці виражають думку і включають до свого складу прислів'я та приказки. Наприклад: «*Birds of a feather flock together*» – «*Свій свояка вгадає (бачить) здалека*», «*To kill two birds with one stone*» – «*Вбити двох зайців одним пострілом*».

До номінативно-комунікативних одиниць відносяться загалом дієслівні ФО, які, за думкою Т. З. Черданцевої: «Складають мовні знаки, опорним елементом яких є дієслово в інфінітиві» [Черданцева 2007, с. 85]. Як приклад: «*To live like a fighting cock*» – «*Як кур у маслі кататися*», «*To rise like a phoenix from its ashes*» – «*Відродитися як фенікс із попелу*».

До останньої категорії відносяться фразеологізми-вигуки, які служать для вираження емоцій, наприклад: «*What a lark!*» – «*Здорово!*», «*Stone the crows!*» – «*Не може бути!*», «*Go fly a kite!*» – «*Забирайся*», «*By cock's body!*» – «*Клянусь богом!*».

Серед фразеологізмів з найменуванням окремих компонентів, важливим є виокремити групу фразеологічних одиниць, якими прийнято позначати найменування птахів, використовуючи при цьому термін «орнітоніми», оскільки дана група слів представлена в усіх мовах, а чимала її частина належить до активного складу лексики, що пояснюється значною роллю птахів в світі людей. Вони також можуть дати можливість правильно

зрозуміти національний характер народу, його культуру і історію, а їхнє порівняння з еквівалентами в інших мовах – краще пізнати свою власну мову. О. Б. Симакова подає наступне твердження: «Орнітонім (від грец. *ornis* (*ornitos*) «птах», *onima* «ім'я, назва») – це номінативна одиниця, представлена окремим словом або словосполученням, яка служить для виділення, індивідуалізації та ідентифікації званої птиці серед інших птахів» [Симакова 2003, с. 11].

Належність компонента до тієї або іншої частини мови, формуючи при цьому певну конструкцію, є одним з факторів, що визначають фразоутворюючу активність даного орнітоніма. Аналіз фразеологізмів з точки зору їх структурних конструкцій спрямований на виявлення моделей, що використовуються для утворення фразеологічних одиниць з компонентом-орнітонімом. Це призводить до згадки класифікації Н. М. Амосової, в якій вона виокремлює шість типів ФО з точки зору їх структури: фразеологічні словосполучення; сурядні фразеологізми; «одновершинні» фразеологізми; дієслівно-постпозитивні фразеологізми; ФО з предикативною структурою; компаративні ФО [Амосова 1963, с. 121].

Фразеологічні словосполучення: «*An eagle eye*» – «*Орлиний погляд*» [Литвинов 2007, с. 81], «*Cock-and-bull story*» – «*Курям на сміх, вигадки*». Сурядне речення, тобто ті речення, в яких закріплено розташування компонентів, а їхня перестановка може привести до мовної помилки, наприклад: «*Norfolk turkey*» – «*Норфолкський індик*» (так називають жителів графства Норфолк) [TFDR], в той час як «*turkey Norfolk*» повністю втрачає своє значення. «Одновершинні» фразеологізми за визначенням О. І. Смирницького: «поєднання службового слова з одним знаменником» [Смирницький 1959, с. 212], тобто використання того чи іншого артикля (або його відсутність) є граматично виправданим і може мати узагальнююче значення, наприклад: «*The bird in one's bosom*» – «*Секрет, таємниця*». Дієслівно-постпозитивні фразеологізми, наприклад: «*To breed up crows and they and they will peck your eyes out*» – «*За моє жито та мене ж і бито*».

Фразеологізми з предикативною структурою, до цієї групи відносяться фразеологізми у формі наказового способу, наприклад: «*Don't count your chicken before they are hatched*» – «*Не кажи гоп, доки не перескочиш*». Компаративні фразеологізми, тобто такі ФО, у складі яких є союзні слова **like, as**, наприклад «*Swoop like an eagle*» – «*Кинутися як коршак на здобич*», «*Eyes like a hawk*» – «*очі як у яструба*», «*As the crow flies*» – «*Найкоротшим шляхом, навпростець*».

Розглянувши подані класифікацію, можемо зазначити, що фразеологізми з компонентами-орнітонімами є, безсумнівно, дуже різноманітним і експресивним масивом лексичних одиниць. Вони охоплюють всі можливі граматичні структури стійких одиниць. Як основні граматичні структури фразеологічних одиниць можна виокремити: субстантивні, ад'єктивні, дієслівні, адвербіальні, а також прислів'я та приказки, при чому у фразеологічних одиниць з компонентом «птах» найчастіше зустрічаються субстантивна, дієслівна та комунікативна структури. Крім цього, було виявлено, що вченими пропонується ряд критеріїв, який дозволяє відрізнити фразеологічні одиниці від вільних словосполучень, а саме: цілісність значення та сталість словосполучень.

1.2. Національно-культурна специфіка фразеологічних одиниць

Як правило, в мові відображаються реальний світ, що знаходиться навколо людини, життєво-необхідні умови для існування, загальне світосприйняття народу, менталітет, спосіб та характер життя, життєві цінності та моральні цінності. Мова містить інформацію про життя «ментального світу», тобто про те, як людина сприймає світ, як власне розуміє себе, свою роль та місце в оточуючій його дійсності. Як зазначає В. Г. Гак: «Фразеологічні одиниці вважаються одним з найбільш яскравих проявів національно-культурної специфіки мови» [Гак 1999, с. 260], завдяки

тому, що вони відіграють особливу роль в трансляції культурно-національної самосвідомості народу і його ідентифікації як такого, так як в образному змісті фразеологічного складу мови втілено культурно-національне світобачення народу.

В більшості фразеологічних одиниць можна знайти «відбитки» національної культури. Набір образів, які закріплені у фразеологічному складі мови, призначається для світобачення і пов'язаний з матеріальною, соціальною і духовною культурами мовної спільноти. Таким чином, можна простежити за тим, як формуються її уявлення про культурно-національний досвід і традиції. В мові закріплюються саме ті вирази, які можна порівняти з культурно-національними еталонами, певними стереотипами, міфологемами та легендами, що відтворюють характерне для тієї чи іншої лінгвокультурологічної спільноти світосприйняття, завдяки вживанню цих виразів в мові.

О. Ф. Арсентієва проводить класифікацію фразеологічних одиниць за трьома рівнями прояву національно-культурної специфіки.

Перший рівень. Національно-культурна специфіка може проявлятися в загальному фразеологічному значенні. Це безеквівалентні фразеологічні одиниці, які існують в будь-якій мові. Концепти передають семантику даних фразеологічних одиниць, які присутні і в мовній картині світу іншого народу: «*Goose bumps*» – «*Мурашки по шкірі*», «*(As) free as a bird*» – «*вільний*».

Другий рівень. Національно-культурна специфіка може проявлятися також в значенні окремих лексичних компонентів. ФО, що мають в своєму складі національно-культурний компонент, є нечисленними в обох мовах. Маркованість національної специфіки створюється наявністю специфічних для даного народу слів реалії, відомі лише носіям однієї або декількох націй, пов'язаних культурної чи релігійної спільністю. Наприклад, ФО «*To make the eagle scream*». Цей зворот зазвичай використовується американцями в розмовній мові, означає вимовляти палкі, більшою мірою патріотичні промови, на державному гербі США зображений саме орел (білоголовий

орлан, що мешкає виключно на території Сполучених Штатів і Канади). Взагалі, образ орла завжди вважався уособленням могутності і сили.

Третій рівень. Національна специфіка фразеологізму може відображати історію народу, своєрідні традиції, звичаї, його характер, спочатку закладені в його прототипі. Поява фразеологізму «*To talk turkey*» – «*Вести ділову бесіду*» пов'язано з історією про переселенців і індіанців. Якось вони разом полювали і домовилися, що всіх убитих птахів поділять порівну. Вони здобули чотирьох індичок і чотирьох воронів. Поділивши птахів навпіл, переселенець вирішив взяти собі індичок, а індіанець – воронів. Індіанець заперечив: «*Do not talk birds, let's talk turkey*», маючи на увазі, що треба перестати обманювати і ділити тільки індичок. Інший приклад, субстантивна англomовна ФО «*A nest of singing birds*» – «*Гніздо співочих птахів*» використовувався для того, щоб називати англійських ліричних поетів, які складали вірші за часів королеви Єлизавети I [Арсентьева 1989, с. 64].

Ступінь прояву національних особливостей залежить від того, наскільки слово є специфічним для мовної картини того чи іншого народу. Найкраще це можна зрозуміти, здійснюючи різні види аналізу фразеологічного складу мов. Найчастіше дослідники використовують класичний порівняльний метод, порівнюючи одиниці мови з одиницями іншої мови (мов). Відмінним від порівняльного методу є контрастивний аналіз фразеологічних еквівалентів, який полягає, на думку М. Ф. Алефіренко: «у виявленні різного, відмінного, яке і складає в більшій мірі національно-культурну своєрідність мов, що зіставляються» [Алефіренко 2008, с. 173].

Також, звертаючись до проблеми національно-культурної своєрідності фразеологізмів, необхідно відзначити наступні підходи: лінгвокраїнознавчий, лінгвокультурологічний і когнітивний підходи [Чикина 2004]. Лінгвокраїнознавчий підхід полягає в тому, що національно-культурна своєрідність фразеологізмів виражається в згадуванні тих чи інших реалій, характерних для даної культури і належать до фонових знань носіїв мови. Як

вважає О. С. Кубрякова: «В рамках лінгвокультурологічного підходу вивчається співвідношення фразеологізмів і знаків культури, а також відбувається актуалізація значень системи стереотипів чи символів для опису культурно-національної специфіки фразеологічної системи» [Кубрякова 2006, с. 8]. А метою когнітивного методу є дослідження менталітету нації. Національно-культурна своєрідність фразеології в рамках цього підходу, як вважає Е. Стабс: «полягає в особливостях функціонування мовного мислення та образної картини світу» [Stubbs 2002, с. 5].

Загалом національна специфіка найбільш ясно проявляється при зіставленні різних мов і обумовлюється двома факторами: об'єктивним та суб'єктивним. Об'єктивним фактор полягає у виділенні природних і культурних реалій, що відображаються у фразеологічних одиницях і які є характерними для життя одного народу, але відсутніх в житті іншого. В рамках культурної специфіки фразеологічна одиниця збігається з елементом менталітету суспільства.

Національно-культурна специфіка – важлива складова фразеологічного фонду мови. Загалом, фразеологічні одиниці можна визначити, як скарбниці мови, в яких зберігається культурна та історична інформація. Національно-культурний компонент є невід'ємною складовою фразеологічного складу мови, оскільки фразеологічні одиниці представляють собою єдине ціле, а їх сукупне застосування може дати повну картину національно-культурних особливостей фразеологічної системи мови. Розглянувши три рівні прояву національно-культурної специфіки, можливо зробити висновок, що фразеологічні одиниці в значній мірі відображають національно-культурну специфіку мови, що допомагає дізнатися про те, як людина сприймає світ, розуміє навколишню дійсність, усвідомлює себе, свою роль та місце в ній.

1.3. Семантична характеристика фразеологічних одиниць

Об'єктом реферованого магістерського дослідження є фразеологічні одиниці, що мають в своєму складі лексеми «птах», тому визначення асоціативних ознак, пов'язаних з назвою тварини, визначенням предметів, явищ і дій, які позначаються фразеологічною одиницею з компонентом-орнітонімом, відбувається на основі дослідження семантики фразеологічної одиниці, тобто потрібно розглянути поняття фразеологічного значення і внутрішньої форми фразеологічних одиниць.

Фразеологічний зворот, як вже було сказано раніше, перш за все відрізняється від вільного словосполучення узагальненістю значення всього звороту в цілому. У більшості випадків спроби опису фразеологічного значення пов'язані з проблемою його співвідношення з лексичним значенням. Наприклад, О. І. Молотков зазначає: «Значення фразеологічної одиниці є лексичним, тим самим урівнюючи фразеологічну одиницю і слово» [Молотков 1977, с. 76].

За визначенням Раймонда В. Гіббса: «Фразеологічне значення складається не з суми лексичних значень слів, їх складових, а являє собою новий семантичний узагальнений тип значення всього обороту в цілому, в окремих випадках загальне значення фразеологізму впливає з ослабленого значення його компонентів» [Gibbs 2007, с. 717]. З цього можна зробити висновок, що фразеологізми можуть взагалі не мати кілька значень, оскільки багатозначність тієї чи іншої фразеологічної одиниці є властивістю, яка притаманна лише даному фразеологізму, а не яка залежить від контексті. В. П. Жуков в свою чергу пише: «Фразеологічні синоніми – це вирази, значення яких більш менш співпадає між собою, проте вони виявляють відмінні елементи змісту однакового концепту, які співвідносні з однією і тією ж частиною мови» [Жуков, Жуков 2006, с. 178]. На думку вченого всі фразеологічні синоніми можна поділити на три групи: ідеографічні, стилістичні та стилістико-ідеографічні:

1) ідеографічні синоніми відрізняються певними відтінками значення. Проте, серед фразеологізмів з компонентом-орнітонімом не було знайдено жодного прикладу [Жуков, Жуков 2006, с. 178];

2) стилістичні синоніми можуть позначають одне і те ж поняття, проте в них різна стилістичної приналежністю. Як приклад приведемо: «*A rare bird*» – «*Рідкісний птах*», «*A black swan*» – «*Чорний лебідь*», «*A white crow*» – «*Біла ворона*» – всі ці фразеологічні одиниці мають значення «рідкість» [Жуков, Жуков 2006, с. 178];

3) стилістико-ідеографічні синоніми мають як чисто семантичні, так і стилістичні відмінності, наприклад: «*To be under someone's wing*» – «*Під наглядом*» або «*Someone would put legs under a chicken*» – «*Дуже балакучий*» [Жуков, Жуков 2006, с. 178].

Фразеологічні одиниці можуть поєднуватися антонімічними зв'язками, хоча більшість дослідників простежують закономірність, що антонімічні відносини у фразеології розвинені не так добре, як синонімічні. Загалом, антонімічність фразеологічних одиниць полягає у протиставленні їхніх значень при лексико-семантичній спільності змісту. Як приклад: «*A spring chicken*» – «*Зовсім молодий, недосвідчений*» та «*An old bird*» – «*Стріляний горбець*».

Зазначимо також, що в деяких фразеологізмах знаходить своє відображення полісемія. Це явище визнається такими відомими фразеологами як О. В. Кунін [Кунін 1996], В. В. Виноградов [Виноградов 1986], Б. А. Ларін [Ларін 1977] та іншими дослідниками. Поява нового фразеологічного значення відбувається на основі уже існуючого, на думку Р. О. Будагова: «Це зумовлює розширенню його семантичної структури» [Будагов 1974, с. 22]. Проте, вираз А. Ф. Єфремова: «Контекст створює полісемію слова, даючи можливість з'явитися новим значенням з точним їх вживанням в кожному конкретному випадку» [Єфремов 1957, с. 7] дає нам змогу зрозуміти, що значення лексеми створюється контекстом при кожному її вживанні. Тобто через це відбувається зміна або приріст

значення/сенсу. Прикладом полісемії фразеологічних одиниць може слугувати така ФО як «*Lame Duck*» – 1) *невдаха, каліка*; 2) *банкрут*; 3) *бірж. спекулянт, що розорився*; 4) *ав. пошкоджений літак*; 5) *шалапут, гульвіса*.

Слід також зазначити, що на відміну від лексичного значення слова, однією з основних рис фразеологічних одиниць є її емоційна забарвленість, наявність в ній експресії. Говорячи про будь-яке явище, народ обов'язково оцінював його. Завдяки своїй емоційній забарвленості, фразеологізми легко сприймаються і розуміються людьми, узагальнюються і переосмислюються.

Фразеологічні одиниці вважаються елементами складної системи загальнонаціональної мови, оскільки вони беруть участь в деяких процесах на різних її рівнях. Оскільки до складу фразеологізмів фонема, можна зазначити їх зв'язок з фонетичним рівнем мови, що несе за собою розділово-смыслову функцію. Разом з іншими елементами фразеологізми утворюють конкретні речення, тому мають пряме відношення до інших мовних одиниць на синтаксичному рівні. Як досить важливу рису фразеологізмів, можна відмітити їхню надслівність, завдяки наявності кількох компонентів, що входять до складу одного фразеологізму і які семантично поєднуються між собою.

Такі дослідники як О. А. Потебня [Потебня 1993], В. фон Гумбольдт [Гумбольдт 1984] та інші розглядають питання про роль внутрішньої форми у формуванні фразеологічного значення фразеологічної одиниці і її відмінності від внутрішньої форми слова. Однак оскільки саме поняття внутрішньої форми трактується неоднозначно, її потенціал залишається лінгвістичною проблемою. За визначенням О. А. Потебні «Внутрішня форма слова є образом імені, найближчим етимологічним значенням слова, тим засобом, яким виражається зміст, тобто ознакою плану вираження, яка проектується у план змісту» [Потебня 1993, с. 24]. На основі цієї думки робимо припущення, що внутрішня форма, загалом, розглядається як образ, обумовлений взаємодією вільного словосполучення з переосмисленою на його основі фразеологічної одиниці.

Звідси й визначення В. М. Телії: «При вторинній номінації образне утворення, виступаючи як внутрішня форма вторинного найменування, віддає частину інформації про типове уявлення об'єкта» [Телія 1996, с. 127]. Звідси, можна прирівняти внутрішню форму фразеологічної одиниці з вихідним образним уявленням. Виявлення способів взаємодії образу і актуального значення фразеологізму багато в чому пов'язане з характером тропів (метафори, метонімії, синекдохи тощо). Зазначені тропи показують, як відбувається перехід від образу до актуального значення.

На думку М. Ф. Алефіренко: «Внутрішня форма стає джерелом типових асоціацій, лінгвокреативним стимулом пожвавлення цілого ланцюга соціально значущих зв'язків, конотацій і уявлень» [Алефіренко 2005, с. 137], тобто вона повністю має смислову гаму образної палітри фразеологічної одиниці. При цьому вважається, що внутрішня форма властива лише тим фразеологічним одиницям, які можуть бути накладені на вільне словосполучення такого ж лексичного складу і на його фоні дають семантичний і метафоричний ефект.

Розглянувши поняття фразеологічного значення і внутрішньої форми фразеологічних одиниць, можливо зробити висновок, що поряд з фразеологічним значенням внутрішня форма являє собою співвідношення слова й предмета, про яке йдеться у фразеологічній одиниці, тобто перші асоціації, перші значення, пов'язанні з цим виразом. В більш широкому сенсі внутрішня форма розглядається як буквальне значення фразеологізму, безпосередньо виведеного зі значення його компонентів і зв'язків між ними. Внутрішня форма тісно пов'язана з образністю, оскільки лише образні фразеологічні одиниці можуть мати внутрішню форму, інтерпретуючи таким чином світосприйняття нації і реалізуючи всі їхні культурні значення та асоціації. Звертаючись до внутрішньої форми, можливим є виявлення специфічних мовних відмінностей, які допомагають зрозуміти загальне уявлення про світ народу, деякі риси його національного характеру, культуру та традиції.

1.4. Концепт як базове поняття когнітивної лінгвістики

Розглядаючи відображення дійсності словом, зауважимо, що образ свідомості, який реалізується за допомогою мови, ніколи напряду не буде виступати в тому ж значенні, як і конкретний об'єкт дійсності. Загалом, Б. О. Серебренніков стверджує: «Мова не відображає дійсність, а відображає її знаковим способом. Тому, фактично результатом відображення є концепти або поняття» [Серебренников 1988, с. 6]. Звідси, виявляємо, що мова використовується лише як спосіб поділення світу людини за конкретними концептами, які й відображають її дійсність. Таким чином, пізнання світу за допомогою слів відіграє дуже важливу роль у загальному світосприйнятті.

Завдяки виразу Д. С. Лихачова: «Багатство мови визначається не тільки багатством «словникового запасу» і граматичними можливостями, а й багатством концептуального світу, концептуальної сфери, носіями якої є мова людини і його нації» [Лихачев 1997, с. 283]. В сучасній лінгвістиці велика увага приділяється вивченню концепту. Різні науковці розглядають поняття «концепт» абсолютно по-різному, проте, визначення В. І. Карасика є найбільш ємним і лаконічним. Вчений визначив концепт як «багатовимірне смислове утворення, в якому виокремлюються ціннісна, образна і поняттєва структури, як фрагмент життєвого досвіду людини» [Карасик 2004, с. 109]. А. П. Бабушкін в свою чергу приписує концепту наступні характеристики та властивості: концепт — це ментальна репрезентація, що визначає взаємозв'язок речей між собою, до концепту належать лише ідеальні образи та він обов'язково позначається словом [Бабушкин 1992, с. 9].

Спираючись на визначення С. О. Аскольдова-Алексєєва: «концепт — це уявне утворення, що заміщає в розумовому процесі безліч різних предметів, явищ тощо» [Аскольдов-Алексєєв 1997, с. 28] є можливим охарактеризувати концепти як повноцінні відгуки, що виникають у свідомості людини, на попередній досвід індивідуума, науковий, соціальний, історичний тощо.

Отже, розглядаючи сутність концепту, дослідники особливо відзначають його приналежність етнокультурному світу людини. Концепт, загалом, представлений вираженням етнічної специфіки мислення, а його перенесення на мову, що відбувається за допомогою слів, пов'язане зі здатністю носія концептуальної системи зрозуміти його. Звідси, розуміння та виявлення концепту дає змогу відтворити певний етнокультурний образ та особливість менталітету носія мови. Однак, незважаючи на різноманіття тлумачень, дослідники суголосні в тому, що концепт – це умовна ментальна одиниця, яка існує у свідомості людини і являє собою зв'язку уявлень, асоціацій, які реалізуються в слові і допомагають зрозуміти, як через призму мови відбувається осмислення і концептуалізація світу.

За словниковим значенням «концепт» і «поняття» – слова близькі. Дослідження показують, що концепт є семантично глибше, багатше поняття. Концепт наближений до ментального світу людини, отже, до культури та історії, тому має специфічний характер. Як зазначає Ю. С. Степанов: «Концепти представляють собою колективну спадщину в свідомості народу, його духовну культуру, культуру духовного життя народу» [Степанов 1997, с. 76]. Концепти не обов'язково повинні бути представлені лише в словесній формі, наряду з поняттями, проте перші, як правило, оформлені за допомогою знаків. Це дає нам змогу зрозуміти, що він включає в себе всю комунікативно значиму інформацію.

Концепт розширює значення слова, залишаючи можливість домислити та створити емоційну ауру слова. Серед складників методики опису концепту Ю. С. Степанова виокремлює їх буквальний смисл або внутрішню форму, пасивний або історичний шар концепту та найновіший або активний шар концепту [Степанов 1997]. Проте останній підхід не допускає власне лінгвістичного аналізу. Дослідник акцентує увагу на тому, що концепти можуть виражатися як у словах, так і в речах. Звідси, концепт розглядається як осмислення культурного прояву у ментальному світі людини.

Явище реальної дійсності, яке піддається оцінці, служить базою для утворення концепту, оскільки людина спочатку повина зрозуміти певний об'єкт чи явище, оцінюючи цого. Таким чином й зароджується будь-який концепт у свідомості носія культури. Звідси, концепт розглядається не тільки як аспект закладеної в ньому ментальної інформації про будь-який об'єкт/явище дійсності, а й одночасно як одиниця культури, тому для розкриття змісту концептів велика увага приділяється саме їх дослідженню в культурологічному аспекті.

Для системного розуміння концептуального устрою тієї чи іншої лінгвокультури важливо також розглянути типи концептів. Як і будь-який інший мовний феномен, концепти можуть бути осмислені та реалізовані на рівні структури, семантики і прагматики, що припускає їхнє висвітлення як цілісних одиниць в єдності структурних, когнітивно-семантичних і комунікативно-прагматичних властивостей. За визначенням А. М. Приходько: «Даний підхід до інтерпретації типологічної організації концептокорпусу дозволяє його розгляд у рамках таких бінарних опозицій, як «параметричність» – «непараметричність», «універсальність» – «специфічність», «регулятивність» – «нерегулятивність», «позитивність» – «негативність»» [Приходько 2008, с. 85]. Розглядаючи параметричні концепти, виявляємо, що це такі концепти, які асоціюються в лінгвокультурній свідомості з певними кількісними або якісними показниками. Щодо непараметричних, то вони реалізуються на рівні почуттів, уявлень, оскільки до них досить важко застосувати які-небудь принципи міри. Універсальні концепти мають загальний, національний характер, у той час як специфічні концепти прив'язані до певної культури чи мовної спільноти. В основі регулятивних концептів закладений певний шаблон чи ідеал, а в нерегулятивних – він відсутній, тому такі концепти існують у мовній свідомості без будь-якого нормування моделей поведінки [Приходько 2008].

Існуючі в лінгвістиці теорії та підходи поняття «концепт» зводяться, як правило, до двох основних, а саме: лінгвокогнітивний та лінгвокультурний. Так, наприклад, концепт як лінгвокогнітивне явище являє собою одиницю ментального характеру. Представники такого підходу є З. Д. Попова [Попова 2000], Й. А. Стернин [Цивьян 2006, с. 35], О. С. Кубрякова [Кубрякова 2006] та інші. Ці дослідники погоджуються з висловом О. П. Бабушкіна про те, що концепт зараховується «до розумових явищ, психічних ресурсів нашої свідомості та визначається як оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону і всієї картини світу, відображеної в людській психіці» [Бабушкин 1996, с. 90]. Лінгвокультурний підхід до розуміння концепту полягає в тому, що сукупність концептів та відносин між ними може бути віддзеркаленням всієї культури повністю. Представники, які дотримуються цього підходу, а саме Ю. С. Степанов [Степанов 1997], В. І. Карасик [Карасик 2004] та інші, переконані, що концепт визнається «базовим осередком культури», як це вважає В. І. Карасик [Карасик 2004, с. 116], а отже при вивченні концепту, важливо приділяти увагу саме культурній інформації, яку він передає.

Проте, різні підходи до трактування терміну «концепт» не призвели до його точного та однозначного визначення. Якщо переглянути значення «концепту» в «Короткому словнику когнітивних термінів», то ми маємо досить розмиту дефініцію: «оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи та мови мозку, всієї картини світу, відбитої в людській психіці» [Кубрякова 1997, с. 81]. Подібне визначення концепту подає й Моніка Шварц: «елементарна ментально організована одиниця, що виконує функцію зберігання знань про світ в абстрактному форматі» [Schwarz 1996, с. 55]. Загалом, в концепті можна виокремити такі ознаки й характеристики, як культура, знання, психологія, і всі вони лежать в основі значення певної моделі.

На думку В. І. Карасика, існують декілька видів концептів: «лінгвокогнітивний концепт – це напрямок від індивідуальної свідомості до

культури, а лінгвокультурний концепт постає як напрямок, який походить від культури до індивідуальної свідомості» [Карасик 2007, с. 117]. Відповідно ці підходи відрізняються відношенням стосовно певного індивіда. Структура лінгвокультурного концепту безперервно змінюється з ходом життя мовного колективу, оскільки змінюються зовнішній для людини світ і внутрішня система цінностей. Зникають старі асоціативні зв'язки, проте концепт збагачується новими. За слушними спостереженнями А. М. Приходько: «індивідуальні концепти багатші й різноманітніші від колективних, оскільки колективна свідомість і колективний досвід є похідними від свідомості й досвіду окремих індивідів, що входять у колектив» [Приходько 2008, с. 51]. Крім цього, ці похідні утворюються шляхом спрощення всього унікального в особистому досвіді та підсумовуванням збігів та схожості.

Існує твердження, що жоден концепт не виражається у мові повністю, це є дуже важливим моментом для розуміння поняття «концепт». Для підтвердження цієї думки З. Д. Попова та Й. А. Стернин наводять наступні докази та припущення: концепт може бути результатом пізнання конкретного індивіду, а індивідуальне потребує загальних засобів реалізації. Також, вчені зазначають, що неможливо зобразити усі форми вираження концепту [Попова, Стернин 2007, с. 30]: Завдяки цим аргументам, слід підкреслити, що концепт не обов'язково має мовний прояв – існує багато концептів, які не мають стійкої назви і при цьому їх концептуальний статус не викликає сумніву.

Таким чином, визначень поняття «концепт» в сучасній лінгвістиці вже досить багато. Було виявлено, що при великій кількості варіантів позначення терміну «концепт», все рівно одностайно одиниця ментального простору слугує способом вираження концепту. Найважливіші концепти завжди знаходять відображення в мові. Концепти можуть бути культурно обумовлені, тим самим ускладнюючи можливість вибору ідентичною одиниці для передачі на іншу мову. Отже часто їх доводиться передавати описово або за допомогою пояснень.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОНЦЕПТОМ «ПТАХ»

2.1. Методика дослідження орнітонімів в сучасній лінгвістиці

Лексико-семантична група з концептом «птах» вже довгий час привертає увагу дослідників у зв'язку зі здатністю її одиниць володіти багатозначністю, заснованої на метафоричних і метонімічних зв'язках. Загалом, для вивчення такого явища, як фразеологія, існують декілька різних методів. Перш за все, слід зазначити, що для дослідження певного явища потрібно використовувати комплекс положень, наукових та чисто технічних прийомів, в цьому й полягає поняття методу.

Першою запропонувала метод вивчення фразеологічних одиниць Н. М. Амосова [Амосова 1963, с. 71]. Вона розробила конкретний метод вивчення фразеологізмів, спираючись на те, що ідея, закладена в його основу, повинна знаходити своє відображення в будь-якому методі вивчення фразеології. Вона виокремлює наступні положення цього методу: «максимальна об'єктивність в розгляді досліджуваних явищ, вивчення фразеологічних одиниць в умовах їх мовного вживання, вивчення контекстуальної взаємодії слів у реченні, встановлення ступеня закріпленості складу і структури даного словосполучення» [Амосова 1963, с. 71].

Наступним основним методом вивчення фразеологічних одиниць був варіаційний метод, запропонований В. Л. Архангельським [Архангельский 1964]. Загальними принципами цього методу є наступні:

1) прагнення використовувати положення матеріалістичної діалектики при розгляді мовних явищ і синтезувати положення традиційного мовознавства та методи структурної лінгвістики [Архангельский 1964, с. 64];

2) комплексне вивчення особливостей елементів фразеологічних одиниць, виявлення на фразеологічному рівні мовної структури постійних та змінних компонентів фразеологічних одиниць [Архангельский 1964, с. 64];

3) фразеологія розглядається як система вивчення реальних варіантів фразеологічних одиниць, які спостерігаються в момент комунікації в певний період часу [Архангельский 1964, с. 64];

4) виділення фразеологічного значення як особливої лінгвістичної категорії [Архангельский 1964, с. 64].

Фразеологічна одиниця є, перш за все, елементом фразеологічної системи. Отже, для визначення предмета дослідження, тобто для виявлення належності стійких словосполучень до фразеології потрібно звернутися в першу чергу до методу фразеологічного аналізу і його складових, а саме фразеологічної ідентифікації та фразеологічного опису. Дефініційний аналіз, який полягає у використанні порівняльних досліджень, можна вважати одним з найбільш ефективних способів дослідження орнітонімної лексики. При використанні цього методу, за словами В. Г. Гака, «дослідження йде вглиб мовних форм, завдяки чому вчені в змозі виявити характерні особливості слова і його семантики в цілому» [Гак 1977, с. 13].

В останній час предметом дослідження стали зооніми в складі фразеологічних одиниць, проте, об'єктом даної роботи є саме орнітонімна лексика. За словами А. В. Москаленко: «концепт «птахи» розуміється як фрагмент фразеологічної картини світу, що відображає колективне уявлення мовного соціуму про даному відрізок дійсності» [Москаленко 2015, с. 63]. Звідси, з'ясовуємо, що природне середовище, культурні традиції відіграють дуже важливу роль у формуванні стереотипів осмислення дійсності. Це також впливає й на складання словників фразеологічних одиниць [Пименова 2002]. Зовсім незначна частина орнітонімної лексики відсутня в словниках певних мов через їхнє проживання на якийсь більш-менш обмеженій території, або, навпаки, їхню відсутність. На думку П. Н. Денисова, це пов'язано з: «відображенням неідентичних сторін реалій

різних народів і виділенням відмінних відносин між цими реаліями» [Денисов 1993, с. 66]. Таким чином, навіть, якщо зооніми є універсальними за своєю структурою, вони можуть змінюватися за формою вираження, оскільки національно-культурні традиції, географічні та соціально-економічні умови життя носіїв мови все рівно залишаються різними.

В зарубіжному мовознавстві також наявні дослідження, які допомагають розкрити особливості функціонування орнітонімів в англійській фразеологічній картині світу та висвітлити питання, пов'язані саме з виникненням орнітонімної лексики, яка набуває символічного значення для представників англійської лінгвокультури. Особливості виникнення специфічної орнітонімної лексики розглядав W. J. Mc. Atee [Atee 1956], а Джим Флегг в свою чергу допомагає розібратися з функціонуванням певних найменувань птахів в англійській лінгвокультурі за допомогою своєї книги «Discovering Birds» [Flegg 1987].

Отже, розглянувши різні методики вивчення фразеологічних одиниць, можна зазначити, що вони сприяють формуванню уявлення про фразеологію, як про цілісну, важливу частину освоєння мови. Фразеологічні одиниці з компонентом-орнітонімом можуть вивчатися з різних точок зору, а саме: лінгвокультурологічної, когнітивної, в міжкультурній комунікації та художньому дискурсі. Ряд процедур, передбачених методом фразеологічної ідентифікації, сприяє виявленню фразеологічності того чи іншого словосполучення. Оскільки умови життя носіїв певної мови, їхнє географічне положення та національно-культурні традиції можуть відрізнятися в залежності від конкретної мови, то певні лексичні одиниці з найменуванням птахів, можуть бути відсутні в словнику цієї мови. Подібні за денотативним значенням зооніми в різних мовах відрізняються образністю, так як асоціативні уявлення про птахів в різних мовах не збігаються. Випадки збігу сходять або до загального для досліджуваних мов джерела, або є наслідком єдиного сприйняття світу, подібних культурних, національних і історичних особливостей.

2.2. Алгоритм дослідження фразеологізмів з компонентом «птах»

Об'єктом розгляду у дослідженні є фразеологізми з компонентом «птах», тобто орнітонімна лексика, яка складає структуровану систему і відображає рівень світосприйняття картини світу представниками певної лінгвокультури. Уточнимо, що термін «орнітонім» вживається в значенні «назви птахів».

В ході дослідження було виокремлено та проаналізовано 4 групи ФО, що взагалі складають 383 ФО, а саме ФО з компонентом-орнітонімом домашніх птахів, диких хижих птахів, диких нехижих птахів та загальним компонентом «bird». Кількісні данні виявилися такими: перша група ФО з загальним компонентом «bird» нараховує 96 ФО; до складу другої групи – домашні птахи – входять 136 ФО, що робить цю групу найчисленнішою; третя група дикі хижі птахи – 79 ФО; у той час як остання четверта група дикі нехижі птахи налічує найменшу кількість виразів – 72 ФО.

Таким чином, першим етапом нашого дослідження було виділення фразеологізмів шляхом суцільної вибірки. Після цього всі знайдені в лексикографічних джерелах фразеологізми було розділено на 3 конкретні групи та 1 загальну, що, як зазначалися вище, мають схожий елемент або ознаку. В нашому випадку класифікація відбулася за такими категоріями:

- 1) загальний компонент «bird»;
- 2) домашні птахи: *goose, hen, cock, chicken, duck, turkey*;
- 3) дикі хижі птахи: *crow, raven, eagle, hawk, kite, owl, buzzard*;
- 4) дикі нехижі птахи: *pigeon, lark, bunting, sparrow, cuckoo, woodcock, coot, daw, nightingale, ostrich, parrot, canary, swallow, swan, peacock* та інші.

Саме такий класифікаційний розподіл і зумовив структуру роботи та її розподіл на дослідницькі підрозділи.

Наступний етап базується на використанні структурно-семантичного аналізу, який полягає у виділенні з теми ключових слів, які характеризують предмет і аспекти, та у подальшому виявленні їх смислового змісту. Під

ключовими словами розуміються лексичні одиниці (слова і словосполучення), що передають зміст теми. Як ключові слова можна виокремити: іменники, прикметники, дієприкметники, числівники які можуть бути як і окремими термінами, так і словосполученнями (іменник + іменник, іменник + прикметник, іменник + числівник) і т.д. Після виявлення тих чи інших ключових слів, визначаємо синонімічні, родові, видові і асоціативні поняття. За основу цього методу була взята структурно-семантична класифікація О. В. Куніна [Кунин 1996, с. 81].

На наступному етапі дослідження було використано один з найбільш ефективних методів – метод фразеологічного опису. Використовуючи даний метод, можна надати точний і вичерпаний аналіз ФО. Для подібного аналізу, на думку М. М. Копиленко, використовуються такі прийоми як: «пояснення функціонування ФО, обробка розрахунків, кількісних даних (відсотки, діаграми, тощо), об'єднання ФО в різні групи на основі їх спільності й відмінності» [Копыленко 2006, С. 75–78]. Саме на цьому етапі в даній роботі було застосовано прийом опису властивостей, ознак та суттєвих характеристик досліджуваних фразеологічних одиниць, а саме концептуальні ознаки, які властиві птахам, наприклад: *їх здібність співати, літати і т.д.*

При дослідженні фразеологічних одиниць важливу роль також відіграє порівняльний метод ФО, оскільки саме за його допомогою ми можемо виокремити компоненти, що відображають культурну специфіку того чи іншого народу. Безліч наукових робіт з фразеології засновані на порівняльному методі дослідження ФО, наприклад, Т. М. Федуленкова та А. М. Любова [Федуленкова, Любова 2008], В. В. Арутюнян [Арутюнян 2014], А. Ю. Мусалова [Мусалова 2014], G. Brackenbery [Brackenbery 1949] та інші. При використанні порівняльного методу потрібно провести паралель між результатами дослідження всередині пари мов. В першу чергу, це допомагає визначити в якій з даних мов той чи інший ключовий компонент ФО відіграє найбільш важливу роль в світосприйнятті носіїв даних мов. По-друге, використання цього методу дозволяє знайти

більш відповідний спосіб перекладу ФО з однієї мови на іншу. Таким чином, в ході даної роботи також використовувався порівняльний метод задля того, щоб порівняти результати дослідження в англійській та українській мовах, а також задля того, щоб знайти можливі еквіваленти серед представлених одиниць.

Розглянувши всі методи, які використовуються для дослідження фразеологізмів, було виокремлено п'ять етапів алгоритму, який буде застосовано у дослідницьких розділах роботи.

Перший етап – виокремити фразеологізми шляхом суцільної вибірки з фразеологічних та тлумачних словників англійської та української мов, а також з мережі Інтернет. В ході даної роботи було розглянуто такі словники як «Англо-український фразеологічний словник» К. Т. Баранцева [Баранцев 2005], «Англо-русский словарь фразеологизмов с компонентом-зоонимом» Е. А. Хомутнікової та Ю. С. Борових [Хомутникова, Боровых, 2019], «Большой англо-русский фразеологический словарь» О. В. Куніна [Кунин 1984], «Русские пословицы и поговорки и их английские аналоги» Ю. В. Бодрової [Бодрова 2007], «3500 английских фразеологизмов и устойчивых словосочетаний» П. П. Литвінова [Литвинов 2007] та інші здебільшого україномовні словники, а також наступні інтернет-ресурси та онлайн-словники (*Детальніше див. № 82-97 переліку використаних джерел ілюстративних матеріалів*).

Другий етап – поділити виявлені фразеологізми на певні групи за їх головними категоріями. Перш за все, визначаємо основний елемент, який можна виокремити в усіх знайдених ФО, для даної роботи – це категорії за якими птахи можуть бути розділені. Перша категорія – домашні птахи, друга категорія – дикі хижі птахи, третя група – дикі нехижі птахи та окрема група з загальним компонентом «bird».

Третій етап – об'єднати фразеологізми в підгрупи на основі структурно-семантичного методу. За основу цього методу було взято структурно-семантичну класифікацію О. В. Куніна, яка полягає в розподілі на наступні

групи: номінативні, які означають предмети, явища і тощо (субстантивні, ад'єктивні, адвербіальні), номінативно-комунікативні, тобто такі ФО, які можуть трансформуватися в речення при вживанні дієслова в пасивному стані (дієслівні), та комунікативні, тобто ФО зі структурою простого та складного речення (прислів'я та приказки).

Четвертий етап – знайти та описати всі концептуальні ознаки та характеристики птахів. Застосовуємо прийом переліку властивостей, суттєвих рис та якостей досліджуваних ФО, який є характерним для фразеологічного опису. Для цього потрібно описати як та чи інша ознака проявляється в ФО англійської мови. Саме на цьому етапі формується перелік характеристик, які властиві птахам, наприклад: *здібність літати, співати, мало їсти, перебувати в неволі і т.д.*

П'ятий етап – зіставити отримані результати дослідження в межах англійської та української мов та знайти певні відмінності чи схожості. Після виявлення певної ознаки, простежуємо як вона реалізується на рівні ФО в рамках цієї пари мов і як це впливає на світосприйняття та усвідомлення носіїв саме англійської мови. Після цього виявляється можливим визначити різницю між отриманими даними.

Отже, для дослідницької частини роботи було виокремлено наступні методи: метод виявлення ФО шляхом суцільної вибірки, структурно-семантичний аналіз, метод фразеологічного опису та порівняльний метод. На основі цих методів було складено алгоритм роботи, який включає в себе п'ять етапів.

РОЗДІЛ 3

КОНЦЕПТ «ПТАХ» (ДОМАШНІЙ) ЯК ФРАГМЕНТ АНГЛОМОВНОЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

3.1. Концепт «bird» в англomовній фразеологічній картині світу

В ході роботи було проаналізовано 96 фразеологізмів з компонентом «bird». Зазначимо, що цей компонент є найактивнішим в утворенні фразеологізмів-орнітонімів в англійській мові. Лексема «bird» в англійській лінгвокультурі ототожнюється зі свободою, легкістю і швидкістю пересування, але також й іноді – з безглуздістю та боягузтвом. Все це знаходить відображення у фразеологічному фонді англійської мови, а саме у фразеологізмах. Слід зазначити, що в англomовних фразеологізмах замість конкретного найменування птахів часто використовується компонент «bird», який має узагальнений характер, тобто той загальний образ птаха, який виникає у свідомості людини, коли вона чує слово «птах».

Відповідно до розробленого алгоритму у розділі 1.6 роботи, по-перше, усі виявлені фразеологічні одиниці було проаналізовано за структурно-семантичною класифікацією О. В. Куніна [Кунин 1996, с. 95] (далі без посилання). Ці ФО з компонентом «bird» можна поділити на:

Номінативні. Субстантивні, тобто такі що містять іменник як головний компонент: «*The Roman bird*» → «*Орел*» [Баранцев 2005, с. 824], «*A bird of peace*» → «*Голуб миру*» [Амбражейчик 2007, с. 43], «*A wise old bird*» → «*Стріляний горобець*» (Більше прикладів див. № 38–40, 44–54, 79, 109, 124/6/8, 132/3, 135, 161, 206, 213, 230, 266–270, 382 Додатку Г). Ад'єктивні, тобто такі що містять прикметник як головний компонент: «*(As) free as a bird*» → «*Вільний*» [Баранцев 2005, с. 228], «*(As) happy as a box of birds*» → «*Радісний, дуже щасливий*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 50]. Адвербіальні, тобто такі які називають ознаку і вказують на її ступінь: «*Not*

enough to feed a bird» → «Дуже мало» [TFDR], «*Like a bird*» → «Швидко, дуже легко» [Баранцев 2005, с. 610],

Номінативно-комунікативні. Дієслівні, тобто такі що містять дієслово як головний компонент: «*To kill two birds with one stone*» → «Вбити двох птахів одним каменем» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 53], «*To eat like a bird*» → «Дуже мало їсти» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 52], (Більше прикладів див. № 287/9, 297/8, 308, 315, 320/5/8, 332, 344/7, 361 Додатку Г).

Комунікативні. Прислів'я та приказки: «*A bird in the hand is worth two in the bush*» → «Не обіцяй журавля в небі, а дай синицю в руки» [Литвинов 2007, с. 140], «*An early bird catches the worm*» → «Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють» [Литвинов 2007, с. 128], «*A bird is known by its song*» → «Видно пташку по польоту» [Баранцев 2005, с. 135], (Більше прикладів див. № 42, 78, 84–86, 127, 129–131, 139, 159, 201/2, 241/2, 252, 265, 286, 380 Додатку Г).

Таким чином, крізь призму когнітивного підходу структура концепту «bird» в англomовній фразеологічній картині світу представлена переважно комунікативними та дієслівними ФО. Це, думається, зумовлено тим, що за допомогою ФО такої структури виявляється простішим називати діяльність людини, її вчинки і поведінку. Орієнтуючись на проаналізований матеріал, можна зазначити, що чисельну групу складають ФО, які утворились на основі метафоричного перенесення образу людини на птаха. Через конкретні ознаки птахів виявляється можливим охарактеризувати людей, їх поведінку та зовнішність. Наприклад: «*Each bird loves to hear himself sing*» → «Кожен любить себе слухати» [Баранцев 2005, с. 298], «*To eat like a bird*» → «Дуже мало їсти», «*A sharp old bird*» → «Людина певного типу чи характеру» [Cambridge Dictionary], «*Birds in their little nests agree*» → «На що і скарб, коли в сім'ї лад» [ІВ]; люди, які живуть разом, повинні уживатися мирно і т.д. Дані значення цих ФО пов'язані з метафорою, яка перенесена на образ людини. Також, деякі з цих фразеологічних одиниць реалізують одну з

важливих здібностей птахів – співати. В англійській, а особливо і в українській лінгвокультурах птах незрідка асоціюється з красномовством, вмінням гарно говорити.

Крім вміння співати, найголовнішою фізичною здатністю птаха залишається здатність літати. Ця ознака реалізується на рівні комунікативних ФО, а саме: «*To go like a bird*» → «*Рухатися дуже швидко*» [TFDR]; «*The bird is (has) flown*» → «*Занадто нізно*»; «*A bird is known by its flight*» → «*Видно пташку по польоту*»; «*A bird's eye view of smth*» → «*Погляд з висоти пташиного польоту*» [Cambridge Dictionary]. Політ птахів, легкість і швидкість пересування птахів відображають в англійських ФО ознаку швидкості та легкості. Така ознака також проявляється в адвербіальній ФО «*Like a bird*» → «*Швидко, дуже легко*».

Також до частотних ознак фразеологізмів з компонентом орнітонімом можна віднести ознаку розміру. При цьому враховуються такі розміри, як обсяг шлунку, наприклад «*To eat like a bird*» → «*Їсти як пташка*», «*Not enough to feed a bird*» → «*На один зуб*»; *дуже мало*. Проте, розглядаючи таку характеристику вимірювань, як розміри тіла, можна виявити, що англійська ФО «*A little bird told me*» (розповів секретний інформатор) українською мовою передається без врахування ознаки розміру, а саме прислів'ям «*Сорока на хвості принесла*». Також слід зазначити, що лише в англійській мові на маленький розмір вказує слововживання «*birdy*» чи «*birdie*». Наприклад: «*To score a birdie on*» → «*Провести м'яч в лунку, зробивши на один удар менше, ніж пар (в гольфі)*» [TFDR], «*Watch the birdie*» → «*Зараз вилетить пташка!*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 54]. Подана фраза зазвичай використовується для залучення уваги та загальної поглядів дітей в об'єкти фотоапарата.

Наступна ознака, яку можна виокремити, це ознака накопичення досвіду. В англійській культурі птахам завжди приписується працьовитість, оскільки вона символізує діяльність та старанність, а згодом й накопичення

досвіду. Прикладом цієї ознаки є субстантивна ФО «*A wise old bird*» → «*Стріляний горобець*». Вона утворилася на основі прислів'я «*Old birds are not be caught with chaff*» → «*Старого горобця на полові не проведеш*». З даною ознакою також була утворена дієслівна ФО «*to catch old birds with chaff*» → «*Легко обдурити, провести досвідчених людей*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 54], яка також підкреслює досвід людини. Загалом, ознака трудової діяльності також реалізується в наступних ФО: «*To get (have) the bird*» → «*Вилетіти з роботи*», «*To give somebody the bird*» → «*Звільнити кого-небудь; освистати когось в театрі*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 53], «*The early bird catches the worm*» → «*Хто рано встає, того удача чекає*» і її варіант «*An early bird*» → «*Рання пташка*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 51].

Образ птаха також використовується для вираження характеристики результату дії. Дана ознака представлена в комунікативній ФО «*A bird is known by its flight*» і її варіантах «*A bird may be known by its song*» та «*A bird is known by its note and a man by his talk*», які виражають одне значення «*Видно пташку по польоту*». За допомогою всіх проаналізованих вище ФО можна зазначити, що в англійській лінгвокультурі птахи часто описуються як мудрі, вибагливі в харчуванні, працьовиті створіння. Проте, вони так само можуть відображати легковажність, наприклад, така ФО як «*Bird brain*» → «*Курячі мізки*» [Lubensky 2014, с. 329], або балакучість та марність, наприклад, «*For the birds*» → «*Непотрібний, нецікавий*».

В ході роботи було також виявлено, що в деяких аналізованих ФО можуть реалізуватися одразу декілька ознак. Так, наприклад, в ад'єктивній ФО «*(As) free as a bird*» → «*Вільний*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 53], наряду з вже розглянутою ознакою здатності польоту у птахів, також представлена така ознака як любов до волі. На відміну від любові птахів до волі, у багатьох фразеологізмах англійської мови знаходить своє відображення також і асоціація позбавленого волі птаха, тобто ознака неволі.

Наприклад, «*To be (like) a bird in a gilded cage*» → «*Бути як птах в позолоченій клітці*», «*A fine cage does not fill a bird's belly*» → «*Ліниє пташці на зеленій вітці, ніж у пана в золотій клітці*», «*One beats the bush, and another catches the bird*» → «*Один кашу варить, інший їсть*», тощо. Деякі з цих проаналізованих ФО містять компонент «*cage*», що дозволяє говорити про реалізацію даної ознаки неволі, тобто одразу виникає асоціація з образом позбавленого свободи птаха.

Загальний образ птаха також використовується для перенесення значення на конкретне найменування птаха, наприклад, номінативні ФО «*A bird of night*» → «*Сова*», «*A bird of wonder*» → «*Фенікс*», «*A bird of Washington*» → «*Опел*», «*The bird of Jove*» → «*Опел*», «*The bird of Juno*» → «*Павич*», «*The bird of Minerva*» → «*Сова*» [Баранцев 2005, с. 135] і т.д.

Деякі з аналізованих ФО мають також таку загальну ознаку як емоційно-психологічний стан, а саме щастя, мир, здивування, які реалізуються в наступних ФО: «*A bird of happiness*» → «*Птиця щастя*», «*Bluebird of happiness*» → «*Синій птах щастя*» (символ бадьорості, щастя, процвітання) [TFDR], «*(As) happy as a box of birds*» → «*Радісний, дуже щасливий*», «*A bird of peace*» → «*Птиця миру*». В англійській лінгвокультурі «здивування» пов'язано з нерозумінням, що виражається в нездатності до усвідомлення: «*Pigs may fly, but they are very unlikely birds*» → «*Буває, що і корови літають*» [AEPS].

В англійській мові можна зустріти також ознаку наявності пір'я у птахів, яка реалізується в таких комунікативних ФО як «*Fine feathers make fine birds*» → «*Всяка пташка своїм пір'ям красується*» [Баранцев 2005, с. 334], «*Birds of a feather flock together*» → «*Свій свояка вгадає (бачить) здалека*». Бачимо, що через орнітонімний компонент в деяких ФО характеризується зовнішність людини, тобто реалізується ознака зовнішнього вигляду, яка в англійських орнітонімах відображає привабливість та позитивні характеристики. Наприклад, «*Dolly-bird*» →

«Лялечка», приваблива молода жінка [TFDR]. Дана ознака реалізується в обох мовах лише з позитивними характеристиками.

Образ людини реалізується в чисельних фразеологізмах-орнітонімах, в той час як перенос образу птаха на інші матеріальні предмети або абстрактні явища навколишнього середовища відбувається лише в одиничних фразеологізмах. Прикладом останньої групи можуть слугувати ФО з компонентом «птах», для яких є характерним прихований образ неволі, тобто позбавленого волі птаха. Це свідчить про те, що однією з головних та стійких асоціацій, пов'язаних з концептом «bird», – є образ вільної пташки невеликого розміру, яку можна тримати в клітці, в неволі.

Отже, ознаки, які представлені фразеологічними одиницями, доповнюють концепт «bird» наступними характеристиками: птахи люблять свободу, збираються в зграї, вони безтурботні, швидко пересуваються і мало їдять, мають гарне пір'я. Ряд ФО має позитивні характеристики, які відображають, що птахи в англійській лінгвокультурі мають асоціації з такими характеристиками як досвідченість, обережність, швидкість, добродійність, краса, працьовитість, тощо. Проте, концепт «Bird» може мати також й негативний відтінок, наприклад, балакучість, рознесення пліток та поганих новин тощо. Подібна різноманітність ознак свідчить про те, цей концепт охоплює різні види птахів, надаючи їм різні додаткові конотації та ознаки, які знаходять своє відображення на внутрішній формі.

3.2. Концепти домашніх птахів у фразеологічній картині світу сучасної англійської мови

В даному підрозділі розглядаються концепти, які найчастіше фігурують в стійких сполученнях з компонентом «птах» в англійській мові. Дані елементи утворюють загальну групу, яка має спільну категорію – домашні птахи (136 ФО). В структуру цієї групи входить 6 видових концептів, а саме

ФО з компонентами «goose» – гусак, «hen» – курка, «cock» – півень, «chicken» – курча, «duck» – качка та «turkey» – індичка. Розглянемо концепт **GOOSE** детальніше:

Цей концепт представлений 26 ФО англійської мови, які налічують в своєму складі такі компоненти як GOOSE/GEESE чи GOSLING. Всі знайдені ФО з даними компонентами можна розділити за структурно-семантичною класифікацією О. В. Куніна [Кунин 1996, с. 95] наступним чином:

Номінативні. Субстантивні: «Goose club» → «Асоціація, яка займалася накопиченням грошей до Різдва для покупки різдвяного гусака» [TFDR], «The goose hangs high» → «Все в повному порядку [Баранцев 2005, с. 309] (Більше прикладів див. № 80, 187, 247, 278/9, 380 Додатку Г). Ад'єктивні: «(As) silly as a goose» → «Дурний, як гусак» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 82], «Like geese on a common» → «Як гуси на вигоні» [Баранцев 2005, с. 612], «Wouldn't say boo to a goose» → «Дуже боязкий, сором'язливий» [IB].

Номінативно-комунікативні. Дієслівні: «To kill the goose that lays the golden egg» → «Зарізати курку, яка несе золоті яйця» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 82], «To set a fox to keep one's geese» → «Довірити своє майно безчесній людині» [Баранцев 2005, с. 849] (Більше прикладів див. № 293, 305, 321, 356, 359, 369 Додатку Г).

Комунікативні. Прислів'я та приказки: «A wild goose never laid a tame egg» → «Який батько – такий і син» [Бодрова 2007, с. 51], «The friar preached against stealing, and had a goose in his sleeve» → «Однією рукою хреститься, а інший в чужу пазуху лізе» [Баранцев 2005, с. 359] (Більше прикладів див. № 174, 176, 181, 257, 377 Додатку Г).

До однієї з найголовніших ознак, які притаманні не лише концепту GOOSE, а й всім домашнім птахам загалом, можна віднести ознаку того, що гусей їдять. З усіх виявлених ознак в цьому концепті, дана ознака представлена найбільшою кількістю ФО англійської мови, а саме: «One's goose is cooked» → «Відплата», «To cook someone's goose» → «Вирити

самому собі яму; постраждати від власних дій; занепасти себе», «*What's sauce for the goose is sauce for the gander*» → «*Який стук, такий грук*» [IB].

Звідси також можна виокремити важливу для англійської культури ознаку того, що гусей їдять на Різдво. Ще з давніх часів в Англії однією з обов'язкових страв на Різдво вважається запечений в духовці гусак. Традиція, за легендою, з'явилася завдяки Єлизаветі I. Королева нібито їла смаженого гусака, коли отримала повідомлення про розгром Непереможної армії Філіпа II Іспанського і в честь перемоги веліла всім їсти на Різдво гусей, щоб вдача не відлітала. Ця традиція з часом модернізувалася і стала досить популярною навіть на території Америки, зараз вже запікають не тільки качок і гусаків, а й індичок під різноманітнішими соусами. Як приклад, субстантивна ФО «*Goose club*» → «*Асоціація, яка займалася накопиченням грошей до Різдва для покупки різдвяного гусака*» [TFDR]. Проте, поданий вираз вважається вже застарілим фразеологізмом через рідкість вживання та застарілість значення (на сьогоднішній день в подібних асоціаціях вже ніхто не потребується).

Наступною виводиться ознака наявності у гусей пір'я, як і у всіх птахів. Цю ознаку можна побачити в такій комунікативній ФО англійської мови як «*Feather by feather, the goose is plucked*» → «*По волосинці і всю бороду вищиплешь*» [Бодрова 2007, с. 52]. Відомо, що гусей зазвичай общипують як раз перед тим, щоб приготувати, тому тут також можна простежити попередню ознаку, що гуси – це їжа.

Наряду з двома попередніми ознаками, які можна віднести майже до всіх концептів домашніх птахів, що ми розглядаємо в даній роботі, виводиться також ознака того, що гуски відкладають яйця. Це простежується в комунікативній ФО «*A wild goose never laid a tame egg*» → «*Який батько – такий і син*» [Бодрова 2007, с. 51] та дієслівній ФО «*To kill the goose that lays the golden egg*» → «*Відмовлятися від чогось вигідного*». Подібною ознакою, яка є характерною для більшої кількості домашніх птахів, можна також

вважати вміння гусей плавати. Ця ознака реалізується в такій комунікативній ФО як «*Shall the goslings teach the goose to swim?*» → «*Яйця курку не вчать*» [БАРАС].

Оскільки більша частина виявлених в цьому концепті ознак може відноситися до всієї категорії повністю, – домашні птахи, – розглянемо одиночні випадки, тобто ті ознаки, які властиві лише концепту GOOSE. Першим прикладом може слугувати характеристика боягузтва, яка загалом описує риси характеру. Наприклад, «*Wouldn't say boo to a goose*» → «*Мухи не зачепить*». Крім того, гусак часто може асоціюватися з такою характеристикою як легковажність, невеликий розум. Це простежується в таких ФО як «*(As) silly as a goose*» → «*Дурний, як гусак*» та «*Wild goose chase*» → «*Гонитва за недосяжним*». Таким чином, виокремлюємо ще одну ознаку – розумові здібності.

Дієслівна ФО «*To set a fox to keep one's geese*» → «*Довірити своє майно безчесній людині*» реалізує в собі ознаку того, що лисиці є небезпечними для гусей, оскільки відомо, що вони часто полюють на птахів, для того, щоб прогодуватися, тому їм не можна довіряти.

Розглянемо концепт **HEN** детальніше:

Елементи, які описують цей концепт, налічують 16 ФО в нашому дослідженні, які можна поділити на:

Номінативні. Субстантивні: «*Cock-and-hen club*» → «*Клуб, членами якого можуть бути як чоловіки, так і жінки*» [Баранцев 2005, с. 221], «*Blue Hen's Chickens*» → «*Жителі штата Делавер*» (Більше прикладів див. № 81, 196, 230 Додатку Г). Ад'єктивні: «*(As) mad as a wet hen*» → «*Надзвичайно злий, злий як чорт*» [TFDR], «*Like a with one chicken*» → «*Метушлива людина, клопотуха*» [Баранцев 2005, с. 487]. Адвербіальні: «*Like a hen on a hot girdle*» → «*Як на голках; не в своїй тарілці*» [Григорьева 2009, с. 384], «*(As) scarce as a hen's teeth*» → «*Дуже мало, як кіт наплакав*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 95].

Комунікативні. Прислів'я та приказки: «*Grain by grain, and the hen fills her belly*» → «*Курочка по зернятку клює, так сита живе*» [Баранцев 2005, с. 436], «*He that would have eggs must endure the cackling of hens*» → «*Любиш кататися, люби і саночки возити*» [Баранцев 2005, с. 490] (Більше прикладів див. № 55, 101, 122, 205, 243 Додатку Г).

Ряд концептуальних ознак, що проявляються в даному концепті, описують фізичні властивості та здібності. Однією з таких ознак є здатність курки відкладати яйця. Прикладом даної здібності можуть слугувати наступні комунікативні ФО англійської мови: «*A black hen lays a white egg*» → «*Чорна курка несе теж білі яйця*» [ІВ] та «*He that would have eggs must endure the cackling of hens*» → «*Любиш кататися, люби і саночки возити*».

В англійській лінгвокультурі курка дуже часто асоціюється з такою характеристикою як надмірна турбота. Вона може проявлятися в таких ФО як «*Mother hen*» → «*Клуша*» [TFDR], тобто людина, що надмірно когось опікує та «*Like a hen with one chicken*» → «*Метушлива людина*». Дані вирази вказують на те, що курки, після того як знесли яйця, повинні ще піклуватися про все своє потомство до самого їх дозрівання та навіть після.

До іншої фізичної характеристики курки можна віднести їх здатність харчуватися. Перш за все, відомо, що курки їдять мало, тому ця ознака реалізується в адвербіальній ФО «*(As) scarce as a hen's teeth*» → «*Як кім наплакав*», наступний факт полягає в тому, що курки клюють зерно за зерном, таким чином, знаходячи своє відображення в комунікативній ФО «*Grain by grain, and the hen fills her belly*» → «*Курочка по зернятку клює, так сита живе*».

Що стосується ознаки риси характеру, то можна виокремити наступну характеристику – злість, яка також приписується куркам. Дана ознака реалізується в ад'єктивній ФО «*(As) mad as a wet hen*» → «*Надзвичайно злий; злий як чорт*». У той час як в адвербіальній ФО «*Like a hen on a hot girdle*» →

«Як на голках; не в своїй тарілці» знаходить своє відображення подібна ознака, яка пов'язана з образом (характером) дії. Так кажуть про схвильовану людину, яка потрапила в досить складну ситуацію, з якої намагається викрутитися.

Англіїці так само, як і українці, асоціюють півня (cock) і курку (hen) з чоловіком і жінкою. Це свідчить про те, що концепт HEN іноді переноситься на образ жінки, який традиційно протиставляється концепту СОСК, який віддзеркалює образ чоловіка. Подібна гендерне протиставлення міститься в такій комунікативній ФО як «*It's a sad house where hen crows louder than the cock*» → «*Курці не слід співати перед півнем*» [EROD] та субстантивній ФО «*Cock-and-hen club*» → «*Клуб, членами якого можуть бути як чоловіки, так і жінки*».

Розглянемо концепт **СОСК** детальніше:

Для даного концепту було розглянуто 28 ФО з компонентом «cock», які було поділено на наступні групи:

Номінативні. Субстантивні: «*A fighting cock*» → «*Забіяка, забіякувата людина*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 68], «*Cock-and-bull story*» → «*Вигадка, нісенітниця*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 68] (Більше прикладів див. № 61–64, 257, 275 Додатку Г). Адвербіальні: «*Cock-eyed*» → «*Наперекосяк, шкереберть*» [TFDR], «*At cock-crow*» → «*На світанку*» [Баранцев 2005, с. 48],

Номінативно-комунікативні. Дієслівні: «*To jump at smth. like a cock at a groser*» → «*Жадібно накинутися на що-небудь*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 68], «*To live like a fighting cock*» → «*Як сир у маслі кататися*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 69] (Більше прикладів див. № 298–304, 329, 358 Додатку Г).

Вигукові. Вигуки, тобто які служать для вираження емоцій і почуттів: «*By cock (and pie)!*» → «*Клянусь богом!, їй-богу!*» [Баранцев 2005, с. 180], «*By cock's body!*» → «*Клянусь богом!*» [Баранцев 2005, с. 180].

Комунікативні. Прислів'я та приказки: «*A cock is valiant on his own dunghill*» → «*Всяк кулик у своєму болоті великий*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 68], «*As the old cock crows the young one learns*» → «*Молодий півник старому вторить*» [Бодрова 2007, с. 51] (Більше прикладів див. № 173, 203, 214, 264, 283 Додатку Г).

Однією з властивостей, характерна лише для півня, вважається його здатність кукурікати. Таким чином, виявляємо першу ознаку – ознака рано вставати, яка пов'язана саме з фізичною здатністю півня співати на світанку. В давні часи люди використовували цю фізичну особливість півня в якості будильника. Дана ознака реалізується в таких комунікативних ФО як «*As the old cock crows the young one learns*» → «*Молодий півник старому вторить*» та «*Let the cock crow or not, the day will come*» → «*Співатиме півень чи ні, а день буде; це від нас не залежить*» [EROD], «*Every cock sings in his own manner*» → «*У всякої пташки свої замашки*» [Баранцев 2005, с. 308].

На основі розглянутого матеріалу виявляємо, що незважаючи на те, що у півнів відсутня здатність літати, їм характерна така ознака поведінки як стадність, намір захищати свою територію, проявляючи рису вожака стада, та прагнення вступити в бійку. Це пов'язано з тим, що з давніх часів, півень асоціюється з бойовитістю через те, що цих птахів використовували для організації півнячих боїв. Ця характеристика реалізується в наступних ФО: «*A fighting cock*» → *Забіяка, забіякувата людина*, «*That cock won't fight*» → «*Цей номер не пройде*» [Бодрова 2007, с. 157], «*To live like a fighting cock*» → «*Як сир у маслі кататися*». Через подібну поведінку півнів, їм також можна приписати такі негативні риси характеру як задирливість та забіякуватість. Це проявляється в такій субстантивній ФО «*The cock of the school*» → «*Перший забіяка в школі*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 70] та дієслівній ФО «*To cock one's nose*» → «*Дерти носа, зазнаватися*».

Півень дуже часто асоціюється з червоним кольором через те, що на голові мають красивий червоний гребінець. Коли до складу певного

фразеологізму входить назва кольору, тоді вони можуть втрачати своє значення. Так відбувається з кольором «red» у таких фразеологізмах як «*Red cock*» [Баранцев 2005, с. 813], в якому втрачається ознака кольору і з'являється значення «пожежа», та «*The red cock will crow in his house*» → «Його підпалять» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 70].

Наступну ознаку розглянемо як негативний прояв культури. Значення слова «cock», яке з давніх часів сприймалося лише як птах, з часом було переосмислено та почало вживатися американцями та англійцями як груба назва чоловічого статевого органу. На сьогоднішній день слово «cock» стало сприйматися саме в такому значенні настільки часто, що може бути синонімом слова «*dick*». Від головного слова «cock» з ходом часу почали утворюватися похідні слова з негативними рисами, наприклад: «*cock-sucker*», «*cock-teaser*», «*cockeyed*», «*cockhead*», «*cocky*», тощо. Дані слова належать до розмовного стилю, отже, використовуючи їх в мові, людина безпосередньо висловлює свої емоції. З цього свідчить, що концепт СОСК має не лише позитивні риси, а й негативні риси

Розглянемо концепт **CHICKEN** детальніше:

Матеріалом послужили 24 ФО з компонентом «*chicken*», серед яких виокремлюємо:

Номінативні. Субстантивні: «*A spring chicken*» → «Зовсім молодий, недосвідчений» [Баранцев 2005, с. 883], «*Chicken and egg situation*» → «Ситуація, при якій не ясно, де причина, а де наслідок» [Литвинов 2007, с. 63] (Більше прикладів див. № 134, 143, 228 Додатку Г). Ад'єктивні: «(As) *tame as a chicken*» → «Дуже покірний, смирний» [Баранцев 2005, с. 931], «(As) *tender as a chicken*» → «Ніжне, як курятина (про м'ясо)» [Баранцев 2005, с. 934] (Більше прикладів див. № 4, 118, 145–147 Додатку Г).

Номінативно-комунікативні. Дієслівні: «*To count one's chickens before they are hatched*» → «Ділити шкуру неубитого ведмедя» [Литвинов 2007, с. 285], «*To run around like a headless chicken*» – «Бігати як

курка без голови» [Литвинов 2007, с. 39]. (Більше прикладів див. № 144, 290, 324 Додатку Г).

Комунікативні. Прислів'я та приказки: «*Don't count your chicken before they are hatched*» → «*Курчат восени лічать*» [Литвинов 2007, с. 285], «*To guard the chicken from a hungry kite*» → «*Орел від коршуна курча береже*».

В основі деяких ФО англійської мови з компонентом «chicken» реалізується така ознака як відкладання яєць, що представлена в наступному виразі: «*Chicken and egg situation*» → «*Ситуація, при якій не ясно, де причина, а де наслідок*». Також слід зазначити, що подана ФО, яка пов'язана з ситуацією, коли неможливо вирішити, що з двох речей спричинило інше, або що з двох речей існувало першим, є досить розповсюдженою і вважається спірним питанням не лише в англійській культурі, але й в інших. Цей вираз сходить до давньої вправи на логіку, запропонованої Аристотелем у IV столітті до н. е. і донині обговорюваної: Що було першим, курка чи яйце?

Субстантивна ФО «*Blue Hen's chickens*» → «*Жителі штата Делавер*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 96] має в своєму складі реалію, яка загалом постає як лінгвокультурологічна ознака. Цей вираз пов'язаний з тим, що цей птах – Синя Курка – зараз є символом штату Делавер. Ця пташка часто виступає як символ, який використовувався в багаторічних політичних кампаніях та державних подіях штатів. Загалом, цей символ бере свій початок ще з часів Американської Революції, коли солдати одного з капітанів брали з собою петушків породи Синя Курка, які відомі своїми бойовими рисами. Таким чином, під час перерви чи відпочинку солдати і офіцери розважалися, спостерігаючи за боями півнів. З часом, ці птахи стали дуже відомими не тільки серед солдат армії, а й серед громадян штату Делавер, тому, борючись за незалежність своєї країни, ці люди почали асоціювати себе з цими хоробрими птахами.

Розглядаючи конкретні ознаки, що описують поведінку курки, можна виокремити наступні: стадність, метушливість, неспокій. Загалом, подані

характеристики мають негативну ознаку та реалізуються в дієслівній ФО «*To run around like a headless chicken*» → «*Бігати як курка без голови*», що означає бути дуже зайнятим, роблячи багато речей неефективно. Це пов'язано з тим фактом, що, зазвичай, коли курці відрубають голову, вона може ще деякий час хаотично бігати без голови. В даній ФО простежується також інша ознака, що курча – це їжа. Оскільки відомо, що курам відрубають голови саме для того, щоб вжити в їжу. Дана ознака того, що курка це їжа, також простежується в ад'єктивній ФО «*(As) tender as a chicken*» → «*Ніжне, як курятина*», оскільки мова йде саме про куряче м'ясо.

Оскільки лексеми «hen» і «chicken» є взаємовідповідними, для того, щоб їх розмежувати «hen» відносять саме до жіночої дорослої форми птаха, а за допомогою слова «chicken» описують або приготовлену їжу (курятина), яка знову підкреслює ознаку, що курей вживають в їжу, або молоду форму птаха, тобто мале курча. Подібна ознака незрілості та недосвідченості представлена в такій субстантивній ФО як «*A spring chicken*» → «*Молоко на губах не обсохло*», *зовсім молодий*. Таким чином, визначаємо, що при використанні слова «chicken» можна описати дітей та людей молодого віку, яким також характерна така поведінка як метушливість та непосидючість.

Розглянемо концепт **DUCK** детальніше:

Для даного концепту було розглянуто 32 ФО, які представлені словами «duck» та «duckling». Поділяємо їх наступним чином:

Номінативні. Субстантивні: «*A duck's disease*» → «*Качина хвороба*», *кульгавість*, «*A lame duck*» → «*Невдала людина*», «*A sitting duck*» → «*Легка здобич*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 58–59] (Більше прикладів див. № 70/1/5, 89, 112/5, 153, 164–168, 231, 374 Додатку Г). Ад'єктивні: «*(As) happy as a duck in Arizona*» → «*Нещасний або жалюгідний*» [WoordHunt]. Адвербіальні: «*Like a duck to water*» → «*Природно, як риба в воді*» [Баранцев 2005, с. 927] (Більше прикладів див. № 117, 200, 216, 222 Додатку Г).

Номінативно-комунікативні. Дієслівні: «*To get one's ducks in a row*» → «*Бути повністю підготовленим та добре організованим*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 59], «*To take to smth. like a duck to water*» – «*Легко освоїтися; відчувати себе в своїй стихії*» [Баранцев 2005, с. 927] (Більше прикладів див. № 163, 309–311, 345 Додатку Г).

Вигуківі. Вигуки, тобто які служать для вираження емоцій і почуттів: «*Lord love a duck!*» → «*Боже, дивись!*» [WoordHunt]

Комунікативні. Прислів'я та приказки: «*Lovely weather for ducks*» → «*У природи немає поганої погоди*» [AEPS].

Першою найголовнішою ознаку, яку можна виявити в даному концепті – це здатність плавати. Ця характеристика реалізується в найбільшій кількості знайдених ФО з компонентом «duck». Качка та гусак є єдиними представниками домашніх птахів, які вміють плавати, оскільки це водоплавні птахи, у них на лапах є перетинки. Подана ознака реалізується в наступних ФО: «*Like a duck to water*» → *Природно, як риба в воді*, «*Does a duck swim?*» → «*Само собою, щось дуже зрозуміле*», «*Like water off a duck's back*» → «*Як з гуся вода*»; немає сенсу, «*To take to smth. like a duck to water*» → «*Легко освоїтися; відчувати себе в своїй стихії*». Оскільки качки відносяться до водоплавних птахів, вони багато часу перебувають в воді, звідси проявляється похідна характеристика – любов до води.

Однак, розглянемо більш детально адвербіальну ФО «*(As) happy as a duck in Arizona*» → «*Нещасний або жалюгідний*». Поданий вираз пов'язаний з тим, що переважно сухе пустельне середовище Аризони дуже відрізняється від водного середовища, в якому звикли існувати качки. Таким чином, через часті засухи в Аризоні та не дуже сприятливий для качок клімат, вони можуть бути нещасними через таку погоду. Завдяки цієї реалії й існує зараз вираз «*(As) happy as a duck in Arizona*», а разом з ним й уявлення про те, що качкам до вподоби лише дощова погода. Тому тут ми маємо справу із тим,

що в цій ФО є компонент-реалія, який має лінгвокульторологічну ознаку та обов'язково має бути при перекладі вірно переданий.

Загалом, дощова погода вважається улюбленою погодою качок через те, що вона є особливо вдалою для полювання водоплавних птахів. Це представлено в наступних виразах: «*Duck's weather*» → «*Дощова погода*» [WoordHunt], «*Lovely weather for ducks*» → «*У природи немає поганої погоди*» Ад'єктивна ФО «*As an umbrella to a duck*» → «*Зовсім не потрібний*» лише підкреслює той факт, що в англomовній лінгвокультурі качки асоціюються з водою, а оскільки вони мають водонепроникне оперення, то ховатися від дощу їм не потрібно. Проте, навіть якщо качки не бояться намокнути під дощем, вони все рівно бояться грози, що, як правило, супроводжується дощем і громом. Таким чином, виявляємо наступну ознаку – страх перед грозою. Про це свідчить адвербіальна ФО «*Like a duck in a thunderstorm*» → «*З розгубленим, приголомшеним виглядом*».

Наступною важливою ознакою можна вважати ознаку того, що качок також вживають в їжу, як майже всіх представників категорії домашніх птахів. Качок готують, подають до столу і все це реалізується в таких ФО як «*A duck soup*» → «*Просте завдання*» [TFDR], «*All duck or no dinner*» → «*Все або нічого*». Та ж сама ознака реалізується в такій ФО як «*Could eat the arse out of a low-flying duck*» → «*Дуже голодний*», ще раз підкреслюючи те, що в їжу може вживатися будь-яка частина качки.

Інший приклад, субстантивна ФО «*Lame duck*» → «*Невдала людина*». Спочатку цей вираз мав інше значення, яке бере свій початок ще з тих часів, коли цей термін, пов'язаний з Лондонською фондовою біржою, використовувався для позначення та опису людини, яка не могла виконати свої зобов'язання в день розрахунку, оскільки вона програла на Біржовій алеї, яка існувала до 1773 року. Поступово інтерес до біржі став зникати, тому вже було неактуальним використовувати цей вираз в даному контексті, тому англійці дали йому більш загальне значення – «невдала людина».

Подібне метафоричне перенесення на людину можна побачити і в іншому прикладі, а саме в субстантивній ФО «*A dead duck*» → «*Повний провал будь-якої справи*» [Баранцев 2005, с. 262]. Спочатку, в політичному сленгу за допомогою цього виразу описували людину, яка втратила вплив чи владу і тому стала зовсім марною та непотрібною. З часом, цей вираз став більш загальним, тобто він вже використовувався не тільки в політичному контексті, а отримав значення «невдача чи повний провал». В двох прикладах, що було розглянуто, вище можна виокремити метафоричне перенесення на людину.

Розглянемо концепт **TURKEY** детальніше:

До складу цього концепту входять 10 англомовних ФО, які містять компоненти «turkey» та «turkey-cock» та які можна поділити на:

Номінативні. Субстантивні: «*A cold turkey*» → «*Несподівано, легка здобич*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 111], «*Norfolk turkey*» → «*Норфолкський індик*» [WoordHunt]. Ад'єктивні: «*(As) red as a turkey-cock*» → «*Червоний, як індик*» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 112], «*Puffed up as a turkey-cock*» → «*Надутий, як індик*» [Баранцев 2005, с. 779].

Номінативно-комунікативні:

Дієслівні: «*To say turkey to one and buzzard to another*» → «*Поставити одного в краще становище, ніж іншого*» [Баранцев 2005, с. 837] (Більше прикладів див. № 327, 364/8, 370 Додатку Г).

Перша ознака, яка проявляється у ад'єктивній ФО «*(As) red as a turkey-cock*» → «*Червоний, як рак*», пов'язана з описом зовнішності індика. Індики вважаються найбільшими представниками групи курообразних, які, як правило, мають гребінці на голові. Гребінь самців має червоний, бордовий відтінок, а у самок він блідо-рожевий або помаранчевий. Таким чином, за допомогою поданого вище виразу, описується людина, у якої від сильного хвилювання чи збентеження приливає до обличчя кров.

Відомо, що для індиків характерною є агресивність, вони часто клюють інших домашніх пернатих та поведуться занадто пихато та грубо. Тому дієслівна ФО «*To strut like a turkey-cock*» → «*Ходити з поважним виглядом*» реалізує в собі значення «надутися, як індик».

Наступна ознака проявляється в усіх концептах, які входять до складу категорії домашні птахи, тому вона так само й реалізується в концепті TURKEY. Це ознака того, що індичку часто вживають в їжу. Наприклад, адвербіальна ФО «*Like turkey voting for Christmas*» → «*Погодитися з чимось, що буде мати згубні наслідки для себе самого*» відображає ознаку того, що індиків їдять. Як вже було розглянуто в концепті GOOSE, для англійців та американців індичка є традиційною стравою, яка готується на Різдво.

В субстантивній ФО «*Norfolk turkey*» → «*Норфолкський індик*» реалізується лінгвокультурологічна ознака, яка полягає в тому, що за допомогою цього виразу називають жителів графства Норфолк. Це пов'язано з тим, що Норфолк – це церемоніальне графство на сході Англії, місцевим жителям якого, як вважається, притаманні такі характеристики як велич, зарозумілість та завзятість, що є дуже сходом з розглянутими вище якостями та характеристиками індика. Тому за допомогою виразу «*Norfolk turkey*» можна описати уродженця або жителя графства Норфолк.

Отже, розглянувши 6 концептів категорії домашні птахи, можна зазначити, що в кожному з концептів було виокремлено певні ознаки, які є спільними для всієї групи. Оскільки це категорія домашніх птахів, то кожен з представників цієї групи є джерелом харчування, проте саме в концептах GOOSE та TURKEY було виявлено лінгвокультурологічний аспект, який свідчить про те, що англійці дотримуються традиції їсти цих птахів на Різдво. Також, було виявлено певні одиничні ознаки – асоціація деяких птахів з певною територією, наприклад, індик з графством Норфолк в Англії через вираз «*Norfolk turkey*» або курча зі штатом Далавер в Сполучених Штатах Америки завдяки виразу «*Blue Hen's chickens*».

РОЗДІЛ 4

КОНЦЕПТ «ПТАХ» (ДИКИЙ) ЯК ЕЛЕМЕНТ АНГЛОМОВНОЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

4.1. Концепти диких хижих птахів у фразеологічній картині світу сучасної англійської мови

В даному розділі розглядаються концепти, які об'єдналися в загальну групу – дикі нехижі птахи, до складу якої входить всього 79 ФО, що є найменшою кількістю з усіх трьох груп в даному дослідженні. Ця група утворена з 7 видових концептів, а саме ФО з компонентами «eagle» – орел, «raven» – ворон, «hawk» – яструб, «crow» – ворона, «owl» – сова, «kite» – шуліка та «buzzard» – канюк.

Розглянемо концепт **EAGLE** детальніше:

В ході аналізу даного концепту було розглянуто 9 ФО англійської мови з компонентом «eagle», які були поділені на:

Номінативні. Субстантивні: «An eagle eye» → «Орлиний погляд» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 81].

Номінативно-комунікативні. Дієслівні: «To fly the eagle» → «Звеличувати американський спосіб життя» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 108], «To make the eagle scream» → «Вимовляти патріотичні промови» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 108], «To swoop like an eagle» → «Кинутися як коршак на здобич» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 108].

Комунікативні. Прислів'я та приказки: «Eagles don't catch no flies» → «Орли не ловлять мух» [WoordHunt], «It is a strong bird that can take what an eagle has in his claws» → «Треба бути сильним птахом, щоб у орла здобич відняти» [Баранцев 2005, с. 552]. (Більше прикладів див. № 170, 254, 285 Додатку Г).

Орел вважався священним птахом у культурах багатьох корінних жителів Північної Америки, які прирівнювали його до наймогутнішого птаха. Як відомо, орел є національним символом США, оскільки орел з давніх часів вважається символом влади та сили. Звідси проявляється перша ознака – величність та могутність, яка притаманна орлам. Ця характеристика представлена в комунікативній ФО *«Eagles don't catch no flies»* → *«Орли не ловлять мух»* яка підкреслює те, що великі чи важливі люди не займаються дрібницями.

Сила і свобода орлів також оприявнюється в наступній характеристиці: здатність орлів літати. Орли не збиваються в зграї, оскільки вони є єдиними представниками в своєму роді, які можуть брати висоту – 8 км над поверхнею Землі, тому їх важко побачити неозброєним поглядом на такій висоті. Подана характеристика відображається в наступній комунікативній ФО: *«Eagles fly alone, sheep flock together»* → *«Орел літає на самоті, вівці збираються в зграї»* [ІВ], яка лише підкреслює те, що орли зазвичай парять на дуже великій висоті наодинці, оскільки поруч з ними майже неможливо побачити ні одного іншого птаха. Іншим прикладом властивості літати слугує дієслівна ФО *«To fly the eagle»* → *«Вимовляти патріотичні промови»*. Проте, даний вираз означає звеличування саме американського способу життя через те, що, як зазначалося вище, на державному гербі США зображений саме цей птах.

Слід також зазначити, що орли є хижаками. Вони мають гострі кігті, сильні лапи, тому вони є досить спритними в полюванні. Під час полювання орел стрімко кидається вниз і хапає здобич своїми кігтями. Тому виявляємо ще одну ознаку – здатність полювати, яка реалізується в дієслівній ФО *«To swoop like an eagle»* → *«Кинутися як коршак на здобич»* та комунікативній ФО *«It is a strong bird that can take what an eagle has in his claws»* → *«Треба бути сильним птахом, щоб у орла здобич відняти»*. Виявляється, що гострий зір птахів також допомагає їх вдало полювати. Це проявляється в

субстантивній ФО «*An eagle eye*» → «*Орлиний погляд*». В основі поданої ФО також реалізується метафоричне перенесення на образ людини. Спочатку, за допомогою цього виразу можна було описати влучну або проникливу людину. Однак, з часом в англійській культурі даний вираз був переосмислений та отримав нове значення: людина, що втручається в справи інших. Як можна помітити, нове значення володіє більш негативними рисами, ніж оригінальне.

Деякі приклади були сформовані на основі давніх традицій, забобонів і звичаїв. Наприклад, комунікативна ФО «*The youth is renewed like the eagle's*» → «*Твоя молодість повертається до тебе, як до орла*» [ІВ]. В англійській культурі існує давня легенда, яка свідчить про те, що кожні десять років орел здіймається в небо, кидаючись звідти в море, де його пір'я линяють, а до нього приходить нове життя. Подібна легенда пов'язана з Феніксом.

Розглянемо концепт **CROW** детальніше:

Матеріалом дослідження даного концепту послужили 26 ФО, які можна поділити на такі групи:

Номінативні. Субстантивні: «*A white crow*» → «*Біла ворона*» [Баранцев 2005, с. 1007], «*Crow's feet*» → «*Зморшки*» [Баранцев 2005, с. 248] (Більше прикладів див. № 91, 156/8, 161, 207–211 Додатку Г). Ад'єктивні: «*(As) black as a crow's wing*» → «*Дуже чорний; чорний, як воронове крило*» [Баранцев 2005, с. 139], «*(As) hoarse as a crow*» → «*Хриплий, осиплий*» [Баранцев 2005, с. 496], «*(As) yellow as a crow's foot*» → «*Жовтий, як лимон; золотистий, золотавий*» [Баранцев 2005, с. 1031]. Адвербіальні: «*(As) the crow flies*» → «*Найкоротшим шляхом, навпростець*» [Баранцев 2005, с. 17], «*In a crow line*» → «*Навпростець, найкоротшим шляхом*» [Баранцев 2005, с. 17].

Номінативно-комунікативні. Дієслівні: «*To eat crow*» → «*Визнати свою поразку*» [Баранцев 2005, с. 299], «*To have a crow to pick with one*» → «*Мати*

рахунки з кимсь, мати зуб проти когось» [Баранцев 2005, с. 455] (Більше прикладів див. № 307, 314 Додатку Г).

Вигуків. Вигуки: «*Stone the crows!*» → «*Не може бути!*» [WoordHunt]

Комунікативні. Прислів'я та приказки: «*To breed up crows and they and they will peck your eyes out*» → «*За моє жито та мене ж і бито*» [Баранцев 2005, с. 160], «*To shoot at a pigeon and kill a crow*» → «*Стріляти в голуба, вбити ворону*» [ІВ] (Більше прикладів див. № 66, 271/4 Додатку Г).

В певних проаналізованих ФО було виявлено ознаку зовнішнього виду ворони. Зазвичай оперення ворони асоціюється з чорним кольором, це може бути представлено в таких ФО: «*(As) black as a crow's wing*» → «*Дуже чорний, як воронове крило*» та «*A crow is never the whiter for washing herself often*» → «*Чорну душу милом не відмиєш*».

Проте, іноді в звичайній зграї цих птахів можна зустріти білу ворону чи ворона. Це знаходить своє відображення в субстантивній ФО «*A white crow*» → «*Біла ворона*». Дійсно, біла ворона вважається великою рідкістю в природі. Тут також відбувається метафоричне перенесення на людину, оскільки, використовуючи поданий вираз, описують людей, що виділяються з натовпу, наприклад, через свою незвичайну поведінку, яка відмінна від загальноприйнятої в певній спільноті. Також, ознака зовнішнього виду реалізується в іншій ад'єктивній ФО – «*(As) yellow as a crow's foot*» → «*Жовтий, як лимон; золотавий*».

Зазначена вище характеристика зовнішнього вигляду знаходить своє відображення в певній групі субстантивних ФО, які базуються на образі Джима Кроу – театральний персонаж, створений Томасом Райсом. Ще з давніх часів ця персона асоціюється з зображенням афроамериканців та їхньої культури, таким чином, вираз «*Jim Crow*» символізує етнічну дискримінацію, особливо щодо чорношкірих. Від нього утворились наступні похідні вирази: «*Jim Crow laws*» → «*Закони, що ущемляють права*

темношкірих», «Jim Crow bus» → «Автобус з відділеннями для негрів і білих», «Jim Crow school» → «Школа для темношкірих» [WooordHunt].

Загалом, слід також відзначити, що ворони – це хижі птахи, вони можуть полювати в зграях або супроводжувати інших пернатих хижаків, заради їх здобичі або її останків, оскільки ворони не відмовляться навіть від падалі, також вони здатні красти їжу з людських осель. Все це свідчить про їхні характеристики як дикість та хижість, які відображаються в наступних комунікативних та дієслівних ФО *«To breed up crows and they and they will peck your eyes out» → «За моє жито та мене ж і бито», «To have a crow to pick with one» → «Мати рахунки з кимсь», «The crow bewails the sheep, and then eats it» → «Жалів яструб курку, доки всю обскуб».* Подані вирази описують дику поведінку ворон і те, що вони ніколи не будуть одомашнені людьми, все рівно залишаючись хижаками по своїй природі.

Наступною ознакою можна виокремити їх здатність літати. Подібна їх здібність реалізується в адвербіальній ФО *«(As) the crow flies» → «Найкоротшим шляхом, навпростець».* Це пов'язано з тим, що ворони не літають в погану погоду і вночі, а обирають собі найкоротший та найбезобразніший шлях, щоб швидко дістатися цілі.

Розглянемо концепт **RAVEN** детальніше:

Цей концепт налічує 6 ФО з компонентом «raven», які розділили наступним чином:

Номінативні. Субстантивні: *«Night raven» → «Будь-яка нічна птиця; провісник нещастя» [TFDR].* Ад'єктивні: *«(As) black as a raven» → «Дуже чорний; чорний, як воронове крило» [Баранцев 2005, с. 139].*

Комунікативні. Прислів'я та приказки: *«The raven chides blackness» → «Дорікав горищик чавунові, що чорний» [Баранцев 2005, с. 771], «Bring up a raven, he will pick out your eyes» → «Вигодуй ворона – він тобі очі виклює» [IB] (Більше прикладів див. № 282, 383 Додатку Г).*

Перш за все, слід зазначити, що ворони є хижими птахами. Вони є падальниками за своєю природою, проте також охоче полюють, навіть з іншими птахами. Звідси проявляється перша ознака – хижість цих птахів. Подана характеристика реалізується в комунікативній ФО «*Bring up a raven, he will pick out your eyes*» → «*Вигодуй ворона – він тобі очі виклює*». Даний вираз лише підкреслює, що ворон залишається хижим птахом, його не можна одомашнити, щоб людина не намагалася зробити.

Зазвичай, ворон асоціюється з чорним кольором, оскільки майже всі представники цього роду бувають лише такого кольору. Про це свідчить такі комунікативні ФО як «*The raven chides blackness*» → «*Дорікав горищик чавунові, що чорний*», «*The raven said to the rook «stand away, black-coat»*» → «*Не бачить сова, яка сама*» [Баранцев 2005, с. 139], в яких простежується реалізація ознаки – зовнішній вигляд. Проте, в ході аналізу було виявлено також відхилення від норми, яке представлене субстантивною ФО «*A white raven*». Так кажуть про людину, яка виділяється з натовпу. Подібна ФО була розглянута детально в концепті CROW.

Загалом, образ чорного ворона нерідко можна зустріти в літературі. Одним з найяскравішим прикладів є відомий вірш Едгара По «Ворон» (1845 рік). Поет створив образ міфічного «ворона», якого він використовує, як птицю, що харчуються падлом та уособлює символ смерті. Відзначимо, що в культурі існує закріплене загальне уявлення про ворона, а саме те, що він є віщим птахом, його пророкувань бояться, тому що найчастіше він віщує нещастя і смерть, війни і кровопролиття. Повертаючись до твору Едгара По, потрібно зазначити, що ворон уособлює похмуру правду життя героя, що веде діалог з птахом. Ця правда виражена в тому, що кожную думку героя ворон замикає своїм каркаючим криком «*Nevermore*» [Edgar Poe, 1845]. До речі, вищезгадане «*Nevermore*» ще й до сьогодні є дискусійною точкою у перекладі, оскільки передати вірно поетичний замисел Е. По ще нікому не вдалося найбільш точно.

Розглянемо концепт **HAWK** детальніше:

Матеріалом дослідження даного концепту послужили 12 ФО, які можна поділити на такі групи:

Номінативні. Субстантивні: «*Hawker*» → «*Вуличний торговець товаром з візка, який пильно видивляється покупців*» [WoordHunt].
Ад'єктивні: «*(As) hungry as a hawk*» → «*Голодний, як вовк або як собака*» [Баранцев 2005, с. 511], «*(As) watchful as a hawk*» → «*Зіркий, як яструб*» [Баранцев 2005, с. 993].

Номінативно-комунікативні. Дієслівні: «*To hawk news (gossip) about*» → «*Поширювати новини (плітки)*» [IB], «*To know a hawk from a handsaw*» → «*Розуміти що до чого*» [Баранцев 2005, с. 581], «*To watch like a hawk*» → «*Пильно стежити, не відводити очей (від когось, чогось)*» [Баранцев 2005, с. 993].

Комунікативні. Прислів'я та приказки: «*An empty hand is no lure for a hawk*» → «*Суха ложка рот дере*» [Баранцев 2005, с. 302], «*Between hawk and buzzard*» → «*Між молотом і ковадлом*» [Баранцев 2005, с. 125] (Більше прикладів див. № 57, 138, 193, 232 Додатку Г).

Перш за все, потрібно зазначити, що яструб займає особливе місце в англійській культурній спадщині. Його звеличення походить від повір'їв народів стародавнього Сходу, оскільки єгиптяни вірили, що бог Ра прийняв форму цього птаха. Таким чином, цьому птаху притаманні такі риси як довговічність, чоловіча основа, душа, міць, які можуть проявлятися в момент полювання. Першу ознаку, яку можна виокремити – це гострий зір яструбів. Дієслівна ФО «*To watch like a hawk*» → «*Пильно стежити, не відводити очей*» підкреслює, що яструби пильно слідкують за своєю здобиччю, перед тим як напасти. Іншими прикладами цієї ж ознаки можуть слугувати наступні ФО «*(As) watchful as a hawk*» → «*Зіркий, як яструб* та «*Hawker*» → «*Вуличний торговець товаром з візка, який пильно видивляється покупців*», яка також реалізують в собі здатність пильно бачити. В останньому виразі

спостерігається також метафоричне перенесення на людину, це призводить до того, що, прирівнюючи людину до яструба, її можна описати як пильну, уважну та спостережливу.

В ході дослідження ФО з компонентом «hawk» було також виявлено таку ознаку як хижість цих птахів. Яструби є хижаками за своєю природою, вони в основному полюють на тварин та інших птахів. Подібна ознака відображається в такій ад'єктивній ФО як «(As) hungry as a hawk» → «Голодний, як вовк», яка свідчить про те, що яструби, як хижаки, завжди є голодними. Про дикість і хижість диких птахів свідчить також комунікативна ФО «An empty hand is no lure for a hawk» → «Суха ложка рот дере», яка підкреслює те, що яструби були і залишаються дикими птахами, яких людина не може приручити. Тобто яструбам характерна свобода та незалежність, яку вони мають в дикій природі.

Серед проаналізованих виразів було виявлено 3 ФО англійської мови, в яких протиставляються два птаха – яструб та канюк / hawk та buzzard. Таке протиставлення висвітлює контраст між соціальними верствами в англійській мові. Наприклад, таке прислів'я як «Between hawk and buzzard» → «Між молотом і ковадлом» означає, що людина не належить ні до вищого, ні до нижчого соціального прошарку. Іншими прикладами є комунікативні ФО: «Buzzard called hawk by courtesy» → «Канюк, названий яструбом з чемності», «Neither hawk nor buzzard» → «Ні яструб, ні канюк» [TFDR]. Як можна помітити, тут також реалізується метафоричне перенесення на людину. Таким чином, якщо англійці порівнюють людину з яструбом, то вони асоціюють її з людиною вищого становища в суспільстві.

Розглянемо концепт **OWL** детальніше:

Досліджуючи даний концепт було проаналізовано 11 ФО, які можна поділи наступним чином:

Номінативні. Субстантивні: «A night owl» → «Сова», людина, яка пізно лягає спати [Баранцев 2005, с. 693], «An owl car» → «Нічне таксі»

[Баранцев 2005, с. 744], «*Screech owl*» → «Людина, що приносить погані новини, біду» [ІВ]. Ад'єктивні: «(As) *drunk as an owl*» → «П'яний як чін» [Баранцев 2005, с. 294], «(As) *grave as an owl*» → «Насуплений, похмурий» [Баранцев 2005, с. 438] (Більше прикладів див. № 27, 28, 35 Додатку Г).

Комунікативні. Прислів'я та приказки: «*Not born in wood to be afraid of an owl*» → *Звикнути до небезпеки*» [Баранцев 2005, с. 699], «*The owl thinks her own young fairest*» → «Сова своїх дітей хвалила, що вони витрішкувати» [ІВ], «*To carry owls to Athens*» → «У ліс дрова возити, в криницю воду лити» [Баранцев 2005, с. 195].

При уявленні образу сови, перша асоціація, яка приходить на думку, це характеристика мудрості. Це зумовлено тим, що сова з древніх часів представляла або супроводжувала Афіну – богиню мудрості, тому цей птах традиційно служить символом знання, мудрості, проникливості і ерудиції. Звідси, розумові здібності реалізуються в наступних англомовних ФО: «(As) *wise as an owl*» → «Мудрий, як сова» [Баранцев 2005, с. 1013] та «(As) *silly as an owl*» → «Дурний аж світиться» [Баранцев 2005, с. 863].

Сови за своєю природою є хижими птахами, які ведуть нічний образ життя, вони мають гострий зір, а також здатні бачити вночі. Такою ад'єктивною ФО як «*A night owl*» → «Сова» звикли описувати людину, яка веде нічний образ життя, так само як і ці птахи. З подібним образом життя цих птахів пов'язана також субстантивна ФО «*An owl car*» → «Нічний трамвай, нічне таксі», яка ще раз підкреслює, що це саме нічні птахи. З даною ознакою пов'язані більш негативні риси, ніж позитивні, оскільки безшумний нічний політ, голосні крики птаха та очі, що світяться, можуть також символізувати сову, як птах мороку.

В наступній ад'єктивній ФО «(As) *grave as an owl*» → «Насуплений, похмурий» реалізуються такі характеристики, як похмурість і нелюдимість. Це зумовлено тим, що сич, найближчий родич сови, порівнюється з

похмурим затворником, що віддає перевагу тиші і усамітненню, а не суспільству.

Розглянувши комунікативну ФО «*To carry owls to Athens*» → «*У ліс дрова возити, в криницю воду лити*», було виявлено ще одну ознаку, яка характерна для концепту OWL – марність та непотрібність. Поданий вираз бере свій початок з Древньої Греції, де місцеві жителі видобували власні срібні монети, на яких була зображена сова. Тому в той час вважалося безглуздістю привозити в Афіни сов (монети), оскільки у них було достатньо й своїх.

Розглянемо концепт **KITE** детальніше:

В ході аналізу було даного концепту було проаналізовано 9 ФО. Перша ознака проявляється в 2 знайдених ФО та реалізує ознаку того, що шуліки літають. Ці птахи можуть невтомно літати на великій висоті і перебувати в стані вільного польоту. Подана ознака відображається в таких ФО як «*To fly a kite*» → «*Дізнаватися про стан речей*» [Баранцев 2005, с. 343] та «*Go fly a kite!*» → «*Забирайся, не заважай!*» [WoordHunt]. Ад'єктивна ФО «*Higher than a kite*» → «*Дуже високо; з надзвичайною силою*» [Баранцев 2005, с. 493] як раз підкреслює, що шуліки літають на величезній висоті, там, де людському зору вже важко їх помітити. До даної ознаки також відносимо «*(As) high as a kite*» → «*Вщент, до нестями п'яний*» [TFDR], що підкреслює здатність цих птахів літати дуже високо.

До останньої проаналізованої ФО можна приписати ознаку зовнішнього виду шуліки. В структуру ад'єктивної ФО «*(As) yellow as a kite's claw*» → «*Жовтий, як лимон, золотавий*» [Баранцев 2005, с. 1031] входить назва кольору «yellow», проте цей колір не втрачає свого значення, оскільки кігті шуліки, про які йдеться в даному виразі, дійсно мають жовтий колір.

Розглянемо концепт **BUZZARD** детальніше:

В ході аналізу поданого концепту BUZZARD було розглянуто 6 комунікативні ФО та 1 субстантивну ФО, що є досить скудним для виявлення різних ознак.

В наступних проаналізованих ФО спостерігається протиставлення двох птахів – «*Between hawk and buzzard*» → «*Між молотом і ковадлом*» [Баранцев 2005, с. 125], «*Buzzard called hawk by courtesy*» → «*Канюк, названий яструбом з чемності*» [IB], «*Neither hawk nor buzzard*» → «*Ні яструб, ні канюк*» [TFDR]. Це зумовлено тим, що ці два птаха належать до сімейства грифів, проте яструб є одним з найбільших його представників, а канюк – самим незначним за розміром. Подане протиставлення було детальніше розглянуто в концепті HAWK. Подібне порівняння птахів реалізується в такій комунікативній ФО «*One cannot make a falcon of a buzzard*» → «*Неможливо перетворити сокола в канюка*» [IB] знову простежується протиставлення двох птахів, проте тепер це сокіл і канюк.

Як приклад для виявлення наступної ознаки може слугувати субстантивна ФО як «*Buzzard meat*» → «*Хтось або щось мертве або застаріле*» [TFDR]. В ній проявляється ознака того, що канюки є хижими птахами, м'ясо яких не вживають в їжу.

Отже, розглянувши 7 видових концептів категорії дикі хижі птахи, можна зазначити, що в кожному з цих концептів можуть реалізовуватися як спільні, так і індивідуальні ознаки. До спільних ознак, наприклад, можна віднести хижість всіх птахів, що входять до складу цієї групи, а також їхню здатність високо літати, що є характерним лише для хижих птахів, а до одиничних ознак – їхні фізичні здібності, такі як гострий зір, чи розумові здібності, такі як мудрість.

4.2. Концепти диких нехижих птахів у фразеологічній картині світу сучасної англійської мови

В ході дослідження даної категорії – дикі нехижі птахи, – було виокремлено найбільшу кількість видових концептів, а саме 17 концептів, до складу яких увійшли 72 ФО з різними компонентами. Першим детальніше розглянемо концепт **PIGEON**:

Матеріалом дослідження даного концепту послужили 22 ФО, до складу яких увійшли лексеми «pigeon» та «dove». Ці два слова є взаємозамінними, проте перший варіант відображає голубів більших розмірів, тобто тих птахів, що ми звикли бачити на вулицях, а другий варіант – невеликих за розмірами голубок, які мають переважно біле оперення. Всі проаналізовані ФО можна поділити наступним чином:

Номінативні: Субстантивні: «A stool pigeon» → «Шпигун, інформатор» [Баранцев 2005, с. 894], «Pigeon pair» → «Хлопчик і дівчинка (близнюки або єдині діти в сім'ї)» [Баранцев 2005, с. 757] (Більше прикладів див. № 58, 88, 97, 154, 227, 250 Додатку Г). Ад'єктивні: «(As) harmless as a dove» → «Легідний, покірливий, як голубка» [Баранцев 2005, с. 453], «(As) mild as a dove» → «Смирний, як горлиця» [Баранцев 2005, с. 673] (Більше прикладів див. № 10, 111, 251 Додатку Г).

Номінативно-комунікативні. Дієслівні: «To pluck a pigeon» → «Обдерти, як лупку» [Баранцев 2005, с. 767], «To put a cat among the pigeons» → «Викликати переполох» [Баранцев 2005, с. 798] (Більше прикладів див. № 291, 317/8, 348, 362 Додатку Г).

Вигуківі. Вигуки: «It's your pigeon!» → «Це ваша справа!» [Баранцев 2005, с. 556]

Комунікативні. Прислів'я та приказки: «Little pigeons can carry great messages» → «Мале тілом, та велике духом» [Баранцев 2005, с. 615].

Голуб вважається найбільш одомашненим людиною птахом з усіх інших концептів, представлених в даній категорії – дикі нехижі птахи. З давніх часів цей птах наділяється значущими символічними значеннями. Однією з перших виявлених ознак концепту PIGEON є ознака енергії любові. Це пов'язано з тим, що зображення пари голубів традиційно символізує вірність та любов, нерідко можна помітити на вулиці як голуб з голубкою мило воркують та милуються між собою. Подана ознака знайшла своє відображення в наступних ФО: «*Lovey-dovey*» → «Дружба, закохані» [WoordHunt], «*Pigeon pair*» → «Хлопчик і дівчинка (близнюки або єдині діти в сім'ї)».

Голубка, будучи меншою за розміром від голуба, символізує м'якість характеру, невинність, непорочність та ніжність. Всі ці подані ознаки реалізуються лише в ФО з компонентом «dove», наприклад, «*(As) gentle as a dove*» → «Легідний як ягня», «*(As) harmless as a dove*» → «Легідний, покірливий, як голубка», «*An innocent like a dove*» → «Невинний, як голуб». Це зумовлено тим, що саме біла голубка постає як свята, небесна пташка, яка є втіленням душі та божественної чистоти.

Враховуючи зазначені вище характеристики, слід зауважити також, що в давні часи були поширені уявлення про голуба як посередника між Землею і Небом, таким чином, це уявлення на сьогодні реалізує ознаку – голуб, як «поштовий» птах. Подане значення можна побачити в комунікативній ФО «*Little pigeons can carry great messages*» → «Мале тілом, та велике духом».

Оскільки голуби є найменшими за розмірами представниками пернатих з усіх проаналізованих концептів трьох груп, вони нерідко самі стають здобиччю вуличних котів чи диких лисиць. Звідси з'являється ознака того, що на голубів полюють інші тварини. Наприклад, дієслівна ФО «*To put the cat among the pigeons*» → «Викликати переполох; хвилювати мирних жителів» лише підкреслює те, що голубам небезпечно знаходитися поруч з котями, тому вони будуть панікувати і намагатися відразу полетіти.

Розглянемо концепт **LARK** детальніше:

В ході дослідження даного концепту було розглянуто 14 ФО, які можна поділити на групи наступним чином:

Номінативні. Ад'єктивні: «(As) cheerful as a lark» → «Щасливий, задоволений» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 107], «(As) happy as a lark» → «Веселий, як весняний жайворонок» [Баранцев 2005, с. 211]. Адвербіальні: «For a lark» → «Жартома, заради жарту» [Баранцев 2005, с. 348].

Номінативно-комунікативні. Дієслівні: «To get up with the lark» → «Дуже рано вставати» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 107], «To take a bunting for a lark» → «Переоцінити когось» [ІВ] (Більше прикладів див. № 336, 343, 364 Додатку Г).

Вигуківі. Вигуки: «What a lark!» – «Здорово!, Як весело!» [Баранцев 2005, с. 999]

Комунікативні. Прислів'я та приказки: «Go to bed with the lamb and rise with the lark» → «Спати лягай з ягням, а вставай з жайворонком» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 81], «If the sky falls we shall catch larks» → «Якби та якби та вирости в роті гриби» [Баранцев 2005, с. 515] (Більше прикладів див. № 228, 280, 327 Додатку Г).

Першою найголовнішою характеристикою, яка асоціюється з поданим птахом, можна вважати ознаку характеру життя, а саме концептуальну ознаку того, що жайворонки рано встають. Це зумовлено активним використанням дієслівної ФО «To get up with the lark» → «Вставати з півнями» в значенні вставати дуже рано. Словом «жайворонок» описують людину, яка легко прокидається вранці та яка в основному веде ранковий образ життя. Протилежне значення має ознака, виявлена в концепті OWL – ці птахи ведуть нічний образ життя.

Жайворонок асоціюється з веселим та бадьорим птахом, через його здатність легко та позитивно прокидатися вранці. Виявляємо наступну ознаку – риси характеру, де оптимізм займає перше місце. Це відображається

в наступних ФО: «(As) cheerful as a lark» → «Дуже веселий, щасливий, задоволений», «(As) happy as a lark» → «Веселий, як весняний жайворонок», «To have a lark» → «Весело провести час» [ІВ], «What a lark! → Здорово!»

Ранок для жайворонка починається з веселим і дзвінким співом, перед тим як змахнути в небо, вони починають голосно співати особливу пісню, яка віщує початок ранку. Звідси проявляється така ознака як здатність жайворонків співати. На прикладі дієслівної ФО як «To sing like a lark» → «Виспівувати весело, дзвінко, від повноти щастя» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 107] виявляємо, що здатність жайворонків співати має лише позитивні риси, оскільки їхній спів запам'ятовується надовго своєю мелодійністю і асоціюється у людей лише з прекрасним,

Розглянемо концепт **PARROT** детальніше:

Матеріалом дослідження послужили 3 ФО англійської мови, які містять компонент «parrot», а саме одна адвербіальна ФО та дві дієслівні ФО.

Субстантивна ФО «Parrot-fashion» → «Одітий як папуга» [WoordHunt] реалізує ознаку зовнішнього вигляду. Папуги мають, як правило, яскравий окрас, тому зазвичай поданий вище вираз використовується для опису людини, яка носить дуже яскраві, кольорові речі для того, щоб звернути на себе увагу.

Розглядаючи дієслівну ФО «To repeat (something) like a parrot» → «Повторювати, як папуга» [Баранцев 2005, с. 597], виявляємо наступну ознаку – балакучість папуги. Загалом, це має лиш негативні риси, оскільки інколи чиясь балакучість є досить дратівливою, що може призвести до погіршення відносин.

На прикладі останньої дієслівної ФО «To be as sick as a parrot» → «Бути засмученим, розчарованим, розсердженим» [ІВ] було розглянуто таку ознаку як манера та поведінка. Подана ознака має більш жартівливий характер, оскільки реалізує в собі значення того, що папуга може захворіти

через розчарування, що в принципі не є можливим. Дана асоціація виникає в випадках невинного розчарування.

Розглянемо концепт **SWAN** детальніше:

Даний концепт представлений 7 ФО, які можна поділити на:

Номінативні. Субстантивні: «*A black swan*» → «*Чорний лебідь*» [Баранцев 2005, с. 142], «*A swan of Avon*» → «*Лебідь з берегів Ейвона*» (так називають Шекспіра) [Баранцев 2005, с. 905], «*A swan song*» → «*Лебедина пісня*» [Баранцев 2005, с. 905] (Більше прикладів див. № 264, 265 Додатку Г). Ад'єктивні: «*(As) graceful as a swan*» → «*Витончений, як лебідь*» [Баранцев 2005, с. 436].

Номінативно-комунікативні. Дієслівні: «*To turn geese into swans*» → «*Прикрашати, перебільшувати*» [Баранцев 2005, с. 969].

Лебідь традиційно ототожнює образ краси, оскільки, згідно до міфів, він також був атрибутом Венери (богині краси). Всі ці риси знаходять своє відображення в такій ад'єктивній ФО як «*(As) graceful as a swan*» → «*Витончений, як лебідь*», це зумовлено загальним уявленням про те, що лебідь витончений птах, що має граціозні поведки.

Наступною виявляємо ознаку зовнішнього вигляду. Як правило, лебеді мають махове, білосніжне оперення, проте в природі існують також чорні лебеді, які мають чисто чорне оперення та вважаються рідкими птахами. Таким чином, в субстантивній ФО «*A black swan*» → «*Чорний лебідь*» можна простежити реалізацію значення чогось незвичайного чи навіть неіснуючого, що має досить негативні риси. У зв'язку з цим існує протиставлення в міфах і казках білого і чорного лебедів (життя – смерть, добро – зло). Аналізуючи ознаку зовнішнього вигляду, можна підкреслити також схожість цих птахів в гусами. Обидва птахи мають біле оперення, проте окрас гусаків трохи темніший, а ще гуси менші за розміром аніж лебеді. Проте, цих подібностей досить для того, щоб їх можна було легко сплутати. Це простежується в такій дієслівній ФО як «*To turn geese into swans*» → «*Прикрашати,*

перебільшувати чийсь заслуги», оскільки незграбність та простота гуся не дозволить йому стати лебедем, навіть якщо зовні вони схожі.

Слід також зауважити, що лебідь вважається птахом поетів. Пісня вмираючого лебедя уособлює пісню поета, а біле оперення птаха – щирість. Це знаходить своє відображення у такій субстантивній ФО «*A swan song*» → «*Лебедина пісня*», яка позначає останній, як правило, найбільш значущий твір кого-небудь. Проте, найяскравішим прикладом реалізації ознаки того, що лебідь – це птах поетів, можна вважати субстантивну ФО «*A swan of Avon*» → «*Лебідь з берегів Ейвона*». Цей вираз був вперше використаний Беном Джонсоном у його власному творі «*To the Memory of My Beloved the Author, Mr. William Shakespeare*» (1623), де він застосував його як звернення до Вільяма Шекспіра. Рядки з твору «*Sweet Swan of Avon! what a sight it were / To see thee in our waters yet appear*» [Johnson 1623] ототожнюють образ лебедів на річці Ейвон у Стратфорді, де народився Шекспір.

Розглянемо концепт **CUCKOO** детальніше:

В ході аналізу цього концепту було виявлено лише 3 ФО, проте ця кількість є невеликою для визначеннями різноманітних ознак та характеристик.

Концепт CUCKOO представлений субстантивною ФО «*A cloud cuckoo land*» → «*Казкова країна, світ мрій*» [WoordHunt], в якій загалом відображається метафорична ознака існування того, що є нереальним. Це підкреслює абсурдність та нереально ідеалістичну ситуацію. Це уявлення походить від Давньої Греції, де місцем, про яке йдеться в даному виразі, вважалося царство, побудоване птахами, щоб відокремити богів від людства, проте з часом, за допомогою цього виразу почали описувати місце, де всі фантастичні мрії та нереальні сподівання не є чимось абсурдним. Звідси утворилось уявлення, що традиційно ций птах асоціюється з чимось божевільним, таким чином, використовуючи вираз «*A cuckoo*», можна описати божевільну людину [WoordHunt]. Звідси був сформований

поширений зараз вираз «Are you cuckoo?» – «Ти що, з глузду з'їхав?», яке лише підтверджує взаємовідповідність слів «cuckoo» та «crazy».

Комунікативна ФО «*A cuckoo in the nest*» → «Зозуленя в чужому гнізді» [Хомутникова, Боровых 2019, с. 118] дає нам змогу виявити іншу ознаку, а саме рису того, що зозулі є паразитами. Зозулі за своєю природою вважаються шкідниками, вони відкладають яйця в гніздах птахів інших видів, перекладаючи всю відповідальність за своїх пташенят на чужих птахів. Таким чином, поданий вираз відноситься до неприємної речі або небажаної людини, подібно до зозуленя у гнізді невідомої пташки.

Розглянемо концепт **PEACOCK** детальніше:

Для дослідження концепту PEACOCK було проаналізовано 7 ФО, які поділяються на групи:

Номінативні. Субстантивні: «*Peacock in his pride*» → «Павич з розпущеним хвостом і спущеними крилами» [Баранцев 2005, с. 752].
Ад'єктивні: «*(As) gaudy as a peacock*» → «Виряджений, як на весілля», «*(As) vain as a peacock*» → «Важлива, як пава» [Баранцев 2005, с. 370].

Номінативно-комунікативні. Дієслівні: «*To play the peacock*» → «Пихато себе поводити, величатися, задирати, дерти носа» [Баранцев 2005, с. 766].

Комунікативні. Прислів'я та приказки: «*Neither peacock nor sparrow*» → «Ні пава, ні ворона» [TFDR], «*A daw in peacock's feathers*» → «Ворона в павиному пір'ї» [Баранцев 2005, с. 42].

Павич – декоративний птах, основні характеристики якого засновані головним чином на його зовнішніх особливостях – форма і характерне забарвлення хвоста, наприклад. Таким чином, ознака зовнішнього вигляду реалізується в наступних ФО: «*Peacock in his pride*» → «Павич з розпущеним хвостом і спущеними крилами», «*(As) gaudy as a peacock*» → «Виряджений, як на весілля». Загалом, подані вирази уособлюють важливість хвоста для павича. Завдяки комунікативній ФО «*The peacock has fair feathers, but foul*

feet» → «Павич гарний, та ногами нещасливий» видається можливим ще раз звернути увагу на красу оперення павича.

У зв'язку з цим проявляється наступна ознака – моральні якості. В основі таких ФО як «(As) vain as a peacock» → «Важливий, як павич» та «To play the peacock» → «Пихато себе поводити, задиратися, дерти носа» можна виявити наступні характеристики: пихатість, величність та зневажливість. Через поведки павича та його характер, він не може спокійно уживатися з домашніми птахами, він навіть здатний забити їх до смерті.

В даному концепті також є можливість простежити в деяких комунікативних ФО протиставлення двох птахів. Це робиться для того, щоб підкреслити важність одного птаха та зневажити заслуги іншого. Наприклад, вираз «Neither peacock nor sparrow» → «Ні пави, ні ворона» або «A daw in peacock's feathers» → «Ворона в павиному пір'ї», що підкреслює малозначність ворони, порівняно з зазначеною величністю павича.

Загалом, всі структури розглянутих концептів мають схожі риси, а їх ознаки проявляються головним чином при описі фізичних характеристик птахів, їхніх поведок, раціону харчування, тощо. Розглянувши всі концепти диких хижих та нехижих птахів, можна зазначити, що майже всі вони представлені переважно комунікативними та дієслівними ФО, це, думається, пов'язано з тим, що такими структурами простіше описати певну ознаку чи характеристику конкретного птаха. Концепти BLACKBIRD, CRANE, DAW, BUNTING, CANARY, NIGHTINGALE, SWALLOW, WOODCOCK, OSTRICH, COOT та PHOENIX були винесено окремо в додаток Д, оскільки вони представлені лише однією чи двома ФО, через це виявляється неможливим виявити різноманітні ознаки цих рідких для англомовної фразеологічної картини світу концептів.

РОЗДІЛ 5

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Оскільки тема дипломної роботи – «Фразеологічна репрезентація концепту BIRD в англомовній картині світу», передбачає виконання посадових обов’язків та проведення досліджень та розрахунків в сфері філології в приміщенні офісу обладнаному персональними комп’ютерами (далі ПК) з візуальними дисплейними терміналами (далі ВДТ), тому нижче розглянемо заходи по забезпеченню безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці і пожежної безпеки для офісних приміщень та робочих кабінетів, оскільки це, як правило, є головними робочими місцями перекладачів.

Перекладачі більшу частину свого робочого часу працюють з комп’ютерами, тому умови праці на робочому місці, а саме безпека технологічних процесів, машин, механізмів повинні відповідати вимогам нормативних актів про охорону праці. Крісло перекладача має бути ергономічним з можливістю регулювання положення спини. Це дозволить розвантажити м’язи спини і шиї під час роботи, що позитивним чином вплине на продуктивність. Дуже важливим фактором також є освітлення, тому приміщення, в яких встановлені персональні комп’ютери, повинні мати природне та штучне освітлення.

5.1. Аналіз потенційних небезпек

На основі аналізу роботи існуючого обладнання і посадових обов’язків фахівця у приміщенні офісу обладнаному ПК з ВДТ, виявлені наступні небезпечні та шкідливі виробничі фактори, здатні привести до травм або ушкодження здоров’я працівників:

- можливість ураження електричним струмом, при виконанні посадових обов’язків внаслідок порушення правил з електробезпеки або

помилкових дій персоналу, що може призвести до електротравм різного ступеню важкості або навіть до летального наслідку;

- підвищене нервово-психічне навантаження, внаслідок специфіки роботи, а саме постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими), що може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, та може призвести до захворювань нервової системи, зниження наснаги на працю та стресових станів та помилкових дій;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до помилкових дій, погіршення зору або ефекту засліплення;

- можливість загоряння, в зв'язку з порушенням правил протипожежної безпеки, використанням несправного електрообладнання, або відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі, а як наслідок може бути причиною опіків та травм різного ступеню важкості або навіть летального наслідку, а також значних матеріальних збитків;

- ймовірність появи болю в спині і шиї через те, що більшу частину робочого часу перекладачі сидять за ПК, що може призвести до зниження продуктивності і незадовільних результатів роботи;

- неправильне розташування робочих місць в офісі також може привести до зниження продуктивності, наприклад, якщо робочі місця будуть розташовані дуже близько один до одного, що вплине на працездатність кожного з працівників, як наслідок можуть виникнути помилки в роботі, тому організація та обладнання комп'ютеризованого робочого місця повинна забезпечувати їх правильне та комфортне положення при роботі за комп'ютером.

5.2. Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні стандартні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», «Правил улаштування електроустановок» (далі – «ПУЕ») [ПУЕ-2017], ДСТУ Б В.2.5-82:2016 «Електробезпека в будівлях і спорудах. Вимоги до захисних заходів від ураження електричним струмом» [ДБН В.2.5-56:2014], НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок», НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні» [НАПБ А.01.001-14] та буде використовуватися згідно вимог НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» (далі – «ПБЕЕ»), НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів» (далі – «ПБЕЕС») та НПАОП 0.00-7.15-18 «Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями».

Згідно «ПУЕ», за ступенем небезпеки ураження електрострумом, офісне приміщення належить до 1-го класу, тобто є приміщенням без підвищеної небезпеки, у якому відсутні умови, що створюють підвищену та особливу небезпеку.

Згідно глави 1.7 – «Заземлення і захисні заходи від ураження електричним струмом» – «ПУЕ», обладнання офісу має основну ізоляцію струмовідних частин, яка забезпечує захист від прямого дотику та подвійну, яка складається з основної та додаткової ізоляції, для забезпечення захисту від ураження електричним струмом у разі пошкодження основної ізоляції.

Відповідно до вимог п. 6.7.4. НПАОП 40.1-1.21-98 «ПБЕЕС» усі доступні для доторкання металеві деталі електрообладнання у приміщенні з ПК, які можуть опинитись під напругою, у випадку пошкодження ізоляції, з'єднані з заземлюючим пристроєм.

Оскільки офісне приміщення за ступенем небезпеки ураження електрострумом належить до 1-го класу, тому відповідно до вимог п. 6.7.6 НПАОП 40.1-1.21-98 «ПБЕЕС» та Додатку № 1 до НПАОП 40.1-1.01-97 «ПБЕЕ» користувачі ПК пройшли інструктаж з електробезпеки з оформленням в журналі інструктажу та мають I групу з електробезпеки.

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок нераціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» [ДСанПіН 3.3.2.007-98] зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значенням (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж 6,0 м², а об'єм не менше ніж 20,0 м³). Поверхня підлоги є рівною, неслизькою, з антистатичними властивостями.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні

дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою.

Висота робочої поверхні столу з ПК регулюється в межах 680-800 мм, а ширина і глибина – забезпечує можливість виконання операцій у зоні досяжності моторного поля (рекомендовані розміри: ширина – 600-1400 мм, глибина – 800-1000 мм). Робочий стіл має простір для ніг висотою 600 мм, шириною – 500 мм, глибиною (на рівні колін) – 450 мм, на відстані витягнутої ноги – 650 мм. Конструкція робочого стільця або крісла повинна забезпечувати підтримку раціональної робочої пози працівника і дозволяти змінювати позу з метою зниження статичного напруження м'язів шийно-плечової області і спини. Робочий стілець або крісло повинні бути підйомно-поворотними, регульованими по висоті і кутам нахилу сидіння і спинки, а також відстані спинки від переднього краю сидіння, при цьому регулювання кожного параметра повинна бути незалежною, легко здійснюваною, а також мати надійну фіксацію.

Площа робочого місця користувача ПК з ЕПТ-дисплеєм повинна становити не менше 6 м², для ПК з плоским дисплеєм - 4,5 м² (об'ємні норми на одну людину - не менше 20 м³). При розміщенні робочих місць відстань між робочими столами повинно бути не менше ніж 2,0 м, а відстань між бічними поверхнями відео моніторів – не менше 1,2 м.

5.3. Заходи з виробничої санітарії і гігієни праці

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення. Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні

може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втоми.

У офісному приміщенні обладнаному ПК з екранним пристроєм (далі – «ЕП»), згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» [ДСанПіН 3.3.2.007-98] та ДБН В.2.5-28-2018 «Природне і штучне освітлення» [ДСТУ Б В.2.5-82:2016] передбачене природне та штучне освітлення.

Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які орієнтовані на південь і забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі.

Розрахувати загальне штучне освітлення в офісному приміщенні офісу за показниками: довжина (А) – 4 м, ширина (В) – 3,5 м, висота (Н) – 2,8 м, з висотою робочої поверхні $h_p = 0,8$ м, нормованим значенням штучного освітлення для кабінету $E_n = 300$ лк. Офіс обладнаний світильниками типу ЛВО (растровий), $L/h = 1,4$, колір стелі $r_{ст} = 70\%$, стін $r_{с} = 50\%$, підлоги $r_{п} = 30\%$ відповідно. Коефіцієнт запасу (Кз) при проектуванні штучного освітлення = 1,4.

1. Розраховуємо кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L / h]}, \text{ шт};$$

де: B – ширина приміщення, м; H – висота приміщення, м; h_p – висота робочої поверхні, м; $[L / h]$ – числове значення коефіцієнта світильника.

$$N_p = \frac{3,5}{(2,8 - 0,8) \cdot [1,4]} = 1,25 = 2 \text{ шт}$$

2. Визначаємо максимально припустиму відстань між рядами світильників $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м};$$

де: B – ширина приміщення, м; N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт.

$$L_{\max} = \frac{3,5}{2} = 1,75 \text{ м}$$

3. Визначаємо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)};$$

де: A – довжина приміщення, м; B – ширина приміщення, м; H – висота приміщення, м; h_p – висота робочої поверхні, м.

$$i = \frac{4 \cdot 3,5}{(2,8 - 0,8) \cdot (4 + 3,5)} = \frac{14}{2 \cdot 7,5} = 0,93.$$

4. Визначаємо значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного світильниками вибраного типу.

Вибирається з урахуванням відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення і дорівнює 41 %.

5. Визначаємо сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_{Σ} :

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_z \cdot z}{\eta}, \text{ лм};$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк; A – довжина приміщення, м; B – ширина приміщення, м; k_z – коефіцієнт запасу; z –

коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z=1,1$); η – коефіцієнт використання світлового потоку.

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{300 \cdot 4 \cdot 3,5 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,41} = 15775,60 \text{ лм}$$

6. Визначаємо умовну загальну кількість світильників у приміщенні N_{cv}^* :

$$N_{cv}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт};$$

де: A – довжина приміщення, м; B – ширина приміщення, м; $L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників, м.

$$N_{cv}^* = \frac{4 \cdot 3,5}{3,0625} = 4,6 = 5 \text{ шт}$$

7. Розраховуємо світловий потік умовного джерела світла Φ_l^* :

$$\Phi_l^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_l^*}, \text{ лм};$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм; N_l^* – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_l^* = N_{cv}^* \cdot n, \text{ шт};$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_l^* = 5 \cdot 4 = 20 \text{ шт};$$

$$\Phi_l^* = \frac{15775,60}{20} = 778,78 \text{ лм}.$$

8. Вибираємо тип стандартної лампи з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи Φ_l , і знайти коефіцієнт m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи Φ_l^* та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи Φ_l):

$$m = \frac{\Phi_l^*}{\Phi_l};$$

$$m = \frac{778,78}{1050} = 0,74.$$

9. Визначаємо оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні N_{ce} :

$$N_{ce} = N_{ce}^* \cdot m, шт;$$

де: N_{ce}^* – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт; m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи.

$$N_{ce} = 5 \cdot 0,74 = 3,7 = 4 шт.$$

10. Визначаємо фактичну кількість ламп у приміщенні N_l :

$$N_l = N_{ce} \cdot n, шт;$$

де: N_{ce} – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт; n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_l = 4 \cdot 4 = 16 шт.$$

12. Визначаємо загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_l \cdot N_l \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z}, лк;$$

де: Φ_l – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм; N_l – фактична кількість ламп у приміщенні, шт; η – коефіцієнт використання світлового потоку; A – довжина приміщення, м; B – ширина приміщення, м; k_z – коефіцієнт запасу; z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості.

$$E_p = \frac{1050 \cdot 16 \cdot 0,41}{4 \cdot 3,5 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = \frac{6888}{21,56} = 319,48 лк.$$

Виходячи з розрахунку загальне штучне освітлення в приміщенні офісу дорівнює 319,48 лк, що відповідає нормованому значенню освітлення (300

лк) і яке забезпечується за допомогою 4 світильників типу ЛВО (растровий) з використанням 16 ламп фірми Osram (L 18W/765).

Неправильне проектування або несправність систем опалення, вентиляції та кондиціонування в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників. Метеорологічні умови для приміщенні з комп'ютеризованими робочими місцями – температура, відносна вологість та швидкість переміщення повітря цілком відповідають вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» [ДСанПіН 3.3.2.007-98]. Роботи у приміщенні з ПК, належать до категорії Іб – легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;

- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Відповідно до вимог ДБН В.2.5-67:2013 «Опалення, вентиляція та кондиціонування», з метою забезпечення оптимальних параметрів мікроклімату в офісному приміщенні передбачена система централізованого водяного опалення з радіаторами, а на теплий період передбачений побутовий кондиціонер. З метою забезпечення необхідного повітрообміну у приміщенні передбачена система механічної припливно-витяжної вентиляції (методом рекуперації), яка забезпечує 3-кратний обмін повітря за годину.

Оптимальні рівні позитивних (n^+) і негативних (n^-) іонів у повітрі офісного приміщення з ЕП відповідають вимогам Додатку 3 ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» [ДСанПіН 3.3.2.007-98] і становить: $n^+ = 1500-30000$ (шт. на 1 см³); $n^- = 3000-5000$ (шт. на 1 см³). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечують за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

5.4. Заходи з пожежної безпеки

Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях. Заходи по забезпеченню пожежної безпеки для приміщення офісу обладнаного ПК з ВДТ розроблені відповідно до вимог НАПБ А.01.001-14 «Правил пожежної безпеки в Україні» [НАПБ А.01.001-14].

В офісному приміщенні визначено можливі пожежі класів (згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж») [ДСТУ EN 2:2014]:

- А (пожежа, що супроводжуються горінням твердих матеріалів, зазвичай органічного походження, під час горіння яких, як правило, утворюються тліючі вуглини);
- Е (горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В).

Відповідно до вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою» офісне приміщення відноситься до категорії приміщення Г (помірно пожежонебезпечна) негорючі речовини і/або матеріали у гарячому, розпеченому і/або розплавленому стані, процес обробки яких супроводжується виділенням променистого тепла, утворенням іскор і/або полум'я.

Згідно ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги» [ДБН В.2.5-28-2018] евакуація людей під час пожежі з приміщення передбачає план евакуації, який розташований в офісному приміщенні для ознайомлення.

Згідно вимог ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту» [ДБН В.2.5-56:2014] в офісних приміщеннях зазвичай встановлені теплові пожежні сповіщувачі згідно ДСТУ EN 54-5, якщо у разі виникнення пожежі на її початковій стадії передбачається тепловиділення, відбувається процес горіння, яке супроводжується підвищенням температури, виділенням горючих газів, димів, появою полум'я.

5.5. Укриття населення в захисних спорудах цивільного захисту

Захисні споруди цивільної оборони призначаються для захисту в мирний час персоналу, який переховується від наслідків аварій, катастроф та стихійного лиха, які загрожують масовому ураженню людей, а також у воєнний час – від сучасної зброї масового ураження. В мирний час захисні споруди використовуються для господарчих потреб.

До захисних споруд цивільного захисту належать:

1) *Сховище* – це герметична споруда для захисту людей, в якій протягом певного часу – 2-3 доби, створюються умови, що виключають вплив на них небезпечних факторів, які виникають внаслідок надзвичайної ситуації, воєнних (бойових) дій та терористичних актів. Сховища будуються з урахуванням таких вимог: забезпечувати захист людей від усіх вражаючих факторів, безперервне перебування в них людей не менше двох діб, розташування на місцевості, що не затоплюється на відстані від ліній водостоків і каналізації, мати входи і виходи з тим ступенем захисту, що й основні приміщення, а на випадок їх завалу – аварійні виходи, мати вільні підходи, де не повинно бути горючих або дуже димлячих матеріалів, висота основних приміщень не менше 2,2 м і рівень полу, вище ґрунтових вод не менш як на 20 см.

2) Протирадіаційне укриття – це негерметична споруда для захисту людей, в якій створюються умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості. В протирадіаційних укриттях можуть ховатися працівники суб'єктів господарювання, віднесених до першої та другої категорій цивільного захисту, працівники суб'єктів господарювання, розташованих у зонах можливих руйнувань, хворі, медичний та обслуговуючий персонал закладів охорони здоров'я, розташованих за межами зон можливих значних руйнувань міст, віднесених до груп цивільного захисту.

3) Швидкостпруджувана захисна споруда цивільного захисту – це захисна споруда, що зводиться із спеціальних конструкцій за короткий час – 1-2 доби, при загрозі нападу і призначена для захисту людей від дії засобів ураження в особливий період.

Також для захисту людей від небезпек, що виникають внаслідок надзвичайних ситуацій у мирний час або у разі впливи засобів ураження в особливий період – використовуються споруди подвійного призначення та найпростіші укриття.

Споруда подвійного призначення – це наземна або підземна споруда, що може бути використана за основним функціональним призначенням і для захисту населення в особливий період.

Найпростіші укриття – це споруди підземного простору міст та інших населених пунктів (підземні переходи, гаражі та інше), гірничі виробки, підвальні та інші приміщення, які можуть бути використані для захисту населення у разі виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру та у особливий період. Саме в швидкостпруджуваних захисних спорудах цивільного захисту, найпростіших укриттях та спорудах подвійного призначення може укриватися населення міст, віднесених до груп цивільного захисту, яке не підлягає евакуації у безпечне місце, а також інших населених пунктів.

Загалом, у пристосованих під укриття приміщеннях встановлюють бачки з водою з розрахунку 3-4 л. на одну людину на добу, а в туалеті виносну тару або влаштовують люфт-клозет з вигрібною ямою. Крім того, в укритті встановлюють нари (лавки) для відпочинку, стелажі для продуктів харчування. освітлення – від електромережі або переносними електричними ліхтарями.

Не слід забувати і про основні правила при укритті в захисних спорудах. Особи, що укриваються, повинні прибути у захисну споруду із засобами індивідуального захисту та дводобовим запасом води та продуктів, при собі мати особисті документи та найбільш необхідні речі, прилади

освітлення (електричні ліхтарі). Забороняється приносити у захисну споруду легкозаймисті речовини або речовини, що мають сильний запах, а також громіздкі речі, приводити тварин. Заповнювати захисні споруди слід організовано, без паніки. Особи, що укриваються, під час перебування у захисній споруді, повинні виконувати всі вказівки командира і особового складу формування, що стосуються перебування у споруді, надавати їм необхідну допомогу. У захисній споруді забороняється палити, шуміти, запалювати без дозволу газові лампи, свічки, не слід ходити по приміщеннях без особливої необхідності, слід дотримуватись дисципліни, якнайменше рухатись.

Дані про місцезнаходження протирадіаційних укриттів та найпростіших укриттів, їх адреси знаходяться в секторі з питань цивільного захисту населення місцевих райдержадміністраціях. Захисні споруди у мирний час можуть використатися для задоволення господарських, культурних та побутових потреб у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Тому вони можуть передаватися в оренду із збереженням цільового призначення таких споруд, крім тих, що перебувають у постійній готовності до використання за призначенням.

Таким чином, було визначено потенційні небезпеки на робочому місці перекладача, з'ясовано додаткові небезпеки під час роботи. Здійснено розрахунок освітлення робочого місця, визначено необхідну кількість світильників, світловий потік та загальний рівень освітленості при використанні стандартних ламп. Встановлено клас пожежної небезпеки та показано заходи з планування евакуації робітників під час виникнення пожежі та встановлення системи сповіщення. Розкрито питання з цивільного захисту щодо укриття населення в захисних спорудах цивільного захисту.

ВИСНОВКИ

Одним з розповсюджених образів для фразеологізмів є назви тварин. Це легко пояснюється тим, що намагаючись охарактеризувати свою поведінку та зовнішність люди інколи вдавалась до порівняння з оточуючим світом, зокрема тваринним. У фразеологічних одиницях з компонентом-орнітонімом міститься потужний лінгвокультурологічний потенціал, що дозволяє виявити характер взаємозв'язку мови і культури, національно-культурну специфіку тієї чи іншої мови. Ці лексичні одиниці служать засобом освоєння світу людиною, в них фіксуються, зберігаються і відтворюються почуття, емоції, відчуття людини, її спостереження за навколишнім світом.

Концепт «Птах» в фразеологічній картині світу представляє собою багатомірну структуру, головним компонентом якої є лексема «bird», яка є найактивнішим орнітонімом при утворенні англійських фразеологізмів. Компонент «bird» в англійській лінгвокультурі нерідко асоціюється зі свободою, легкістю пересування, швидкістю рухів та лише іноді відображає негативні конотації такі як безглуздя та боягузтво. Компонент «bird» часто використовується для узагальнення, замість конкретного найменування птахів. Виявлення асоціативних концептуальних ознак, притаманних тим чи іншим явищам, предметам або поняттям, проводиться на основі аналізу внутрішньої форми і фразеологічного значення фразеологічної одиниці. Під внутрішньою формою розуміється як джерело типових асоціацій, як буквальне значення, безпосередньо виведене з значення компонентів і зв'язків між ними.

Для полегшення аналізу, всі знайдені ФО було розділені за категоріями птахів на чотири групи: група з загальним компонентом «bird», домашні птахи, дикі хижі птахи та дикі нехижі птахи. Четверта група, яка налічує ФО, до складу якої входить конкретне найменування диких нехижих птахів, виявилася найменшою за кількістю (72 ФО). А друга група з назвами саме

домашніх птахів має у своєму складі аж 136 ФО. Думається, це пов'язано з тим, що образи домашніх птахів, розуміння їх поведінки, способу життя та характеру, найбільш близькі для людини, завдяки повсякденному спостереженню за ними через те, що вони є найбільш «одомашненими» з усіх розглянутих птахів.

В ході цього дослідження був вироблений алгоритм послідовного аналізу кожної з зазначених вище груп, який починається, передусім, зі структурно-семантичного розбору. За основу цього розгляду було взято структурно-семантичну структуру, запропоновану О. В. Куніним, який пропонує поділяти ФО наступним чином: номінативні (субстантивні, ад'єктивні, адвербіальні), номінативно-комунікативні, вигуківі та комунікативні (прислів'я та приказки).

Після цього для певного концепту потрібно було визначити риси та ознаки, притаманні саме конкретному птаху. Першими розглядалися особливості та характеристики домашні птахів, саме в цій категорії налічується найбільша кількість ФО. Таким чином, було виявлено, що, наприклад, для концепту DUCK характерними є ознаки вміння плавати та любові до дощу, через те, що ці птахи є водоплавними.

Потім було проаналізовано всі ознаки, що лежать у складі ФО саме з найменуванням диких хижих і диких нехижих птахів. Наприклад, в основі концепту EAGLE реалізуються такі ознаки, як лідерство, могутність та здатність дуже високо літати. А для концепту LARK було виявлено ознаки того, що цей птах рано прокидається да дзвінко, весело співає.

Таким чином, всередині визначених концептів виявляється можливим виокремити найбільш частотні ознаки, або навпаки одиночні ознаки, характерні лише певному концепту. Всі розглянуті ознаки уособлюють уявлення представників англомовних колективів про птахів, їх розуміння та освідомлення щодо притаманних птахам якостей.

Загалом, на рівні внутрішніх форм всіх розглянутих фразеологічних одиниць концепту «Птах» можна спостерігати частотне метафоричне

перенесення на образ людини. Це допомагає охарактеризувати її у загальному значенні, описати її зовнішній вигляд, поведінку, спосіб життя та інше. В інших випадках метафора переноситься на матеріальні та абстрактні об'єкти навколишньої дійсності, які мають пряме відношення до людини. Це свідчить про те, що, як виявляється, фразеологічна картина світу орієнтована саме на людину.

Підсумком дослідження можна вважати повний аналіз концепту «Птах», який був представлений у вигляді структури, що налічує чотири групи – загальна група з концептом «Bird», група домашніх птахів, група диких хижих птахів та група диких нехижих птахів – та велику кількість видових концептів. Розглядаючи ознаки, що лежать в основі цих концептів, було виявлено загальну нерівнозначність структури концептів «Bird» та «Птах» в англійській та українській фразеологічних картинах світу через значну кількість міжкультурних розбіжностей, тобто через різні уявлення та асоціації, пов'язані з тією чи іншою ФО.

Подальше дослідження концепту «Птах» може проводитися через те, що подана орнітонімна лексика постійно змінюється, а нові найменування стрімко додаються до її складу, що відповідно призводить до появи нових концептів або переосмислення старих. Крім того, для дослідження перспективним буде виявлення індивідуальних та специфічних характеристик, які притаманні концепту якогось маловідомого птаха, що, наприклад, проживає лише на певній території або відомий лише представникам конкретного мовного ареалу.

SUMMARY

The world of phraseology of modern English is very diverse. Good command of any language is impossible without knowledge of its phraseology, so every aspect of the study of the world of English phraseology is, of course, very important. Phraseology reflects, first of all, national features, ideas about native speakers, history of the people, their way of life and worldview, in addition, phraseological units containing the names of animals, including birds, contribute to the expression of feelings, reactions, emotional life denoting the value picture of the world.

Phraseological units with an ornithonym (name of a bird) have a certain linguistic and cultural potential, which allows identifying the nature of the relationship between language and culture, national and cultural specifics of a language. These lexical units serve as a means of human development of the world, they record, store and reproduce the feelings, emotions people and their observation of the world around them.

The first section of the thesis outlines the general features of phraseology. The various classification systems of phraseological units, as well as their structural features, were identified and considered in this section. Furthermore, the concept of “bird” was considered in detail.

In general, the concept is one of the basic terms of modern linguistics, which receives a large number of definitions and interpretations, depending on what substantive aspects of the concept are taken into consideration. However, for all the variety of interpretations, the «concept» is unanimously recognized as a unit of mental space. All concepts are reflected in language, forming a holistic conceptual picture of the world.

The word «bird» is the most active ornithonym in the formation of English phraseology. This word is often used for generalization, instead of the specific name of the bird. The concept «bird» in English culture is often associated with

freedom, ease of movement, speed of movement, and only occasionally reflects negative connotations such as nonsense and cowardice.

Identification of associative conceptual features inherent in concept «work» is based on the analysis of the internal form and phraseological meaning of the phraseological unit. Under the internal form is understood as a source of typical associations, as a literal meaning directly derived from the meaning of the components and the relationships between them.

To facilitate the analysis, all found phraseological units were divided into four groups by categories of birds: poultry, wild birds of prey, wild non- predatory birds and general group with word «bird».

The second group, which includes phraseological units with a specific name of wild birds of prey, was the smallest in number (72 units). But the first group with the names of poultry consists of 136 units. This is due to the fact that the images of domestic birds, understanding of their behavior, lifestyle and character, are closest to humans, due to daily observation of them because they are “the most domestic” of all considered birds.

In the course of this study, an algorithm for sequential analysis of each of the above groups was developed, which begins, first of all, with structural-semantic analysis. After that, for a certain concept it was necessary to determine the features and characteristics inherent in a particular bird.

The third section contains a general analysis of English phraseological units with the concept of «bird», in this section we considered the most common group of phraseologies found, namely the group with a common component “bird” and the group of poultry, containing the largest number of phraseological units. Thus, it was found that the concept of DUCK is characterized by the ability to swim and love the rain.

A similar analysis was performed in the fourth section, but all the features that are part of the phraseological units with the name of wild birds of prey and wild non-birds of prey were analyzed. For example, the EAGLE concept is based on traits such as leadership, power and the ability to fly very high. Regarding to the

LARK concept, some characteristics have been identified, for example, this bird wakes up early and sings loudly and cheerfully.

As a result of the research and analysis, certain structural and semantic models of English phraseological units with the concept of «bird» are proposed. Moreover, within certain concepts it is possible to distinguish the most frequent features, or, conversely, single features that are characteristic only of a particular concept.

All the considered features represent the ideas of representatives of English-speaking groups about birds, their understanding and awareness of the inherent qualities of birds.

It should also be emphasized that phraseological units are characterized by expressiveness; hence phraseological ornithonyms have both positive and negative connotations and characteristics.

The positive characteristics include experience, caution, charity, beauty, uniqueness, diligence, fun, humor, and the negative - imprisonment, murder, cowardice, talkativeness, spreading bad news, and so on.

In general, at the level of internal forms of all considered phraseological units of the concept «bird» it is possible to observe frequency metaphorical transfer to the image of the person. It helps to characterize it in general sense, to describe its appearance, behavior, lifestyle and more.

In other cases, the metaphor is transferred to the material and abstract objects of the surrounding reality, which are directly related to a human being. This indicates that the phraseological picture of the world is focused on a human being.

PHRASEOLOGICAL UNITS, CONCEPT, BIRD, ORNITHONYM, CLASSIFICATION, CHARACTERISTIC, COMPARISON, LINGUISTIC AND CULTURAL ASPECTS.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики. М. : Гнозис, 2005. 326 с.
2. Алефиренко Н. Ф. Фразеология в свете современных лингвистических парадигм. М. : ЭЛПИС, 2008. 271 с.
3. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии. Ленинград : ЛГУ, 1963. 208 с.
4. Арсентьева Е. Ф. Сопоставительный анализ фразеологических единиц. Казань : Казанский университет, 1989. 123 с.
5. Артеменкова О. К. Граматичні структури фразеологічних одиниць з компонентом «птах» // Тиждень науки-2020. Гуманітарний факультет. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 13–17 квітня 2020 р. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2020. С. 66–67. URL : https://zp.edu.ua/uploads/dept_s&r/2020/conf/4.1/TN_2020-GF.pdf (дата звернення: 29.11.2020).
6. Артеменкова О. К., Кузнєцова І. В. Значення орнітонімів у складі англomовних фразеологізмів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. Одеса, 2019. Вип. 43, Т. 2. С. 142–145. URL : http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v43/part_2/38.pdf (дата звернення: 29.11.2020).
7. Артеменкова О. К. Національно-культурна специфіка фразеологічних одиниць з компонентом «птах» // Різдвяні студентські наукові читання: *vita in lingua*. Матеріали XII міжвишівської студентської науково-практичної конференції (06 грудня 2019 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя, 2020. С. 88–90.
8. Арутюнян В. С. Специфика функционирования бинарных дихотомий во фразеологии сквозь призму лингвокультурологического исследования (на материале английского и русского языков) // Известия

МГТУ «МАМИ» : Серия «Социальногуманитарные науки». М., 2014. № 1 (19). С. 213–216.

9. Архангельский В. Л. Устойчивые фразы в современном русском языке. Ростов на Дону : Ростовский университет, 1964. 315 с.

10. Аскольдов-Алексеев С. А. Концепт и слово // Русская речь. Новая серия. М. : Academia, 1997. С. 28–44.

11. Бабушкин А. П. «Возможные миры» в семантическом пространстве языка. Воронеж : Воронежский государственный университет, 1992. 320 с.

12. Бабушкин А. П. Концепты разных типов в лексике и фразеологии и методика их выявления // Методологические проблемы когнитивной лингвистики / под ред. И. А. Стернина. Воронеж : Воронежский государственный университет, 2001. С. 52–57.

13. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. Воронеж : Воронежский государственный университет, 1996. 104 с.

14. Будагов Р. А. Человек и его язык. М. : МГУ, 1974. 262 с.

15. Бурвинова Н. Д., Брагина А. А. Мир животных в мире слов. М. : Московский лицей, 1996. 122 с.

16. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография. М. : Наука, 1977. 254 с.

17. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. М. : Наука, 1986. 161 с.

18. Гак В. Г. Национально-культурная специфика меронимических фразеологизмов // Фразеология в контексте культуры / отв. ред. В. Н. Телия. М. : Языки русской культуры, 1999. С. 260–265.

19. Гак В. Г. Сопоставительная лексикология. М. : Международные отношения, 1977. 264 с.

20. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. М. : Прогресс, 1984. 397 с.

21. ДБН В.1.1-7:2016. Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги. [На заміну ДБН В.1.1.7-2002 ; чинний від 2017-06-01]. К. : Мінрегіон України, 2017. 47 с. (Державні будівельні норми)
22. ДБН В.2.5-28-2018. Природне і штучне освітлення. [На заміну ДБН В.2.5-28-2006 ; чинний з 2019-03-01]. К. : Мінрегіон України, 2018. 133 с. (Державні будівельні норми України)
23. ДСТУ Б В.2.5-82:2016. Електробезпека в будівлях і спорудах. Вимоги до захисних заходів від ураження електричним струмом. [На заміну ДБН В.2.5-27-2006 ; чинний від 2017-04-01]. К. : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 109 с. (Державний Стандарт України)
24. ДБН В.2.5-56:2014. Системи протипожежного захисту. [На заміну ДБН В.2.5-56:2010 ; СНиП 2.04.05-91 (розділи 5 та 22) ; чинний від 2015 07 01]. К. : Мінрегіон України, 2014. 191 с. (Державні будівельні норми)
25. ДСН 3.3.6.042-99. Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень. [Чинний від 1999-12-01]. К. : МОЗ України, 1999. 106 с. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/va042282-99>. (Державні санітарні норми)
26. ДСанПіН 3.3.2.007-98. Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин. [Чинний від 1998-12-10]. К. : МОЗ України, 1998. URL : <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=2445>. (Державні санітарні правила та норми)
27. Денисов П. Н. Лексика русского языка и принципы ее описания. М. : Русский язык, 1993. 248 с.
28. ДСТУ EN 2:2014. Класифікація пожеж (EN 2:1992; EN 2:1992/A1:2004, IDT). [На заміну ГОСТ 27331-87 ; чинний з 01.01.2016]. К. : Мінекономрозвитку України, 2014. 7 с. (Державний Стандарт України)
29. Ефремов А. Ф. Многозначность слова // Русский язык в школе. Филологические этюды. Сер. «Языкознание». Ростов на Дону, 1957. № 3 С. 7.
30. Жуков В. П., Жуков А. В. Русская фразеология. М. : Высшая школа, 2006. 408 с.

31. Зализняк А. А. Многозначность в языке и способы ее представления. М. : Языки славянских культур, 2006. 672 с.
32. Иванова Е. В. Пословичная концептуализация мира : дисс. ... д-ра филол. наук : [спец.] 10.02.04 / СПбГУ. СПб, 2003. 415 с.
33. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. М. : Гнозис, 2004. 389 с.
34. Киндря Н. А. Английские и русские фразеологизмы с компонентом-зоонимом в свете истории и культуры : автореф. дисс. по филологии : [спец.] 10.02.20 / Военный университет МО РФ. М. : 2005. 24 с.
35. Козлова Т. В. Семантика фразеологизмов с названиями животных в современном русском языке. М. : МГУ, 2003. 192 с.
36. Копыленко М. М. Очерки по общей фразеологии. Фразеосочетания в системе языка. Москва : Высшая школа, 2006. 310 с.
37. Костина Н. Ю. Названия птиц как специфическая группа слов (на материале русского и английского языков) : дисс. ... канд. филол. наук : [спец.] 10.02.01 / ПГПУ им. В. Г. Белинского. Орел, 2004. 206 с.
38. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов. М. : Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. 245 с.
39. Кубрякова Е. С. Образы мира в сознании человека и словообразовательные категории как их составляющие // Известия РАН. Серия литературы и языка. 2006. Т. 65. № 2. С. 3–13.
40. Кунин А. В. Английская фразеология. М. : Высшая школа, 1990. 276 с.
41. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка : [учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.]. М. : Высшая школа, Дубна : Феникс, 1996. 381с.
42. Ларин Б. А. История русского языка и общее языкознание. М. : Просвещение, 1977. 224 с.

43. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. М. : Academia, 1997. С. 281–287.
44. Лясота Ю. Л. Английская зоосемия. Владивосток : Дальневосточный университет, 1984. 116 с.
45. Маслова В. А. Лингвокультурология // Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. М. : Академия, 2001. 208 с.
46. Молотков А. И. Основы фразеологии русского языка. Л. : Наука, 1977. 283 с.
47. Москаленко А. В. Концепт «птица» в английской фразеологической картине мира: диссертация ... кандидата филологических наук: 10.02.04. Санкт-Петербург, 2015. 230 с.
48. Мусалова А. Ю. Фразеологизмы-антонимы с компонентами «рука», «глаз», «сердце» в болгарском и английском языках // Историческая и социально-образовательная мысль. Краснодар, 2014. № 5 (27). С. 274–277.
49. НАПБ А.01.001-14. Правила пожежної безпеки в Україні. [На заміну НАПБ А.01.001-04 ; чинний від 2014-12-30]. К. : МВС України, 2014. 91 с. (Нормативний акт пожежної безпеки)
50. Пименова М. В. Типология структурных элементов концептов внутреннего мира (на примере эмоциональных концептов) // Вопросы когнитивной лингвистики, 2004. № 1. С. 82–90.
51. Пименова М. В., Кондратьева О. Н. Концептуальные исследования. Введение : уч. пос. М. : ФЛИНТА : Наука, 2011. 176 с.
52. Пименова Н. Д. Сопоставительный анализ фразеологических единиц с компонентом-орнитонимом в английском и турецком языках : диссер. канд. филол. наук. Казань, 2002. 189 с.
53. Попова З. Д. Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях. Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 2000. 30 с.
54. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. М. : АСТ : Восток-Запад, 2007. 314 с.

55. Постовалова В. И. Картина мира в жизнедеятельности человека // Роль человеческого фактора в языке : Язык и картина мира. М. : Наука, 1988. С. 8–69.
56. Потебня А. А. Мысль и язык. К. : Синто, 1993. 190 с.
57. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
58. ПУЕ-2017. Правила улаштування електроустановок. [На заміну ПУЕ-86 ; чинний з 2017-08-21]. К. : Міненерговугілля України, 2017. 617 с.
59. Саламатина О. А. Роль компонентов-зоонимов в формировании общего фразеологического значения английских фразеологических единиц // Международный студенческий научный вестник. 2016. № 5–3. С. 428–430.
60. Серебренников Б. А. Предисловие // Роль человеческого фактора в языке : Язык и картина мира. М. : Наука, 1988. 216 с.
61. Симакова О. Б. Лексико-семантическая группа «Орнитонимы» (на материале русского и французского языков) : дис. ... канд. филол. наук. : [спец.] 10.02.01 / ПГПУ им. В. Г. Белинского. Пенза, 2003. 293 с.
62. Смирницкий А. И. Морфология английского языка. М. : Изд-во лит. на иностр. яз., серия «Библиотека филолога», 1959. 440 с.
63. Степанов Ю. С. Константы : Словарь Русской Культуры. Опыт Исследования. М. : Школа «Языки Русской Культуры», 1997. С. 40–76.
64. Телия В. Н. Русская фразеология : Семантический аспект, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М. : Языки русской культуры, 1996. 284 с.
65. Федуленкова Т. Н., Любова А. Н. Методы и процедуры исследования фразеологии (на материале английского, немецкого и норвежского языков) // Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина. СПб, 2008. № 2 (10). С. 158–167.
66. Феоктистова А. Б. Культурно-значимая роль внутренней формы идиом с позиций когнитологии // Фразеология в контексте культуры. М. : Языки русской культуры, 1999. С. 174–179.

67. Хахалкина Т. В. Нганасанская зоосемия в становлении и развитии : автореф. дис. канд. филол. наук : [спец.] 10.02.20 / Том. гос. пед. ун-т. Томск, 2002. 26 с.
68. Цивьян Т. В. Модель мира и ее лингвистические основы. М. : КомКнига, 2006. 280 с.
69. Черданцева Т. З. Язык и его образы : Очерки по итальянской фразеологии. Изд. 2-е. М. : ЛКИ, 2007. 168 с.
70. Чикина Е. Е. Выявление национально-культурной специфики фразеологизмов : современные подходы // Междунар. научно-практич. (электронный) журнал «INTER-CULTUR@L-NET», 2004. № 3. URL : http://www.vfnglu.wladimir.ru/Rus/NetMag/v3/v3_ar09.htm (дата звернения: 15.10.2019).
71. Яковлева Е. С. К описанию русской языковой картины мира // Русский язык за рубежом. 1996. № 1–3. С. 47–56.
72. Allan Edgar Poe. The Raven. 1845. URL : <https://www.poetryfoundation.org/poems/48860/the-raven> (дата звернения : 26.10.2020).
73. Arnold I. V. The English Word. М., Л. : Просвещение, 1966. 346 p.
74. Brackenbery G. Studies in English idiom. London : Macmillan, 1949. 230 p.
75. Flegg J. Discovering birds. London : Treasure Press, 1987. 176 p.
76. Gibbs R. W. Idioms and Formulaic Language // The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics / ed. by D. Geeraerts and H. Guyckens. New York : Oxford University Press, 2007. P. 697–725.
77. Jonson Ben. The Works of Ben Jonson, Vol. 3. London : Chatto & Windus, 1623. P. 287–289. URL : <http://www.luminarium.org/sevenlit/jonson/bensshake.htm> (дата звернения : 19.10.2020).
78. Mc. Atee W. J. Facetious monickers for American Birds // American Speech. Columbia University Press, 1956. P. 180–185.

79. Moon R. Fixed expressions and idioms in English : A corpus-based approach. Oxford : Clarendon Press, 1998. 338 p.
80. Schwarz M. Einführung in die cognitive Linguistik. Tübingen / Basel : Francke, 1996. 238 S.
81. Stubbs E. Wilhelm Von Humboldt's Philosophy of Language, Its Sources and Influence. New York : Edwin Mellen Press, 2002. 332 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

82. Амбражейчик А. 2000 русских и английских идиом, фразеологизмов и устойчивых словосочетаний. М. : Поппури, 2007. 201 с.
83. Баранцев К. Т. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Т. Баранцев. 2-ге вид., випр. К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. 1056 с.
84. Бодрова Ю. В. Русские пословицы и поговорки и их английские аналоги. М. : АСТ, СПб : Сова, 2007. 159 с.
85. БАРАС: Большой англо-русско-английский словарь. URL : <https://envoc.ru/dict/enru/>
86. Григорьева А. И. 1500 русских и 1500 английских идиом, фразеологизмов и устойчивых словосочетаний. М. : АСТ, СПб : Сова, 2009. 260 с.
87. Кунин А. В. Большой англо-русский фразеологический словарь. 4-е изд., перераб. и доп. М. : Русский язык, 1984. 944 с.
88. Литвинов П. П. 3500 английских фразеологизмов и устойчивых словосочетаний. М. : Астрель, АСТ, 2007. 287 с.
89. Хомутникова Е. А., Боровых Ю. С. Англо-русский словарь фразеологизмов с компонентом-зоонимом. Курган : Курганский государственный университет, 2019. 126 с.
90. AEPS: All English Proverbs and Sayings. URL : <https://www.phrases.org.uk/meanings/proverbs.html>
91. Cambridge Dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org/>

92. EROD: English and Russian Online Dictionaries. URL : <https://melodict.com/>
93. IB: Idioms with Birds. URL : <http://fle135-idioms.pbworks.com/w/page/5905533/Idioms-with-Bird>
94. Lingvo Live. Online Dictionary from ABBYY. URL : <https://www.lingvolive.com/>
95. Lubensky S. Russian-English Dictionary of Idioms. New Haven and London : Yale University Press, 2014. 992 p.
96. TFDR: The Free Dictionary by REFLEX. URL : <https://idioms.thefreedictionary.com/bird>
97. WoordHunt. URL : <https://woordhunt.ru/>

ДОДАТКИ**Додаток А**

**Стаття на тему «Значення орнітонімів у складі англомовних
фразеологізмів»**

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
МІЖНАРОДНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

**Серія:
ФІЛОЛОГІЯ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 43 том 2

**Видавничий дім
«Гельветика»
2019**

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України
відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 455 від 15.04.2014 р.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)

Серію засновано у 2010 р.

Засновник – Міжнародний гуманітарний університет

Друкується за рішенням Вченої ради Міжнародного гуманітарного університету
протокол 2 від 20.12.2019 р.

Видавнича рада:

С.В. Ківалов, акад. АПН і НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – голова ради; **А.Ф. Крижановський**, член-кореспондент НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – заступник голови ради; **М.П. Коваленко**, д-р фіз.-мат. наук, проф.; **С.А. Андронаті**, акад. НАН України; **О.М. Головченко**, д-р екон. наук, проф.; **М.З. Згуровський**, акад. НАН України, д-р техн. наук, проф.; **В.А. Кухаренко**, д-р філол. наук, проф.; **Г.П. Пекліна**, д. мед. наук, проф.; **О.В. Токарев**, Засл. діяч мистецтв України.

Головний редактор серії – доктор філологічних наук, професор **М.В. Мамич**

Редакційна колегія серії «Філологія»:

О.К. Гадомський, доктор філологічних наук, доктор габілітований гуманітарних наук в області мовознавства, професор (Республіка Польща); **С.В. Голик**, кандидат філологічних наук, доцент; **І.І. Дмитрів**, кандидат філологічних наук; **М.І. Зубов**, доктор філологічних наук; **А.А. Кісельова**, кандидат філологічних наук; **А.П. Ладиненко**, кандидат філологічних наук; **В.Я. Мізецька**, доктор філологічних наук, професор; **Г.В. Савчук**, кандидат філологічних наук; **Ю.О. Томчаковська**, кандидат філологічних наук, доцент.

Повне або часткове передрукування матеріалів, виданих у збірнику
«Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету»,
допускається лише з письмового дозволу редакції.

При передрукуванні матеріалів посилання на
«Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету» обов'язкове.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 16819-5491Р від 10.06.2010

Адреса редакції:
Міжнародний гуманітарний університет, офіс 502,
вул. Фонтанська дорога, 33, м. Одеса, 65009, Україна,
тел. (+38) 099-547-85-90, www.vestnik-philology.mgu.od.ua

© Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.

Серія: «Філологія», 2019

© Міжнародний гуманітарний університет, 2019

<i>Гайдук Ю. О.</i> ФІГУРИ СУМЕЖНОСТІ В РОМАНАХ ШАРЕЛІТТИ БІНГХЕМ	77
<i>Ганжело С. М.</i> ПАРОНОМАЗІЯ ЯК ОДИН ІЗ ПРИЙОМІВ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ	82
<i>Григорян Н. Р., Деміна Н. Е.</i> ЭРИСТИЧЕСКИЕ АРГУМЕНТАТИВНЫЕ ДИАЛОГИЧЕСКИЕ ЕДИНСТВА И ИХ ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ ВАРИАЦИЯ	85
<i>Гонимай М. А.</i> СЛОВА, ОБОЗНАЧАЮЩИЕ ЖИВОТНЫХ В АГАУЗСКОМ И ТУРЕЦКОМ ЯЗЫКАХ	90
<i>Деде Ю. В.</i> МІПІГАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ, ЯКИМИ КЕРУЮТЬСЯ ПЕРСОНАЖІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ	93
<i>Дудок А. Р.</i> СЕМАНТИКА ОДНОЗНАЧНИХ ТА БАГАТОЗНАЧНИХ ПРЕФІКСАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	98
<i>Дудок Х. Р.</i> МОРФОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ ТЕРМНОСФЕРИ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ	102
<i>Diadechko A. M.</i> R. J. WALLER AND HIS VIEWS ON HUMAN LIFE AND BEING	106
<i>Картова Д. М.</i> ВАРІАТИВНІСТЬ ЧАСТОТНИХ ХАРАКТЕРИСТИК У МОВЛЕННІ ПРЕДСТАВНИКІВ П'ЯТИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	110
<i>Катіон І. О.</i> СПІВВІДНОШЕННЯ КОГНІТИВНИХ ОЗНАК ОПОЗИЦІЙНОЇ ПАРИ КОНЦЕПТІВ ЖИТТЯ І СМЕРТІ У ТУРЕЦЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ	114
<i>Киселюк Н. П., Приходько В. Б.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ АМБІВАЛЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ У ПОЛЯРНИХ КОМУНІКАТИВНИХ СИТУАЦІЯХ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ)	117
<i>Кішко С. В., Пилипчук Є. С.</i> НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК АРХІТЕКТУРИ І БУДІВНИЦТВА: ПРИНЦИПИ РОЗРОБКИ Й УКЛАДАННЯ	121
<i>Kozlovskiy V. V.</i> DIE SEMANTISCHE STRUKTUR DES LINGUAKULTURELLEN KONZEPTS (ANHANG DER DEUTSCHEN GEGENWARTSSPRACHE)	126
<i>Костроміна О. В.</i> СОЦІОРЕГІОНАЛЬНІ ПРОСОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЯВІ ПОВЕДІНКИ АВСТРАЛІЙЦІВ	130
<i>Кременева Т. В.</i> ФАХОВА МОВА ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ КОРЕЛЯЦІЇ	134
<i>Кузнєцова І. В., Анисимова В. О.</i> АНТИПРИСЛІВ'Я З ГЕНДЕРНИМ КОМПОНЕНТОМ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	138
<i>Кузнєцова І. В., Артемюкова О. К.</i> ЗНАЧЕННЯ ОРНІТОНІМІВ У СКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ	142
<i>Куц Е. О., Осуховська Г. С.</i> РОЛЬ ОПОЗИЦІЇ «СВІЙ – ЧУЖИЙ» У ФОРМУВАННІ ЕТНІЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ	146
<i>Літвінова М. М., Гошов К. М.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ ТА СТИЛЬ МИСЛЕННЯ БРОМДЕНА В РОМАНІ К. КЗІ «НАД ЗОЗУЛИНИМ ГНІЗДОМ»	149
<i>Льобимова Ю. С.</i> ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ОПІТАТИВНОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ	154
<i>Матвієв А. В., Бєлик В. Д.</i> ОНОМАСІОЛОГІЧНІ ТА СЕМАСІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ІМЕН	158

УДК 811.111'373.7

DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.2.36>

Кузнєцова І. В.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії та практики перекладу

Національного університету «Запорізька політехніка»

Артеменкова О. К.,

студентка кафедри теорії та практики перекладу

Національного університету «Запорізька політехніка»

ЗНАЧЕННЯ ОРНІТОНІМІВ У СКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Анотація. Ця стаття присвячена аналізу англійських фразеологізмів, які репрезентують концепт «Птах». У зв'язку з тим, що фразеологічні одиниці вважаються одним із найбільш яскравих проявів національно-культурної специфіки мови, віддзеркалюючи, насамперед, національні особливості, уявлення про носіїв мови, історію народу, його побут і світогляд, варто зазначити, що фразеологічні одиниці, що містять власне назви тварин, зокрема й птахів, передають почуття, реакції та емоції людини, таким чином утворюючи ціннісну картину світу.

Існує загальноприйнятий підхід до осмислення світу людини через понятійну сферу тваринного світу, через всю історію людської культури, оскільки тваринний світ завжди відігравав важливу роль у житті англійського народу, який вірив, що між людиною та твариною немає суттєвої різниці. Ще з давніх часів тварини для людей слугують не тільки джерелом їжі та одягу, але й ознакою багатьох людських якостей – як фізичних, так і моральних. Тому чимало фразеологізмів досліджуваної мови пов'язані з тваринами, зокрема птахами, оскільки їм властиві життєва мудрість, проникливий здоровий глузд, гумор та інші позитивні якості.

Водночас актуальність статті полягає в дослідженні фразеологічних одиниць із компонентом «птах» у сучасній англійській мові, оскільки нині фразеологія залишається об'єктом численних досліджень, а особлива увага приділяється саме вивченню фразеологічних одиниць, об'єднаних загальним компонентом. Серед фразеологізмів із найменуванням окремих компонентів важливо виділити групу фразеологічних одиниць, якими прийнято позначати найменування птахів, використовуючи при цьому термін «орнітоніми», оскільки ця група слів представлена в усіх мовах, а чимала її частина належить до активного складу лексики, що пояснюється значною роллю птахів у світі людей.

У роботі наведено приклади фразеологічних одиниць із компонентом «птах», відібраних зі словників та сайтів у мережі Інтернет, та їх переклад українською мовою, що дає змогу правильно зрозуміти національний характер народу, його культуру і історію, виступаючи як універсальний культурний принцип метафоризації, що охоплює концептуальний каркас картини світу.

Також у роботі проаналізовано особливості вживання англійських орнітонімів, що відображають неідентичні сторони реальності різних народів, виділення відмінних відносин між цими реальностями, залежно від національно-культурних традицій, географічних і соціально-економічних умов життя носіїв мови [1, с. 66].

Розглянуто різноманітні ознаки, приховані у фразеологічних одиницях із компонентом-орнітонімом, переважна кількість ознак свідчить про те, що концепт «Птах» охоплює різні види птахів від дрібних до великих, надаючи їм різні додаткові конотації та ознаки, які знаходять своє відображення на внутрішній формі. Тому характерною рисою орнітонімів є високий ступінь ідіоматичності й образності із сильним змістом номінативності. У висновках зазначено основні характеристики та ознаки орнітонімів, що, безсумнівно, є дуже різноманітним і експресивним пластом лексичних одиниць.

Ключові слова: концепт, фразеологізм, орнітонім, метафоризація.

Постановка проблеми. Птахи ще в далекому минулому відігравали важливу роль у повсякденному житті людей, всюди їх супроводжували: у праці, на полюванні, в мріях – коли погляд спрямовується до неба, оскільки з усіх живих істот лише вони можуть до нього досягнути. Спочатку орнітоніми номінували конкретні явища, але кожна одиниця словникового складу мови вже за самою своєю природою схильна до полісемантизації, тому поступово в орнітонімах накопичилася чимала кількість багатопланової символіки, що призвело до втілення в них національно-культурних особливостей мислення. Актуальність роботи зумовлюється активним вживанням орнітонімів у літературній мові, територіальних і соціальних діалектах, просторіччі, що пояснюється значною роллю птахів у світі людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Назви птахів, як і назви тварин, давно і успішно досліджуються в науці про мову, а фразеологічні одиниці з компонентом-орнітонімом останнім часом привертають увагу мовознавців, які вивчають їх із різних точок зору: структури, семантики, граматичних особливостей, визначаючи їх багатозначність, синонімічні і антонімічні відносини. Питанню орнітонімів присвячені роботи Н.Д. Пименової «Порівняльний аналіз фразеологічних одиниць із компонентом-орнітонімом в англійській та турецькій мовах» (2002), О.Б. Симахової «Лексико-семантична група «Орнітоніми» (на матеріалі російської та французької мови)» (2004), Т.В. Козлової «Семантика фразеологізмів із назвами тварин в сучасній російській мові» (2003), Т.В. Хахаліної «Нганасанська зоосемія в становленні і розвитку» (2002), Ю.Л. Лясоли «Англійська зоосемія» (1984), Л.Ю. Гусевої «Орнітоніми в фольклорному тексті» (1996) та інших.

О.Б. Симаків визначила орнітонім як «номінативну одиницю, представлену окремим словом або словосполученням, яка служить для виділення, індивідуалізації та ідентифікації званої пташки серед інших птахів» [2, с. 11]. Орнітоніми є однією з найчисельніших і різноманітніших груп фразеологічного фонду і мають досить широкую область функціонування, один і той самий орнітонім у різних мовах може бути пов'язаний із різними рисами характеру людини, може вживатися в різних значеннях.

Говорячи про значення орнітоніма, А.В. Лемов зазначає, що, як і значення будь-якого іншого слова, це «елемент структури знакової ситуації, який забезпечує асоціативний зв'язок плану вираження лексичної одиниці з її денотатом і її поняттям» [3, с. 18]. Оскільки це стосується орнітоніма, під денотатом розуміється окремий птах, а поняття виступає як уявлення про денотат у межах мовної або соціальної спільноти.

Досліджуючи орнітонімічну лексику, більшість лінгвістів погоджуються із тим, що одним із найбільш результативних і ефективних способів є дефініційний аналіз. Цей спосіб полягає у використанні порівняльних досліджень, які слугують досить ефективною методикою мікролінгвістики, в разі застосування якої, за словами В.Г. Гака, «дослідження йде вплив мовних форм, завдяки чому вчені в змозі виявити характерні особливості слова і його семантики загалом» [4, с. 13].

Етимологічні дослідження дають змогу проаналізувати і порівняти видозмішований культурно-символічний сенс, відбитий у найменуваннях тварин [5, с. 17]. Історія і етимологія кожного фразеологізму вивчається в непрямоїній залежності від якогось «універсального» схем переосмислення словосполучень, ступеня семантичної неподільності компонентів і ступеня поступової втрати лексичного значення слів у словосполученнях. Орнітоніми становлять великий інтерес із точки зору етимології. Наприклад, асоціації сови з мудрістю ведуть свій початок від Давніх Афін, де сова вважалася атрибутом богині мудрості і навчання Афін Прони. Афініські традиції звідують походженням мудра сова в європейських казках і байках і емблематичне зображення мудрості – сова, що сидить на стосі книжок, а також ідіома «вчена сова» щодо вчених, меркантильних, подібно цим птахам, за скельцями окулярів.

Як зазначає А.М. Кузнецов, більшість словників в основному дає нам досить вірну картину словникових значень слів і їхніх семантичних компонентів [6, с. 85]. Проте найменування птахів, що зафіксовані в словниках різних мов, можуть бути відсутні у словнику тієї чи іншої мови через різні умови життя носіїв мови, географічне положення або національно-культурні традиції.

Метою статті є виявлення особливостей вживання орнітонімів, що є частиною фразеологічного лексичного складу англійської мови, та їхніх концептуальних ознак.

Виклад основного матеріалу. Фразеологічні одиниці, в яких головна роль належить найменуванням птахів – орнітонімам, відображають багатовікові спостереження людини над зовнішнім виглядом, поведінкою та звичками птахів, будучи тим самим культурно-інформаційним фондом [7, с. 11]. Все це знаходить відображення в лексичному фонді різних мов, що призвело до появи нових наукових термінів, якими прийнято позначати найменування тварин, птахів, комах та інших. До таких термінів належить термін «орнітонім» [8, с. 14]. Значення орнітонімів, що вживаються в мові досить часто і широко,

наділене на алегоричне позначення людини, найчастіше метафоричне, стилістично підкреслене, наділене явно експресивними семантико-стилістичними відтінками.

У людини чимало асоціацій зі словом «птаха». Певні ознаки пташи та її поведінки виявляються відправною точкою її символізації. Однією з найголовніших фізичних здатностей птаха залишається здатність літати. Ця ознака реалізується на рівні комунікативних фразеологічних одиниць, а саме: *to go like a bird* – рухатися дуже швидко; *the bird is (has) flown* – заходило нізно; *a bird is known by its flight* – видно пташку по польоту; *a bird's eye view of smth* – погляд з висоти пташиного польоту. Політ птахів, легкість і швидкість пересування птахів відображають у фразеологічних одиницях із компонентом-орнітонімом ознаку швидкості та легкості виконання людської роботи. Наряду з розглянутою ознакою здатності польоту у птахів у цьому виразі також представлена семантика ознаки любові до волі. Субстантивна фразеологічна одиниця *John Grey's bird* також володіє семантичною свободою. Ця фразеологічна одиниця походить від вірша Джона Грея "Bird at the Window" і супроводжується в словнику прикладом: *The Greene knight was amongst the rest like John Greys bird that ventured with the best*. У цій фразеологічній одиниці реалізується концептуальна ознака – «птаха любить свободу».

В англійській мові для характеристики досвідченої людини, яку важко обдурити, також використовуються стійкі вирази: *an old bird* – старіший горобець, *solemn (wise) as an owl* – мудрий як сова. Відсутність досвіду і наївність людини у фразеології англійської мови фіксується за допомогою різних образів: *spring chicken* – жовторотий юнак, *knee-high to a grasshopper* – новачок, *prostak*, *silly as a goose* – дурний як гусак.

Для характеристики зовнішнього вигляду людини використовуються різні образи, найбільш використовуваним з яких є *ugly duckling* у значенні «бридке каченя», тобто красивий дорослий, який у дитинстві був несимпатичний.

У низці фразеологічних одиниць дуже часто відбувається метафоричне перенесення позитивних якостей тварини на людину, наприклад, працьовитість *early bird catches the worm* – хто рано встає, на того удача чекає, волелюбність і незалежність *(as) free as a bird* – вільний тощо.

Для характеристики людини, що відрізняється від інших, використовують такі фразеологічні одиниці: *a rare bird* – рідкісний птах, *a black swan* – чорний лебідь, *a white crow* – біла ворона.

Для характеристики положення людини в суспільстві, її стосунків у родині або міжособистісних стосунків: *seagull manager* – галастилий і безгрудий менеджер, *the cock of the school* – перший забіяка в школі тощо.

Використовуючи фразеологічні одиниці з компонентом-орнітонімом, нерідко можна описати чи звернути увагу на риси характеру людини. Наприклад, *chatter like a magpie* – пріщати як сорока, *a fighting cock* – забіяка, забіякувата людина, *the cock of the school* – перший забіяка в школі, *the cock of the loft* – важлива персона, господар становища, *a lame duck* – невдаха, слабак.

Загалом у поведінці птахів знайдеться чимало ознак, які можуть трактуватися по-різному: і позитивно, і негативно – залежно від ситуації і прагматичного наміру мовця. Пташки люблять свободу, збираються в зграї, іноді приносять

погані звістки, вони безтурботні, добре бачать все зверху, швидко пересуваються і мало їдять, мають гарне пір'я, прокидаються дуже рано, іноді сидять один на одного. Ці особливості її поведінки лягають в основу метафоричних переосмислень. У фразеологічних одиницях, що розуміються нами в найширшому сенсі, відіграють такі якості птахів, як її легкість, невагомість, свобода, вільність польоту, порівнянна нешкідливість, беззастисненість, досвідченість, обережність, швидкість, доброчинність, краса, привабливість, унікальність, працьовитість, заподіяння мінімальної шкоди людині порівняно з іншими представниками фауни, сховані потреби в їжі, балакучість, рознесення пілюх та поганих новин тощо. Таким чином, образ птаха, що закладений у фразеологічній одиниці, може володіти як позитивними, так і негативними конотаціями. Все це знаходить відображення у фразеологічному фонді англійської мови, де присутні всі ці якості: *(as) free as a bird* – вільний, *for the birds* – нехотисний, *bird brain* – курячі мізки, *like a bird* – швидко, дуже легко, *the bird is (has) flown* – заздалеку пізно, *to eat like a bird* – дуже мало їсти, *to sing like a bird* – гарно співати тощо.

Варто зазначити, що слово «птаха» в англійській культурі в основному викликає асоціацію зі співочим, ранковим, невеликим птахом, а не з хижим, нічним або водоплавним. Проте в мовній картині англійської мови задіяні назви як домашніх птахів, так і диких, які беруть участь в образній мотивації. Серед домашніх птахів це: *hen, chicken* – курка, *goose* – гусак; *duck* – качка; *cock* – півень; *drake* – селезень. А до складу диких птахів можна зарахувати таких: *bird* – птах; *sparrow* – горобець; *magpie* – сорока; *crow* – ворона; *lark* – жайворонка; *rook* – грак; *hawk* – яструб; *eagle* – орел; *owl* – сова; *pigeon* – голуб.

У зв'язку з тим, що птахам відведено місце в народній картині світу, яка, як відомо, передусім науковій, варто зазначити, що їх образи в фольклорі, немов дзеркало, відображають загальні риси народних персонажів нації. Як би далеко не просунулася наука, в казках, притчах і піснях народів птиці залишаються такими, якими побачили їх наші предки, і це відображене в мові сприйняття явищ собою невід'ємний сегмент національної картини світу. Для англійського фольклору традиційним є протиставлення «*hen* (курка)» – «*cock* (півень)», тобто мається на увазі «жіночка» – «чоловік». В англійській мові прикладами можуть служити: «*Cock-and-hen club*» – буква «Клуб тієї і курки», що в американській розмовній мові означає «клуб, куди допускаються і чоловіки, і жінки»; «*Hen party*» – буква «Вечірка курей» означає вечірку, на яку збираються жінки, щоб поспілкуватися.

На стилістичному рівні орнітоніми поділяються на три групи: наукові позначення птахів, діалектизми і загальнозвичайні або традиційні найменування [9, с. 95]. До першої групи належать такі позначення птахів, які використовуються в орнітології – одному з розділів зоології, що відповідає за вивчення птахів. Найменування цієї групи прийнято зараховувати до спеціальної, професійної лексики, яка ділиться на термінологію і номенклатуру. На відміну від першої групи, діалектизми використовуються в більш обмеженій та ненормативній сфері. У рамках останньої групи найменування птахів відповідають вимогам літературної мови і активно та часто живаються основною частиною населення якої-небудь країни. Саме ця група становить особливий інтерес для багатьох досліджень, оскільки орнітоніми, що входять до її складу, активно використовуються у процесі утворення фразеологічних одиниць.

Висновки. Таким чином, орнітоніми у складі фразеологічних одиниць кодують культуру, традиції та історію народу. Фразеологічні одиниці, що включають у себе найменування птахів, найбільш тісно пов'язаних із людиною в процесі її культурно-історичного розвитку, відображають специфіку усвідомленого світосприйняття носіїв мови. Оскільки для фразеологічних одиниць характерною рисою є експресивність, хоч вона і не є обов'язковою, орнітоніми на рівні своєї внутрішньої форми мають як позитивні, так і негативні конотації та характеристики. До позитивних характеристик належить швидкість, досвідченість, обережність, доброчинність, краса, унікальність, а до негативних – позбавлення волі, погані звістки, балакучість та інші.

Перспективи подальшого аналізу автори вбачають у вивченні фразеологізмів із компонентом «птаха» та їхніх лексико-семантичних та функціональних особливостей.

Література:

- Добровольський Д.О. Національно-культурна специфіка во фразеології. *Вопросы языкознания*. 1997. № 6. С. 37–48.
- Семикова О.Б. Лексико-семантическая группа «Орнітоніми» (на матеріалі російського та французького мов): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / ПІПІУ ім. В.Г. Бєлінського. Пенза, 2003. 293 с.
- Лемов А.В. Система, структура і функціонування наукового терміна: на матеріалі російської лінгвістичної термінології: дис. ... д-ра філол. наук. Саранск, 2000. 359 с.
- Гак В.Г. Сопоставительная лексикология. Москва: Международные отношения, 1977. 264 с.
- Кизиря Н.А. Английские и русские фразеологизмы с компонентом-зоонимом в свете истории и культуры: автореф. дис. ... фил. наук: 10.02.20 / Военный университет МО РФ. Москва, 2005. 24 с.
- Кузнецов А.М. Проблемы компонентного анализа в лексике. Научно-аналитический обзор. Москва: Наука, 1980. 231 с.
- Бурвинова Н.Д., Братина А.А. Мир животных в мире слов. Москва: Московский лингвист, 1996. 122 с.
- Пименова Н.Д. Сопоставительный анализ фразеологических единиц с компонентом-орнітонимом в английском и турецком языках: дис. ... канд. філол. наук. Казань, 2002. 189 с.
- Костина Н.Ю. Названия птиц как специфическая группа слов (на материале русского и английского языков): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / ПІПІУ ім. В.Г. Бєлінського. Орел, 2004. 206 с.

Kuznetsova I., Artemenkova O. The value of ornithonyms in the composition of English phraseological units

Summary. This article is devoted to the analysis of English phraseological units that represent the concept of «Bird». Due to the fact that phraseological units are considered to be one of the most striking manifestations of national-cultural specificity of language, reflecting, above all, national characteristics, views about native language, history of the people, their life and mindset, it should be noted that phraseological units, containing the actual names of animals and birds, facilitate expression of feelings, reactions, emotional human life in general, forming and labeling a valuable worldview.

There is a generally accepted approach to understanding the human world through the conceptual sphere of the animal world, for the entire history of human culture, since the animal world has always played an important role in the life of the English people, who believed that there is no significant difference between man and animal. Since ancient times, animals for people are not only a source of food and clothing, but also a sign of many human qualities – both physical and moral. Therefore, many

phraseological units of the studied language are associated with animals, including birds, because they are inherent in life wisdom, astute common sense, humor, and other positive qualities.

At the same time, it remains relevant to study phraseological units with the «bird» component in modern English, since currently phraseology remains the object of numerous studies, and special attention is paid to the study of phraseological units, united by a common component. Among the phraseological units with the names of individual components, it is important to distinguish a group of phraseological units that are used to designate the name of birds, using the term «ornithonyms». This group of words is represented in all languages, and most of it belongs to the active vocabulary, due to the significant role of birds in the world of people.

The paper gives examples of phraseological units with the «bird» component, selected from dictionaries and websites on the Internet, and their translation into Ukrainian, which enables to understand correctly the national character of the people, their culture and history, acting as a universal

cultural principle of metaphorization, covering the conceptual framework of the worldview.

Also, the peculiarities of the use of English-speaking ornithonyms are analyzed in the paper, reflecting the non-identical sides of the realities of different nations and highlighting the different relations between these realities, depending on national-cultural traditions, geographical and socio-economic conditions of native speakers life [1, p. 66].

Various features hidden in phraseological units with an ornithonym component have been considered. The sheer number of features indicates that the concept of «Bird» encompasses different species of birds from small to large, giving them various additional connotations and features that are reflected internally. Hence, the characteristic feature of ornithonyms is a high degree of idiomaticity and imagery with a strong content of naming unit. The findings outline the basic characteristics and characteristics of ornithonyms, which are undoubtedly a very diverse and expressive layer of lexical units.

Key words: concept, phraseological unit, ornithonym, metaphorization.

Додаток Б**Тези доповіді «Національно-культурна специфіка фразеологічних
одиниць з компонентом «птах»»**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

***Різдвяні студентські наукові
читання: Vita in lingua***

**Матеріали XII Міжвишівської студентської науково-практичної
конференції (06 грудня 2019 р., м. Запоріжжя)**

УДК 811.111'25'272'42(063)

ББК Ш 143.21-7лО

Різдвяні студентські наукові читання: *Vita in lingua*: Матеріали XII Міжвишівської студентської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 06 грудня 2019 р.). Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2020. 315 с.

У збірнику представлені результати досліджень з актуальних проблем перекладознавства, когнітивної лінгвістики, зіставного мовознавства, дискурсивної лінгвістики, літературознавства, методики викладання та навчання іноземних мов тощо.

Для мовознавців, викладачів та студентів філологічних факультетів.

Члени редакційної колегії:

Морошкіна Г. Ф., к.філол.н., доц.
Веремчук Е. О., к.філол.н., доц.
Вапіров С. Ю., к.філол.н., доц.
Василина К. М., к.філол.н., доц.
Єнікеєва С. М., д.філол.н., проф.
Зацний Ю. А., д.філол.н., проф.
Ружин К. М., к.філол.н., доц.
Шаргай І. Є., к.філол.н., доц.

Адреса редакційної колегії: 69600, Запоріжжя, вул. Жуковського, 66,
ЗНУ, корп. 2, ауд. 306.
Тел. (061) 289 12 85

Вид-во Запорізького національного університету, 2020

Шаповал Ю. Г. <i>Лексичні трансформації при перекладі англomовного художнього тексту українською мовою</i> (к.ф.н., доц. Фесенко І. М.).....	79
Шипілова Д. В. <i>Стилістичні властивості французького роману М. Бютора «Зміна» та їх відтворення цільовою мовою</i> (к.ф.н., доц. Шаргай І. Є.).....	81
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ	
Аніканова Л. О. <i>Мовна особистість Бориса Джонсона: лексико-семантичний аспект</i> (д.ф.н., проф. Єнікеєва С. М.).....	84
Анисимова В. О. <i>Функціонування прислів'їв з гендерним компонентом в сучасній англійській мові</i> (Кузнєцова І. В.).....	86
Артеменкова О. К. <i>Національно-культурна специфіка фразеологічних одиниць з компонентом «птахи»</i> (к.ф.н., доц. Кузнєцова І. В.).....	88
Баглай В. Ю. <i>Гумор як соціальне і культурне явище</i> (к.ф.н., доц. Шевчук О. В.).....	90
Беляєва А. Р. <i>Сучасні англomовні спортивні фразеологізми</i> (к.ф.н., доц. Андрєєва І. О.).....	92
Білоконенко К. В. <i>Репрезентація британського національного характеру в пареміологічному фонді англійської мови</i> (к.ф.н., доц. Надточій Н. О.).....	94
Боздирєва А. М. <i>Особливості функціонування okazіоналізмів в романі жаху (на матеріалі роману С. Кінга «The Dreamcatcher»)</i> (к.ф.н., доц. Андрєєва І. О.).....	96
Дем'яненко А. Е. <i>Стилістичні особливості пейзажних описів в англomовному художньому дискурсі (на матеріалі твору Джона Кракауєра «В диких умовах»)</i> (ст. викладач Чаплінська Т. А.).....	98
Денисенко П. О. <i>Жанрово-стилістичні та лінгвальні особливості дитячої прози (на матеріалі Дж. Барна «Peter Pan»)</i> (к.ф.н., доц. Андрєєва І. О.).....	100
Дубовик К. В. <i>Мультимедійна репрезентація хіп-хоп музикантів у англomовному інтернет дискурсі</i> (к.ф.н., доц. Лазєбна Н. В.).....	101
Дука М. В. <i>Сучасна топонімічна карта британії як результат іношомовного впливу</i> (к.ф.н., доц. Головка О. М.).....	103
Загріва В. В. <i>Відмінність між антропонімами та фіктонімами у художніх текстах</i> (к.ф.н., доц. Воробйова М. В.).....	106
Зелінська Р. К. <i>Способи вербалізації фентезійної складової в циклі романів Дж. Р.Толкіна «Володар Перснів»</i> (к.ф.н., доц. Чуян С. О.).....	107
Зіміна М. Р. <i>Роль семантичної деривації у формуванні лексичних засобів реалізації англійськомовного євроінтеграційного дискурсу</i> (д.ф.н., проф. Козлова Т. О.).....	110
Зююкова С. Ю. <i>Роль британських діалектизмів у формуванні лексичної системи новозеландського національного варіанту англійської мови</i> (д.ф.н., проф. Козлова Т. О.).....	112

2. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва : Языки ручкой культуры, 1996. 288 с.

АРТЕМЕНКОВА О.К.

(Національний університет «Запорізька Політехніка»)

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ «ПТАХ»

В мові відображаються реальний світ, що оточує людину, реальні умови його життя, менталітет, спосіб життя, система цінностей, його світовідчуття. Фразеологічні одиниці вважаються одним з найбільш яскравих проявів національно-культурної специфіки мови [Гак 1999, с. 260]. Одним з розповсюджених образів для фразеологізмів є назви тварин. Тваринний світ завжди грав важливу роль у житті англійського, зокрема й українського народів [Мокиєнко 2005, с. 107], він виступає в якості універсального культурного принципу метафоризації, що охоплює концептуальний каркас картини світу. Чимало фразеологізмів досліджуваних мов пов'язані з тваринами, зокрема й птахами, оскільки вони зазвичай асоціюються з життєвою мудрістю, проникливим здоровим глуздом, гумором, сміливістю, швидкістю та працьовитістю.

Олена Фрідріхівна Арсентієва проводить класифікацію фразеологічних одиниць за трьома рівнями прояву національно-культурної специфіки [Арсентієва 1989, с. 65]:

1. Національно-культурна специфіка може проявлятися в загальному фразеологічному значенні. Це безеквівалентні фразеологічні одиниці, які існують в будь-якій мові. Семантика даних фразеологічних одиниць передається за допомогою лексичних одиниць або словосполучень, які при передачі на іншу мову також передаються за допомогою окремих лексем або набору лексем, коли образ, на основі якого побудований фразеологізм вихідної мови, зрозумілий представникам мови рецептора: *goose bumps* (мурашки по шкірі), *(as) free as a bird* (вільний як птах).

2. Національно-культурна специфіка може проявлятися також в значенні окремих лексичних компонентів. Фразеологічні одиниці, що мають в своєму складі національно-культурний компонент, є нечисленними в обох мовах. Маркованість національної специфіки створюється наявністю специфічних для даного народу слів реалії, відомі лише носіям однієї або декількох націй, пов'язаних культурної чи релігійної спільністю. Наприклад, фразеологічна одиниця *to make the eagle scream* - *вимовляти паткі, більшою мірою патріотичні промови, звеличувати американський спосіб життя*, пов'язана з орлом, зображений на державному гербі США (білоголовий орлан, що мешкає виключно на території Сполучених Штатів і Канади).

3. Національна специфіка фразеологізму може відображати історію народу, своєрідні традиції, звичаї, його характер, спочатку закладені в його прототипі. Наприклад, англійський фразеологізм *a nest of singing birds* - *гніздо співочих птахів* використовувався для того, щоб називати англійських ліричних поетів, які складали вірші за часів королеви Єлизавети I.

Найбільш яскраво національна специфіка мовної картини світу і мовної поведінки відбивається у фразеології будь-якої мови. При вивченні іноземної мови знайомство з національно-культурними особливостями фразеологізмів допомагає зрозуміти образність фразеології, отже, це сприяє кращому запам'ятовуванню фразеологізмів. Фразеологізми, що включають в себе найменування птахів, найбільш тісно пов'язаних з людиною в процесі його культурно-історичного розвитку, відображають специфіку усвідомленого світосприйняття носіїв мови.

Література

Арсентьева Е. Ф. Сопоставительный анализ фразеологических единиц. Казань : Изд-во Казан. ун-та. 1989. 123 с.

Гак В. Г. Национально-культурная специфика меронимических фразеологизмов // Фразеология в контексте культуры : Языки русской культуры. 1999. С. 260-265.

Мокиенко В. М. В глубь поговорки : Рассказы о происхождении крылатых слов и выражений. СПб. : Авалон, Азбукаклассика, 2005. 256 с.

Додаток В**Тези доповіді «Граматичні структури фразеологічних одиниць з
компонентом «птах»»**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

**ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2020.
Гуманітарний факультет**

**Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів,
викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів**

13–17 квітня 2020 року

**Електронне видання комбінованого
використовування на DVD-ROM**

м. Запоріжжя

УДК 1(06)+3(06)+8(06)+9(06)

T39

*Рекомендовано до видання Вченою радою Національного університету
«Запорізька політехніка» (протокол №4/20 від 02.03.2020 р.)*

Упорядник Бондаревич І.М.

Редакційна колегія:

Наумик В. В., д-р техн. наук, професор (відпов. ред.)

Прушківський В. Г., д-р екон. наук, професор

Кузьмін О. Ф., канд. техн. наук, доцент

Глушко В. І., канд. техн. наук, доцент

Климов О. В., канд. техн. наук, доцент

Антонов М. Л., канд. техн. наук, доцент

Савченко В. О., канд. техн. наук, доцент

Кабак В. С., канд. техн. наук, доцент

Касьян М. М., канд. техн. наук, доцент

Корольков В. В., канд. екон. наук, доцент

Дедков М. В., канд. іст. наук, доцент

Васильєва О. О., канд. фіз.-мат. наук, доцент

Пуштина І. В., канд. пед. наук, доцент

Філей Ю. В., канд. юр. наук, доцент

Гайворонська Т. О., канд. філос. наук, доцент

Сажнев В. М., канд. техн. наук, доцент

Висоцька Н. І., начальник патентно-інформаційного відділу

Тези доповідей друкуються методом прямого відтворення тексту,
представленого авторами, які несуть відповідальність за його форму і зміст.

T39 Тижень науки-2020. Гуманітарний факультет. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 13–17 квітня 2020 р.
[Електронний ресурс] / Редкол.: В. В. Наумик (відпов. ред.) Електрон.
дані. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2020. – 1 електрон.
опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.
ISBN 978-617-529-266-2

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, виконців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематик наукових досліджень, які проводяться на Гуманітарному факультеті Національного університету «Запорізька політехніка». Збірка розрахована на широкий загал дослідників та виконців.

ISBN 978-617-529-266-2

© Національний університет
«Запорізька політехніка», 2020

<i>Костенко Г. М.</i> Особливості інтернет-дискурсу у світлі комунікативної лінгвістики	36
<i>Лут К. А.</i> Стилiстичнi трансформацiї при перекладi економiчних англomовних текстiв	38
<i>Волошук В. І.</i> Структуроутворююча роль мовних лейтмотивів у сучасному нiмецькому стислому оповiданнi	40
<i>Гура Н. П.</i> Структурнi особливостi англiйських неологiзмiв сфери технологiй мобiльного зв'язку	43
<i>Пiдгорна А. Б.</i> Лiнгвокультурологiчне дослідження художнього тексту	45
<i>Тарасенко К. В.</i> Компаративiстський алгоритм аналізу поетичного твору	47
<i>Четвертак Є. О.</i> Нацiональна iдентичнiсть у мовнiй картинi свiту	49
<i>Мелешенко А. І.</i> Когерентнi функцiї класу анафоричних прикметникiв у французькому художньому текстi	51
<i>Куц Е. О.</i> Iсторiя розвитку та основнi напрями полiтичної лiнгвiстики	55
<i>Лещенко Г. А.</i> Реалiя як засiб творення вертикального контексту твору	56
<i>Бережна О. О.</i> Використання комплексних трансформацiй при перекладi украiномовних текстiв автомобiльної тематики	57
<i>Кулабiнєва О. А.</i> Поняття тревел-медiатекстiв як базової категорiї медiалiнгвiстики в англomовних тревел-журналах	59
<i>Каширiна І. В.</i> Дискурс як основа творчої дiяльностi перекладача святослава караванського	62
<i>Кузнєцова І. В., Мельничук А. О.</i> Лексичнi особливостi романiв Дена Брауна «Янголи та демони» i «Код да Вiнчi»	64
<i>Кузнєцова І. В., Артеменкова О. К.</i> Граматичнi структури фразеологiчних одиниць з компонентом «Птах»	66
<i>Кузнєцова І. В., Досанова А. Р.</i> Технонiм у фразеологiчнiй системi сучасної англiйської мови	68

УДК 811.111'373.3

Кузнєцова І. В.¹, Артеменкова О. К.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька Політехніка»

² студ. гр. ГФ-319м НУ «Запорізька Політехніка»

ГРАМАТИЧНІ СТРУКТУРИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ «ПТАХ»

Світ фразеологізмів дуже багатий і різноманітний і без нього добре знання мови абсолютно неможливо, оскільки фразеологічні одиниці вважаються одним з найбільш яскравих проявів національно-культурної специфіки мови, що власне зберігає інформацію про життя «ментального світу», тобто про те, як людина сприймає світ, осягає навколишню дійсність, усвідомлює себе, свою роль та місце в ній [3, с. 176]. При дослідженні фразеологічних одиниць і їх класифікацій було виявлено, що існує ряд критеріїв, який дозволяє відрізнити фразеологічні одиниці від вільних словосполучень, а саме: цілісність значення, сталість словосполучень, де всім фразеологічним одиницям властива мінімальна стійкість структури, а також сталість загального значення обороту та складна семантична структура. Фразеологізми з компонентом-орнітонімом, безсумнівно, є дуже різноманітним і експресивним пластом лексичних одиниць. Вони охоплюють всі можливі граматичні структури стійких одиниць. В залежності від приналежності основного компонента до тієї чи іншої частини мови О. В. Кунін також наголошує на існуванні класифікації [2, с. 95], в якій виділив наступні класи фразеологічних одиниць:

Клас А. Номінативні фразеологічні одиниці, до яких належать:

1. Субстантивні. Субстантивні фразеологізми включають в себе іменник в якості ключового елемента в поєднанні з прикметником або іншим іменником. Наприклад: *bird brain* – курячі мізки, *the Roman bird* – орел, *a bird of peace* – голуб миру, *a bird of happiness* – птиця щастя, *the birds and the bees* – «маточки і тичинки», спосіб говорити про статеві стосунки в навчальних цілях, *a bird of night* – сова, *a wise old bird* – стріляний горобець, *a bird of wonder* – фенікс, унікум.

2. Ад'єктивні. Ад'єктивні фразеологічні одиниці представляють собою словосполучення, в яких ключовим елементом є прикметник. Наприклад: *(as) graceful as a swan* – витончений як лебідь, *(as) mad as a wet hen* – надзвичайно злий, злий як чорт, *(as) vain as a peacock* – важливий, як павич.

3. Адвербіальні. До адвербіальним відносяться фразеологічні одиниці, ідентичні прислівникам [1, с. 65]. Наприклад: *like a bird* – швидко, дуже легко, *like water off a duck's back* – як з гуса вода, *like a duck in a thunderstorm* – з розгубленим, приголомшеним виглядом.

4. Прийменникові. Прийменникові фразеологізми служать для зв'язку компонентів в реченні. Наприклад: *with an eye to* – з наміром, *in force* – значними силами, *at the head of* – на чолі.

Клас Б. Номінативні і номінативно-комунікативні фразеологічні одиниці:

1. Дієслівні. Дієслівні фразеологізми являють собою «складні мовні знаки, опорним елементом яких є дієслово в інфінітиві». В англійській мові є велика кількість подібних одиниць, які називають як різні дії і діяльності, так і стан і відносини. Наприклад: *to kill two birds with one stone* – вбити двох птахів одним каменем, *to give somebody the bird* – звільнити когось з роботи, *to have a bird's eye view of sth* – поглянути з висоти пташиного польоту, подивитися з висоти, *to eat like a bird* – дуже мало їсти, *to do bird* – перебувати у в'язниці, *to sing like a bird* – гарно співати, *to get (have) the bird* – «вилетіти» з роботи.

Клас В. Вигуківі і модальні фразеологічні одиниці:

1. Вигуківі. Вигуківі фразеологізми – це стійкі поєднання, що служать для вираження емоцій і почуттів. Наприклад, вигуки, що виражають здивування: *Fine day for the ducks!* – ну і погода, як раз для качок! – про дощову погоду.

2. Модальні. Такі фразеологічні одиниці характеризують ставлення мовця до теми висловлювання. Наприклад: *(as) sure as a gun* – безперечно, безсумнівно, *(as) sure as death* – дуже легко.

Клас Г. Комунікативні фразеологічні одиниці:

1. Прислів'я та приказки. Наприклад: *a bird in the hand is worth two in the bush* – «Не обидий журавля в небі, а дай синицю в руки», *a early bird catches the worm* – «Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють», *it is an ill bird that fouls its own nest* – «Погана птиця, що своє гніздо паскудить».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арсентьева, Е. Ф. Сопоставительный анализ фразеологических единиц (на материале фразеологических единиц семантически ориентированных на человека в английском и русском языках) [Текст] / Е. Ф. Арсентьева. – Казань : Казанский университет, 1989. – 123 с.
2. Кунин, А. В. Курс фразеологии современного английского языка : [учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.] [Текст] / А. В. Кунин. – М. : Высшая школа; Дубна : Феникс, 1996. – 381 с.
3. Феоктистова, А. Б. Культурно-значимая роль внутренней формы идиом с позиций когнитологии [Текст] / А. Б. Феоктистова // Фразеология в контексте культуры. – М. : Языки русской культуры, 1999. – С. 176.

Додаток Г

Глосарій

Англомовні фразеологічні одиниці з концептом «Птах»

	Фразеологічна одиниця	Переклад/тлумачення	Ознака/Характеристика
1.	(As) bald as a coot	Абсолютно лисий (схожий на птицю лисуху)	Зовнішній вигляд
2.	(As) black as a crow's wing	Дуже чорний; чорний, як воронове крило	Зовнішній вигляд
3.	(As) black as a raven	Дуже чорний; чорний, як воронове крило	Зовнішній вигляд
4.	(As) blind as a chicken	Сліпа, як курка	Зовнішній вигляд
5.	(As) blind as a coot	1) Сліпий, як кріт; 2) той, що не помічає того, що відбувається навколо нього	Зовнішній вигляд
6.	(As) cheerful as a lark	Дуже веселий, щасливий, задоволений	Емоційний стан
7.	(As) drunk as an owl	П'яний як чіп	Спосіб і характер життя
8.	(As) free as a bird	Вільний	Любов до волі
9.	(As) gaudy as a peacock	Виряджений, як на весілля	Риса характеру
10.	(As) gentle as a dove	Легідний, як ягня	Риса характеру
11.	(As) graceful as a swan	Витончений, як лебідь	Риса характеру
12.	(As) grave as an owl	Насуплений, похмурий	Емоційний стан
13.	(As) happy as a box of birds	Радісний, дуже щасливий	Емоційний стан
14.	(As) happy as a duck in Arizona	Нещасний або жалюгідний	Емоційний стан
15.	(As) happy as a lark	Веселий, як весняний жайворон	Емоційний стан
16.	(As) harmless as a	Покірливий, як голубка	Риса характеру

	dove		
17.	(As) high as a kite	Вщент, до нестями п'яний	Птахи літають
18.	(As) hoarse as a crow	Захриплий, осиплий	Емоційний стан
19.	(As) hungry as a hawk	Голодний, як вовк або як собака	Емоційний стан
20.	(As) keen as a kite	Дуже ревний	Емоційний стан
21.	(As) mad as a wet hen	Надзвичайно злий, злий як чорт	Емоційний стан
22.	(As) merry (light) as bird on a briar	Жити як птах небесний	Спосіб і характер життя
23.	(As) mild as a dove	Смирний, як горлиця	Риса характеру
24.	(As) red as a turkey-cock	Червоний, як рак	Зовнішній вигляд
25.	(As) scarce as a hen`s teeth	Дуже мало, як кіт наплакав	Кількість
26.	(As) silly as a goose	Дурний, як гусак	Розумові здібності
27.	(As) silly as an owl	Дурний аж світиться	Розумові здібності
28.	(As) solemn as an owl	Урочистий, пишний	Риса характеру
29.	(As) swift as a swallow	Дуже швидко	Птахи літають
30.	(As) tame as a chicken	Дуже покірний, смирний	Риса характеру
31.	(As) tender as a chicken	Ніжне, як курятина (про м'ясо)	Результат дії
32.	(As) the crow flies	Найкоротшим шляхом, напростець	Птахи літати
33.	(As) vain as a peacock	Важливий, як павич	Риса характеру
34.	(As) watchful as a hawk	Зіркий, як яструб	Фізичні здібності
35.	(As) wise as an owl	Мудрий, як сова	Розумові здібності
36.	(As) yellow as a crow`s foot	Жовтий, як лимон; золотистий	Зовнішній вигляд
37.	(As) yellow as a kite`s claw	Жовтий, як лимон; золотистий	Зовнішній вигляд
38.	A big bird	Важливий птах	Найменування
39.	A bird in the bush	Оманлива мрія;	Найменування

		безпідставна обіцянка	
40.	A bird in the hand	Щось реальне, надійне; вірна справа	Птахів ловлять
41.	A bird in the hand is worth two in the bush	Не обіцяй журавля в небі, а дай синицю в руки	Птахів ловлять
42.	A bird is known by its flight	Видно пташку по польоту	Результат дії
43.	A bird is known by its song	Видно пташку по польоту	Птахи літають
44.	A bird of evil (ill) omen	Людина, що приносить погані новини, біду	Найменування
45.	A bird of happiness	Птиця щастя	Найменування
46.	A bird of night	Сова	Найменування
47.	A bird of one's own hatching	Собі підкласти свиню	Результат дії
48.	A bird of paradise	Райський птах	Найменування
49.	A bird of passage	Перелітний птах; хтось, хто завжди рухається далі	Найменування
50.	A bird of peace	Голуб миру	Найменування
51.	A bird of prey	Хижий птах; пернатий хижак	Найменування
52.	A bird of Washington	Американський орел – державний герб США	Найменування
53.	A bird of wonder	Фенікс	Найменування
54.	A bird-dog	1) собака для полювання на птицю; 2) жаргон агент, що виконує замовлення з постачання тих чи інших товарів; 3) розм. розлучник; той, хто відбиває (кохану)	Найменування
55.	A black hen lays a white egg	Чорна курка несе теж білі яйця	Птахи відкладають яйця
56.	A black swan	Чорний лебідь	Найменування / Рідкість
57.	A carrion kite will never be a good hawk	Вороні соколом не бути	Протиставлення

58.	A clay pigeon	1) Мішень на змаганнях з стрільби; 2) зручна мішень, легка здобич	Найменування
59.	A cloud cuckoo land	книж. Казкова країна, світ мрій	Найменування
60.	A cock is valiant on his own dunghill	На своїй купі гною і півень сміливець	Спосіб і характер життя
61.	A cock of a different hackle	Зовсім інший супротивник	Спосіб і характер життя
62.	A cock of the eye	Підморгування	Найменування
63.	A cock of the roost (a cock of the loft)	Важлива персона, господар становища	Спосіб і характер життя
64.	A cock of the wood	Глухар	Найменування
65.	A cold turkey	Несподівано легка здобич	Найменування
66.	A crow is never the whiter for washing herself often	Чорну душу милом не відмиєш; Не допоможе мертвому кадило, а вороні мило	Зовнішній вигляд
67.	A cuckoo in the nest	Зозулєня в чужому гнізді	Найменування / Спосіб і характер життя
68.	A daw in peacock's feathers	Ворона в павиному пір'ї	Зовнішній вигляд
69.	A dead bird	Вірна справа	Результат дії
70.	A dead duck	Повний провал будь-якої справи	Результат дії
71.	A decoy duck	Приманка, пастка	Найменування
72.	A dolly bird	«Куколка»; приваблива молода жінка	Зовнішній вигляд
73.	A downy bird	Хитрун; хитра бестія	Риса характеру
74.	A duck of (someone)	Чудовий, чарівний	Емоційний стан
75.	A duck soup	Просте завдання	Найменування
76.	A duck's disease	«Качина хвороба», кульгавість	Зовнішній вигляд / Фізичні здібності
77.	A fighting cock	Забіяка, забіякувата людина	Спосіб і характер життя
78.	A fine cage does not fill a bird's belly	Ліпше пташці на зеленій вітці, ніж у пана в золотій клітці	Птахів тримають в неволі

79.	A gay (lively) bird	Весельчак	Риса характеру
80.	A gone goose	Щось безнадійне	Найменування
81.	A grey hen	Кам'яна пляшка для лікеру (за кольором)	Найменування
82.	A home bird	Людина, яка любить сидіти вдома	Спосіб і характер життя
83.	A lame duck	Невдала людина	Риса характеру
84.	A little bird is content with a little nest	Маленька пташка задовольняється маленьким гніздом	Спосіб і характер життя
85.	A little bird told me	Сорока на хвості принесла	Результат дії
86.	A nest of singing birds	«Гніздо співочих птахів» (прізвисько англійських ліричних поетів, особливо епохи королеви Єлизавети I)	Найменування
87.	A night owl	«Сова», людина, яка пізно лягає або яка більш активна вночі	Спосіб і характер життя
88.	A plucked pigeon	Обманутий простак	Результат дії
89.	A queer (strange) duck	Дивак, дивна людина	Риса характеру
90.	A rare bird	Рідкість	Найменування / Рідкість
91.	A scarecrow	Лякало, опудало	Найменування
92.	A sharp old bird	Людина певного типу чи характеру	Риса характеру
93.	A sitting duck	Легка здобич; зручна мішень	Найменування
94.	A sparrow in hand is worth more than a vulture flying	Краще синиця в жмені, ніж журавель у небі	Спосіб і характер життя
95.	A sparrow in the hand is better than the pigeon in the roof	Краще синиця в жмені, ніж журавель у небі	Спосіб і характер життя
96.	A spring chicken	«Молоко на губах не обсохло»; зовсім молодий, недосвідчений	Спосіб і характер життя
97.	A stool pigeon	Провокатор, шпигун, інформатор	Найменування

98.	A swan of Avon	Лебідь з берегів Ейвона (так називають Шекспіра. Він народився і похований у Стратфорді-на-Ейвоні)	Найменування
99.	A swan song	Лебедина пісня	Найменування
100.	A whirlybird	<i>перен.</i> Вертоліт	Найменування
101.	A whistling woman and a crowing hen are neither fit for god nor men	Жінка, що свистить, та курка, що кукурікає, не потрібні ні Богу, ні чоловікам	Птахи співають
102.	A white crow	Біла ворона	Найменування / Рідкість
103.	A wild goose never laid a tame egg	Який батько – такий і син	Птахи відкладають яйця
104.	A wise old bird	«Стріляний горобець»; досвідчена людина	Досвід
105.	A cuckoo	Божевільна людина	Емоційний стан
106.	All duck or no dinner	Все або нічого	Птахів їдять
107.	An Arabian bird	Унікум	Найменування
108.	An eagle eye	Орлиний погляд	Фізичні здібності
109.	An early bird	«Рання пташка»; людина, яка прокидається дуже рано	Спосіб і характер життя
110.	An empty hand is no lure for a hawk	Суха ложка рот дере	Спосіб і характер життя
111.	An innocent like a dove	Невинний, як голуб	Риса характеру
112.	An old duck	Старенька	Зовнішній вигляд
113.	An ostrich policy	Політика самообману	Найменування
114.	An owl car	Нічний трамвай, нічне таксі	Найменування
115.	An ugly duckling	«Бридке каченя», гарний дорослий, який в дитинстві був несимпатичний	Зовнішній вигляд
116.	And chance the ducks	Будь що буде	Результат дії

117.	As an umbrella to a duck	Зовсім непотрібний	Риса характеру
118.	As pulled chicken	Як обскубане курча	Зовнішній вигляд
119.	As sore fights the wren as the crane	Біль б'є і кропив'яника і журавля	Зовнішній вигляд
120.	As the old cock crows the young one learns	Молодий півник старому вторить	Досвід
121.	At cock-crow	На світанку	Спосіб і характер життя
122.	Better an egg today than a hen tomorrow	Краще яйце сьогодні, ніж курка завтра	Птахи відкладають яйця
123.	Between hawk and buzzard	Між молотом і ковадлом	Протиставлення
124.	Bird brain	Курячі мізки	Розумові здібності
125.	Bird cage	1) сл. нічліжка; 2) військ, жарг. табір для військовополонених	Найменування / Птахів тримають в неволі
126.	Bird course	Курс, який легко пройти	Найменування
127.	Bird is known by its feather and a man by his talk	Птаха можна пізнати по пір'ю, чоловіка по бесіді	Результат дії
128.	Bird-boy	Хлопчик, що відлякує птахів під час полювання	Найменування / Птахів ловлять
129.	Birds born in cages think that flying is an illness	Птахи, народжені в неволі, думають, що літати - це хвороба	Птахів тримають в неволі
130.	Birds in their little nests agree	На що і скарб, коли в сім'ї лад	Спосіб і характер життя
131.	Birds of a feather flock together	Свій свояка вгадає здалека	Спосіб і характер життя
132.	Bird-strike	Зіткнення літака зі зграєю птахів	Найменування
133.	Bird-watcher	Людина, яка любить спостерігати за жінками на вулиці	Найменування / Фізичні здібності
134.	Blue Hen's Chickens	Жители штата Делавер	Найменування
135.	Bluebird of happiness	Синій птах щастя	Емоційний стан

		(символ бадьорості та процвітання)	
136.	Bring up a raven, he will pick out your eyes	Вигодує ворона – він тобі очі виклює	Спосіб і характер життя
137.	Buzzard called hawk by courtesy	Канюк, названий яструбом з чемності	Протиставлення
138.	Buzzard meat	Хтось або щось мертве або застаріле	Найменування
139.	By cock (and pie)!	Клянусь богом!, Їй-богу!	Емоційний стан
140.	By cock's body!	Клянусь богом!	Емоційний стан
141.	By little and little the bird makes his nest	Курочка по зернятку клює, так сита живе	Спосіб і характер життя
142.	Chicken and egg situation	Ситуація, при якій не ясно, де причина, а де наслідок	Результат дії
143.	Chicken feed	1) Дурниця, нісенітниця; 2) дрібні гроші	Найменування
144.	Chicken out of (doing something)	Злякатися, не зробити що-небудь через страх	Результат дії
145.	Chicken-brained	Дурний	Риса характеру
146.	Chicken-hearted	Малодушний	Риса характеру
147.	Chicken-livered	Боягузливий	Риса характеру
148.	Chickens come home to roost	Нашим салом та по нашій шкурі	Результат дії
149.	Cock-and-bull errand	Нереальна мрія	Найменування
150.	Cock-and-bull story	Вигадка, нісенітниця	Найменування
151.	Cock-and-hen club	Клуб, членами якого можуть бути як чоловіки, так і жінки	Найменування
152.	Cock-eyed	Наперекосяк, шкереберть	Процес дії
153.	Cold duck	Коктейль «Коулд дак» (суміш бургундського з шампанським)	Найменування
154.	Cold pigeon	Записка, надіслана	Найменування

		замість любовного послання	
155.	Could eat the arse out of a low-flying duck	Дуже голодний	Емоційний стан
156.	Crow bait	Хтось або щось, що знаходиться на порозі смерті	Результат дії
157.	Crow's feet	Зморшки	Найменування
158.	Crow's nest	Спостережна вишка	Найменування
159.	Deal gently with the bird you mean to catch	Сіттю птиці, а сріблом людей ловлять	Птахів ловлять
160.	Dirty bird	Негідник	Найменування
161.	Does a duck swim?	Само собою, щось дуже зрозуміле	Качки люблять воду
162.	Don't count your chicken before they are hatched	Курчат восени лічать	Результат дії
163.	Duck and dive	Ухилитися; уникнути чого-небудь, використовуючи хитрість	Результат дії
164.	Duck of a boy	Гарний хлопець, молодець	Найменування
165.	Duck's egg	1) Рахунок «0» у крикеті; 2) нічого	Найменування
166.	Ducks and drakes	Гра, в якій кидають плоскі камінці по поверхні води	Найменування
167.	Duck's weather	Дощова погода	Качки люблять воду
168.	Duck-squeezer	Людина, що бореться за порятунок птахів з покритих нафтовою плівкою водних територій	Найменування
169.	Each bird loves to hear himself sing	Всяка пташка любить слухати свій спів	Птахи співають
170.	Eagles fly alone, sheep flock together	Орел літає на самоті, вівці збираються в зграї	Птахи літають
171.	Early bird catches	Хто рано встає, того	Спосіб і характер життя

	the worm	удача чекає	
172.	Every bird likes its own nest	Всяка пташка своє гніздо знає	Спосіб і характер життя
173.	Every cock sings in his own manner	У всякої пташки свої замашки	Півні кукурікають
174.	Everything is lovely and the goose hangs high	Все йде як по маслу	Результат дії
175.	Feather by feather birds build their nests	І найменший пташок свого гнізда боронить	Спосіб і характер життя
176.	Feather by feather, the goose is plucked	По волосинці і всю бороду вищіплешь	Процес дії
177.	Fine feathers make fine birds	Всяка пташка своїм пір'ям красується	Спосіб і характер життя
178.	For a lark	Жартома, заради жарту, як жарт	Процес дії
179.	For the birds	Непотрібний, нецікавий	Риса характеру
180.	Game bird	Перната дичина	Найменування
181.	Geese with geese and women with women	Гусак свині не товариш, і козлу він не брат	Спосіб і характер життя
182.	Ghetto bird	Поліцейський вертоліт	Найменування
183.	Go fly a kite!	<i>груб.</i> Забирайся!, Не заважай!	Птахи літають
184.	Go to bed with the lamb and rise with the lark	Спати лягай з ягням, а вставай з жайворонком	Спосіб і характер життя
185.	Goose club	Асоціація, яка займалася накопиченням грошей до Різдва для покупки різдвяного гусака	Найменування
186.	Goose trap	Пастка для дурнів	Найменування
187.	Gospel bird	«Євангельський птах»; про курча, що подається в неділю	Найменування
188.	Grain by grain, and the hen fills her belly	Курочка по зернятку клює, так сита живе	Фізичні здібності

189.	Had the bird	Поношений або зламаний	Зовнішній вигляд
190.	Have someone's work cut out (for someone)	Що-небудь дуже важке, що потрібно зробити	Процес дії
191.	Hawker	Вуличний торговець товаром з візка, який пильно видивляється покупців	Найменування
192.	Hawks will not pick hawk's eyes out	Чорт чорту ока не виколе	Спосіб і характер життя
193.	He that fears every bush must never go a-birding	Вовків боятися – до лісу не ходити	Спосіб і характер життя
194.	He that would have eggs must endure the cackling of hens	Любиш кататися, люби і саночки возити	Птахи відкладають яйця
195.	Hen party	Вечірка, де збираються жінки, щоб попліткувати; дівич-вечір	Найменування
196.	Higher than a kite	Дуже високо; з надзвичайною силою	Птахи літають
197.	If it ain't chickens, it's feathers	Проблеми є завжди	Результат дії
198.	If the sky falls we shall catch larks	Якби та якби та вирости в роті гриби	Птахи літають
199.	In a crow line	Навпростець, найкоротшим шляхом	Процес дії
200.	In the shake of a duck's tail	Дуже швидко, «не встигнеш і рота розкрити»	Процес дії
201.	It is a strong bird that can take what an eagle has in his claws	Треба бути сильним птахом, щоб у орла здобич відняти	Спосіб і характер життя
202.	It is an ill bird that fouls its own nest	Погана пташка, що своє гніздо паскудить	Спосіб і характер життя
203.	It will be a forward cock that crows in the shell	В шкаралупі самий прудкий півник кукурікає	Півні кукурікають

204.	It's your pigeon!	Це ваша справа!	Емоційний стан
205.	It's a sad house where hen crows louder than the cock	Курці не слід співати перед півнем	Птахи співають
206.	Jail bird	В'язень	Найменування
207.	Jane Crow	Жінка, чиї права порушуються	Найменування
208.	Jane Crow	Жінка, чиї права порушуються	Найменування
209.	Jim Crow	Зневажлива кличка темношкірих на рабовласницькому півдні; дискримінація	Найменування
210.	Jim Crow laws	Закони, що ущемляють права темношкірих	Найменування
211.	Jim Crow school	Школа лише для темношкірих	Найменування
212.	Knee high to a duck	Горобцю по коліна	Качки люблять воду
213.	Ladybird	Сонечко (комаха)	Найменування
214.	Let the cock crow or not, the day will come	Співатиме півень чи ні, а день буде; це від нас не залежить	Півні кукурікають
215.	Like a bird	Швидко, дуже легко	Птахи літають
216.	Like a duck in a thunderstorm	З розгубленим, приголомшеним виглядом	Емоційний стан
217.	Like a duck to water	Природно, як риба в воді	Качки люблять воду
218.	Like a hen on a hot girdle	Як на голках; не в своїй тарілці	Спосіб і характер життя
219.	Like a hen with one chicken	Метушлива людина, клопотуха	Спосіб і характер життя
220.	Like geese on a common	Вільний, як гуси на вигоні	Емоційний стан
221.	Like turkey voting for Christmas	«Як індички, які голосують за Різдво»; людина приймає рішення, яке з часом погіршить її життя	Спосіб і характер життя
222.	Like water off a	«Як з гуся вода»; немає	Качки люблять воду

	duck's back	сенсу	
223.	Little pigeons can carry great messages	Мале тілом, та велике духом	Розмір
224.	Lord love a duck!	Боже, дивись!	Емоційний стан
225.	Lovely weather for ducks!	У природи немає поганої погоди!	Качки люблять воду
226.	Lovers live by love, as larks live by leeks	З милим рай і в курені	Спосіб і характер життя
227.	Lovey-dovey	Дружба, братська любов, закоханий	Найменування
228.	Mother Carey's chicken	Буревісник	Найменування
229.	Mother hen	Клуша	Найменування
230.	Naked as a jaybird	В чому мати народила	Спосіб і характер життя
231.	Neighbour duck	Щось небажане чи непотрібне	Найменування
232.	Neither hawk nor buzzard	Ні яструб, ні канюк	Протиставлення
233.	Neither peacock nor sparrow	Ні пава, ні ворона	Протиставлення
234.	Never put off till tomorrow what you can do today	Ніколи не відкладай на завтра те, що можеш зробити сьогодні	Результат дії
235.	Night raven	Будь-яка нічна птиця; провісник нещастя	Найменування
236.	Nightingales will not sing in a cage	Краще на волі на вітці, чим у неволі в золотій клітці	Птахів тримають в неволі
237.	Norfolk turkey	«Норфолкський індик» (так називають жителів графства Норфолк).	Найменування
238.	Not born in wood to be afraid of an owl	Звикнути до небезпеки	Спосіб і характер життя
239.	Not enough to feed a bird	На один зуб; дуже мало	Розмір
240.	Old birds are not be caught with chaff	Старого горобця на полові не проведеш	Досвід
241.	One beats the bush,	Один кашу варить,	Птахів тримають в неволі

	and another catches the bird	інший їсть	
242.	One cannot make a falcon of a buzzard	Неможливо перетворити сокола в канюка	Протиставлення
243.	One chick keeps a hen busy	Одна дитина завдає матері багато клопоту	Результат дії
244.	One swallow does not make a summer	Одна ластівка весни не робить	Результат дії
245.	One woodcock does not make a winter	Одна ластівка весни не робить	Результат дії
246.	One's goose is cooked	Відплата	Птахів їдять
247.	Parrot-fashion	Вдягнений, як папуга	Зовнішній вигляд
248.	Peacock in his pride	Павич з розпущеним хвостом і спущеними крилами	Зовнішній вигляд
249.	Pigeon pair	Хлопчик і дівчинка (близнюки або єдині діти в сім'ї)	Найменування
250.	Pigeon's milk	Пташине молоко	Найменування
251.	Pigeon-toed	Клишоногий	Зовнішній вигляд
252.	Pigs might fly but they are very unlikely birds	Буває, що і корови літають	Результат дії
253.	Puffed up as a turkey-cock	Надутий, як індик	Емоційний стан
254.	Putting feathers on a buzzard will not make it an eagle	Одягни канюка в пір'я, він не буде орлом	Протиставлення
255.	Red cock	«Червоний півень», пожежа	Зовнішній вигляд
256.	Screech owl	Людина, що приносить погані новини, біду	Найменування
257.	Shall the goslings teach the goose to swim?	Яйця курку не вчать	Процес дії
258.	Sitting in a cat bird seat	Людина, що знаходиться в вдалому та виграшному	Результат дії

		положенні	
259.	Someone would put legs under a chicken	Дуже балакучий	Риса характеру
260.	Springs to catch woodcocks	Пастки, в які потрапляють лише дурні	Птахів ловлять
261.	Stone the crows!	Не може бути!	Емоційний стан
262.	Swan dive	Різко стрибнути; «стрибок ластівкою»	Найменування
263.	Swan skin	М'який, добре оброблений фетр (за якістю)	Зовнішній вигляд
264.	That cock won't fight	Цей номер не пройде	Процес дії
265.	The bird has flown	Птах вилетів, і сліду нема	Птахи літають
266.	The bird in one's bosom	Секрет, таємниця	Найменування
267.	The bird of Jove	Орел	Найменування
268.	The bird of Juno	Павич	Найменування
269.	The bird of Minerva	Сова	Найменування
270.	The birds and the bees	«Маточки і тичинки», спосіб говорити про статеві стосунки в навчальних цілях	Найменування
271.	The black crow thinks her own birds white	Всякій матері своє дитя мило	Спосіб і характер життя
272.	The chicken is the country's, but the city eats it	Курчата належать селу, але місто їх їсть	Результат дії
273.	The cock of the school	Перший забіяка в школі	Найменування
274.	The crow bewails the sheep, and then eats it	Жалів яструб курку, доки всю обскуб	Результат дії
275.	The friar preached against stealing, and had a goose in his sleeve	Однією рукою хреститься, а інший в чужу пазуху лізе	Процес дії

276.	The goose hangs high	Все в повному порядку	Процес дії
277.	The goose that laid the golden eggs	Курка, яка несе золоті яйця	Птахи відкладають яйця
278.	The lark is worth the price	Гра варта свічок; це не марна справа	Результат дії
279.	The owl thinks her own young fairest	Сова своїх дітей хвалила, що вони витрішкуваті	Результат дії
280.	The peacock has fair feathers, but foul feet	Павич гарний, та ногами нещасливий	Спосіб і характер життя
281.	The raven chides blackness	Дорікав горщик чавунові, що чорний	Результат дії
282.	The raven said to the rook "Stand away, black-coat"	Не бачить сова, яка сама	Спосіб і характер життя
283.	The red cock will crow in his house	Йому пустять «червоного півня», його підпалять	Результат дії
284.	The Roman bird	Орел (був емблемою римських легіонів)	Найменування
285.	The youth is renewed like the eagle's	Твоя молодість повертається до тебе, як до орла	Результат дії
286.	There are no birds of this year in last year's nest	Бути як птах в позолоченій клітці	Спосіб і характер життя
287.	To be (strictly) for the birds informal	Бути дурним чи не важливим	Риса характеру
288.	To be as sick as a parrot	Бути засмученим, розчарованим, розсердженим	Емоційний стан
289.	To be like a bird in a gilded cage	Розпочинати роботу	Птахів тримають в неволі
290.	To be no chicken	Бути не першої молодості	Спосіб і характер життя
291.	To be somebody's pigeon	Бути чийось турботою чи відповідальністю	Спосіб і характер життя
292.	To be under someone's wing	Бути під чийось наглядом	Спосіб і характер життя
293.	To beat goose	Плескати себе схрещеними руками, щоб зігрітися	Процес дії

294.	To breed up crows and they and they will peck your eyes out	За моє жито та мене ж і бито	Результат дії
295.	To carry owls to Athens	У ліс дрова возити, в криницю воду лити	Процес дії
296.	To catch old birds with chaff	Легко обдурити, провести досвідчених людей	Досвід
297.	To charm the birds out of the trees	Добиватися свого (за допомогою шарму і харизми)	Процес дії
298.	To cock a snook at one	Показати комусь довгий ніс	Результат дії
299.	To cock one's ear	Нащупити вуха; насторожитися	Результат дії
300.	To cock one's eye	Підморгувати	Результат дії
301.	To cock one's hat	Надіти капелюх набакир	Результат дії
302.	To cock one's head	Насторожитися	Результат дії
303.	To cock one's nose	Дерти носа, зазнаватися	Результат дії
304.	To cock up	Зіпсувати; напортачити	Результат дії
305.	To cook someone's goose	Вирити самому собі яму	Птахів їдять
306.	To count one's chickens before they are hatched	Ділити шкуру неубитого ведмедя	Результат дії
307.	To crow about something	Похвалитися чимось	Результат дії
308.	To do bird	Мало їсти	Фізичні здібності
309.	To duck and cover	Сховатися в укритті	Результат дії
310.	To duck down	Нагнутися; нахилитися	Результат дії
311.	To duck the question	Відходити від питання	Результат дії
312.	To eat crow	Визнати свою поразку	Результат дії
313.	To eat like a bird	Робити найкраще те, що вмієш	Фізичні здібності
314.	To feed the crow	Загинуту на полі бою	Результат дії
315.	To flip someone the bird	Притиснути середній палець до когось як	Результат дії

		знак зневаги чи гніву	
316.	To flutter the dove-cote	Викликати переполох; хвилювати мирних жителів	Результат дії
317.	To fly a kite	Дізнаватися про стан речей, закидати гачок	Птахи літають
318.	To fly blue pigeon	мор. Кинути діплот (засіб для вимірювання великої глибини в морі)	Птахи літають
319.	To fly the eagle	Звеличувати американський спосіб життя	Птахи літають
320.	To get (have) the bird	1) «Вилетіти» з роботи; 2) бути освистаним в театрі	Результат дії
321.	To get goose bumps	Мурашки по шкірі	Результат дії
322.	To get one's ducks in a row	Бути повністю підготовленим та добре організованим	Результат дії
323.	To get up with the lark	Прокидатися з півнями	Спосіб і характер життя
324.	To get where the chicken got the axe	Влипнути, потрапити в халепу	Результат дії
325.	To give a lark to catch a kite	Поміняти шило на швайку	Результат дії
326.	To give somebody the bird	1) Звільнити когонебудь; 2) освистати когось в театрі	Результат дії
327.	To go cold turkey	Різко кинути погану звичку	Результат дії
328.	To go like a bird	Рухатися дуже швидко	Процес дії
329.	To go off at half-cock	Діяти чи говорити необмірковано	Процес дії
330.	To go to bed with the chickens	Дуже рано лягати спати	Спосіб і характер життя
331.	To guard the chicken from a hungry kite	Орел від коршуна курча береже	Протиставлення
332.	To have (get / take) a bird's eye view of smth.	Поглянути з висоти пташиного польоту	Птахи літають

333.	To have a crow to pick with one	Мати рахунки з кимсь	Результат дії
334.	To have a lark	Весело провести час	Спосіб і характер життя
335.	To have the digestion of an ostrich	Мати шлунок, який все перетравлює	Фізичні здібності
336.	To hawk news (gossip) about	Поширювати новини (плітки)	Процес дії
337.	To jump at smth. like a cock at a groser	Жадібно накинутися на що-небудь, вхопитися за що-небудь	Результат дії
338.	To kill the goose that lays the golden egg	Відмовлятися від чогось вигідного	Птахи відкладають яйця
339.	To kill two birds with one stone	Вбити двох птахів одним каменем	Результат дії
340.	To know a hawk from a handsaw	Вміти відрізнити зозулю від яструб	Спосіб і характер життя
341.	To lark about	Грати несамовито	Процес дії
342.	To live like a fighting cock	Як сир у маслі кататися	Спосіб і характер життя
343.	To look like the cat that swallowed the canary	Виглядати дуже самовдоволенням	Емоційний стан
344.	To make a bird	Влучити в ціль, досягти успіху в якійсь справі	Результат дії
345.	To make ducks and drakes of smth.	Розтрачувати, пускати гроші на вітер	Спосіб і характер життя
346.	To make the eagle scream	Вимовляти патріотичні промови	Процес дії
347.	To not say a dicky bird	Взагалі нічого не говорити і не спілкуватися	Процес дії
348.	To pigeon-hole	1) Відкласти в довгий ящик; 2) вішати ярлики	Результат дії
349.	To play the peacock	Пихато себе поводити, величатися, дерти носа	Спосіб і характер життя
350.	To pluck a pigeon	Обдерти, як липку	Результат дії
351.	To put the cat among the pigeons	Викликати переполох; хвилювати мирних жителів	Результат дії
352.	To repeat	Повторювати щось як	Процес дії

	(something) like a parrot	папуга	
353.	To rise like a phoenix from its ashes	Відродитися як фенікс із попелу	Результат дії
354.	To run around like a headless chicken	Бігати, як курка без голови	Результат дії
355.	To say turkey to one and buzzard to another	Поставити одного в краще становище, ніж іншого	Протиставлення
356.	To send smb. on a wild goose chase	За сім верст киселю їсти	Результат дії
357.	To set a fox to keep one's geese	Довірити своє майно безчесній людині	Результат дії
358.	To set cock on hoop	Пити і розважатися щосили	Процес дії
359.	To shoe a goose	Витрачати час даремно	Процес дії
360.	To shoot at a pigeon and kill a crow	Робити вигляд, що стріляєш в голуба, а вбити ворону	Процес дії
361.	To sing like a bird	Соловей співає, поки голос має	Птахи співають
362.	To sing like a lark	Виспівувати весело, дзвінко, від повноти щастя	Птахи співають
363.	To sing like a nightingale	Співати, як соловейко	Птахи співають
364.	To strut like a turkey-cock	Ходити з поважним, бундючним виглядом	Спосіб і характер життя
365.	To swoop like an eagle	Кинутися як коршак на здобич	Результат дії
366.	To take a bunting for a lark	Переоцінити когось	Результат дії
367.	To take to smth. like a duck to water	Легко освоїтися; відчувати себе в своїй стихії	Качки люблять воду
368.	To talk (say) turkey	1) Вести ділову бесіду; 2) говорити прямо, щиро, відверто, не пом'якшуючи виразів	Процес дії
369.	To turn geese into swans	Прикрашати, перебільшувати	Результат дії
370.	To walk turkey	мор. Зазнавати бортової	Процес дії

		і кільової качки (про корабель)	
371.	To watch like a hawk	Пильно стежити, не відводити очей	Процес дії
372.	To whistle like a blackbird	Співати, як дрізд	Птахи співають
373.	Two sparrows upon one ear of wheat can not agree	Два горобця ніколи не домовляться про колосок пшениці	Результат дії
374.	Waddling like a duck	«Качина хода»; перевалюватися з боку на бік	Зовнішній вигляд
375.	Watch the birdie	Зараз вилетить пташка! (фраза для залучення поглядів дітей в об'єктив фотоапарата)	Птахи літають
376.	What a lark!	Здорово!, От так штука!, Як весело!	Емоційний стан
377.	What's sauce for the goose is sauce for the gander	Який стук, такий грюк	Птахів їдять
378.	Wild-geese chase	Гонитва за недосяжним	Найменування
379.	Winchester goose	Жінка легкої поведінки	Найменування
380.	Words flew away like birds	Слово не горобець: вилетить - не спіймаєш	Птахи літають
381.	Wouldn't say boo to a goose	Мухи не зачепить	Риса характеру
382.	Yardbird	Новобранець; той, хто отримав наряд поза чергою	Найменування
383.	Young ravens are beaked like the old	Яблучко від яблуні недалеко падає	Досвід

Додаток Д

Рідкісні концепти

Концепт BLACKBIRD

Дієслівна ФО «*To whistle like a blackbird*» – «*Співати, як дрізд*» [Баранцев 2005, с. 1006] → ознака того, що дрозди співають. Як відомо, дрозди вважаються співочими птахами, оскільки вони обдаровані неабиякими здібностями до співу, тому ця виявлена ознака має тільки позитивні риси.

Концепт CRANE

Комунікативна ФО «*As sore fights the wren as the crane*» – «*Біль б'є і кропив'яника і журавля*» [ІВ] → ознака розміру. Тут протипоставляться два птаха, а саме кропив'яник, яка є дуже маленькою пташкою, та журавель, який за своєю природою є досить великим птахом. Поданий вираз означає, що маленькі люди будуть битися на рівні з тими, хто сильніший чи більший їх.

Концепт DAW

Комунікативна ФО «*A daw in peacock's feathers*» – «*Ворона в павиному пір'ї*» [Баранцев 2005, с. 42] → ознака зовнішнього вигляду. Це зумовлено тим, що при протипоставленні таких птахів як галка та пава, перша є досить незначною та непомітною маленькою пташкою, а павич вважається гордовитим, поважним птахом.

Концепт BUNTING

Дієслівна ФО «*To take a bunting for a lark*» – «*Переоцінити когось*» [ІВ] → ознака якості та характеристики особистості. В даному прикладі виявлена ознака переноситься на загальний образ того, хто має кращі характеристики, ніж хтось інший. Звідси протипоставлення таких птахів як жайворонок та вівсянка, де перший, як було виявлено в окремому концепті LARK, має характеристики та якості високого рівня.

Концепт CANARY

Дієслівна ФО «*To look like a cat that swallowed the canary*» – «*Виглядати дуже самовдоволеним*» [Баранцев 2005, с. 624] → ознака того, що канарок ловлять. В дієслівній ФО віддзеркалюється стале уявлення про те, що канарки дуже маленькі пташки, яких люди тримають в клітках, а їх недружелюбні відносини з котами знаходять своє відображення в багатьох мультфільмах, де показано, як кішка намагається зловити канарку, щоб з'їсти. Наприклад, подібну ситуацію можна побачити в одній із серій всесвітньо відомого мультфільму «Том і Джеррі», яка має назву «*Kitty Foiled*», де кіт Том намагається зловити канарку, яка завадила йому дістатися до мишонка Джеррі, проте в нього так нічого і не виходить.

Концепт NIGHTINGALE

Дієслівна ФО «*To sing like a nightingale*» – «*Співати, як соловейко*» [Баранцев 2005, с. 864] → ознака того, що солов'ї співають. Ця досить невелика пташка найкраще відома своєю потужною і мелодичною піснею. Таким чином, соловейко завжди асоціюється з гарним співом.

Комунікативна ФО «*Nightingales will not sing in a cage*» – «*Краще на волі на вітці, чим у неволі в золотій клітці*» [Баранцев 2005, с. 693] → ознака того, що солов'їв ловлять. Оскільки це зовсім маленькі пташки, їх часто ловлять та тримають в клітках, але ці птахи звикли жити в умовах дикої природи. Тому клітка є безпосередньо відображенням неволі для цих птахів, тому що їм потрібна свобода.

Концепт SWALLOW

Адвербіальна ФО «*(As) swift as a swallow*» – «*Дуже швидко*» [ІВ] → ознака того, що ластівки швидко літають. Це зумовлено тим фактом, що ластівки постійно в русі і часто змінюють напрямок польоту, вони маневрені і до того ж здатні різко розвертатися в інший бік практично на місці. Всі ці здатності полегшують ластівкам полювати дрібну здобич.

Комунікативна ФО «*One swallow does not make a summer*» – «*Одна ластівка весни не робить*» [Бодрова 2007, с. 103] → ознака того, що

ластівки – це перелітні птахи. Поданий вираз втілює натяк на повернення мігруючих ластівок на початку літнього сезону.

Концепт WOODCOCK

Комунікативна ФО *«One woodcock does not make a winter»* – *«Один вальдшнеп зими не робить»* [Бодрова 2007, с. 103] → ознака характеру та способу життя. Цей вираз походить від *«One swallow does not make a summer»*, який було розглянуто в цьому Додатку в концепті SWALLOW. Це дає нам змогу зрозуміти, що значення, яке реалізується в основі даної ФО не прив'язано до конкретної пори року, а має загальний характер.

Субстантивна ФО *«Springs to catch woodcocks»* – *«Пастки, в які потрапляють лише дурні»* [Кунин 1984] → ознака того, що вальдшнепів ловлять. Це пов'язано з уявленням про те, що вальдшнепа колись вважали синонімом дурості чи нерозсудливості. Передусім, це зумовлено тим, що ці птахи дуже часто потрапляють в пастки, які встановлюють для їх вилову.

Концепт OSTRICH

Субстантивна ФО *«An ostrich policy»* – *«Політика самообману»* [Баранцев 2005, с. 736] → ознака того, що наляканий страус ховає голову в пісок. Передусім, це пов'язано з досить поширеною помилковою думкою, що страуси ховають голову в пісок, коли помічають небезпеку, проте це не відбувається в реальності, птахи лише притискають голову до землі, а не повністю закапуються в пісок.

Дієслівна ФО *«To have the digestion of an ostrich»* – *«Мати шлунок, що все перетравлює»* [Баранцев 2005, с. 271] → ознака того, що страуси мають «вилуджений шлунок». Як відомо, у птахів немає зубів і вони не мають можливості прожувати їжу, яку собі добувають, проте вони в змозі подрібнити їжу у власному шлунку. Задля цього страуси ковтають пісок і гальку. Звідси й закріплене в культурі уявлення про шлунок, завдяки якому можна їсти все, що завгодно.

Концепт COOT

Ад'єктивна ФО «(As) *bald as a coot*» – «Абсолютно лисий» [Баранцев 2005, с. 61] → ознака зовнішнього вигляду. Це пов'язано з кольором птаха, який, як правило, має чорне оперення з білим дзьобом і білої лисиною на лобі, звідси й походить найменування птаха.

Ад'єктивна ФО «(As) *blind as a coot*» – «Сліпий, як кріт» [Баранцев 2005, с. 144] → ознака зовнішнього вигляду. Це зумовлено тим, що лисухи не є хижими птахами, вони не полюють, тому, відповідно, не мають такий гострий зір як хижі птахи.

Концепт міфічного птаха PHOENIX

Дієслівна ФО «*To rise like a phoenix from its ashes*» – «Відродитися як фенікс із попелу» [Баранцев 2005, с. 822] → ознака міфічності птаха. Ця ознака напряду пов'язана з міфом про фенікса, який свідчить, що птах спалює себе на багатті і воскресає на третій день з залишився попелу. Таким чином, у середньовіччі цей птах служив символом безсмертя. Слід зазначити, що фенікс асоціюється вічним життям, тому він неодноразово використовувався в геральдиці. Зокрема, він став особистою емблемою двох англійських королів – сестер Марії Кривавої і Єлизавети I. Крім цього, зображення фенікса викарбовано на медалях англійської королеви Єлизавети I з текстом: «Єдиний Фенікс всього світу». Образ феніксу також міцно закріплений як літературний символ протягом століть. Наприклад, поема Роберта Честера «Жертва кохання» (*Loves Martyr*), в якій автор розповідає історію птаха Фенікс, а саме його про зустріч з Голубом на острові Пафос і їх трагічну смерть у вогні. Зазначимо, що ця історія базується на уявленні, яке вже міцно закріплене в культурі, про те, що фенікс асоціюється зі смертю в вогні.

Додаток Е

Графіки

Англомовні фразеологізми з концептом «Птах»

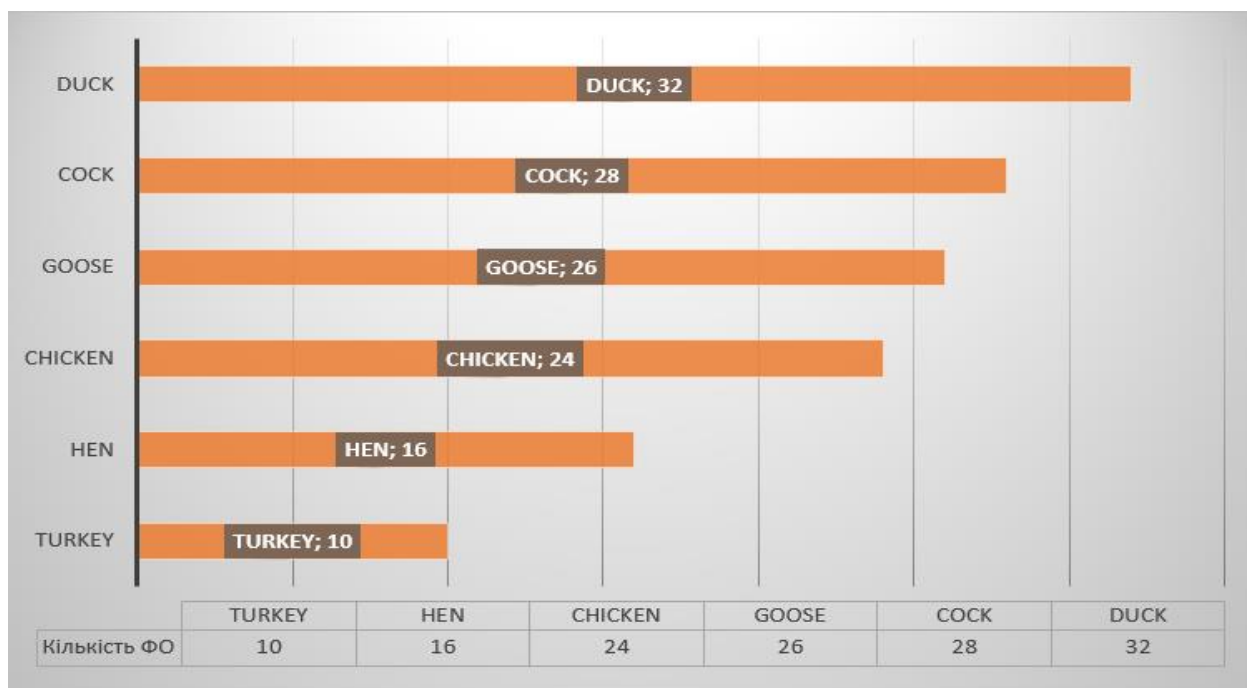

Рис.1. Структурна класифікація англомовних ФО з концептом «Птах» за наявністю компонентів домашніх птахів

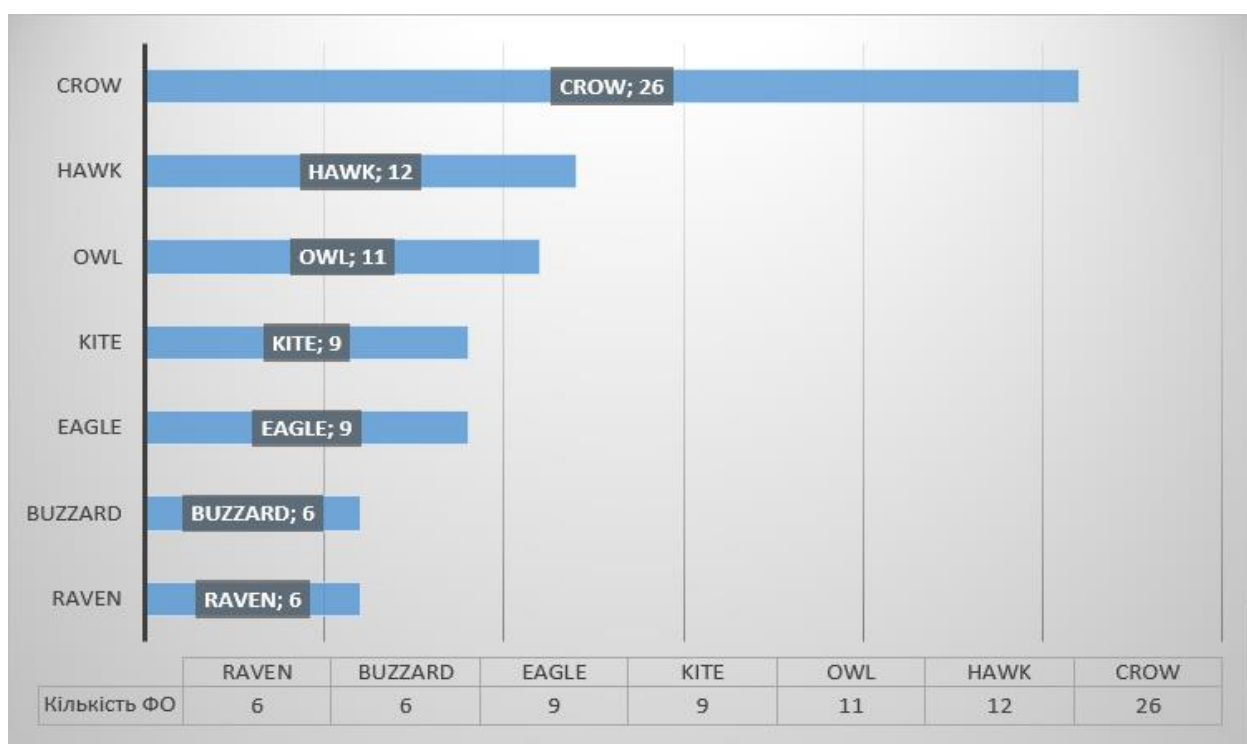

Рис.2. Структурна класифікація англомовних ФО з концептом «Птах» за наявністю компонентів диких хижих птахів

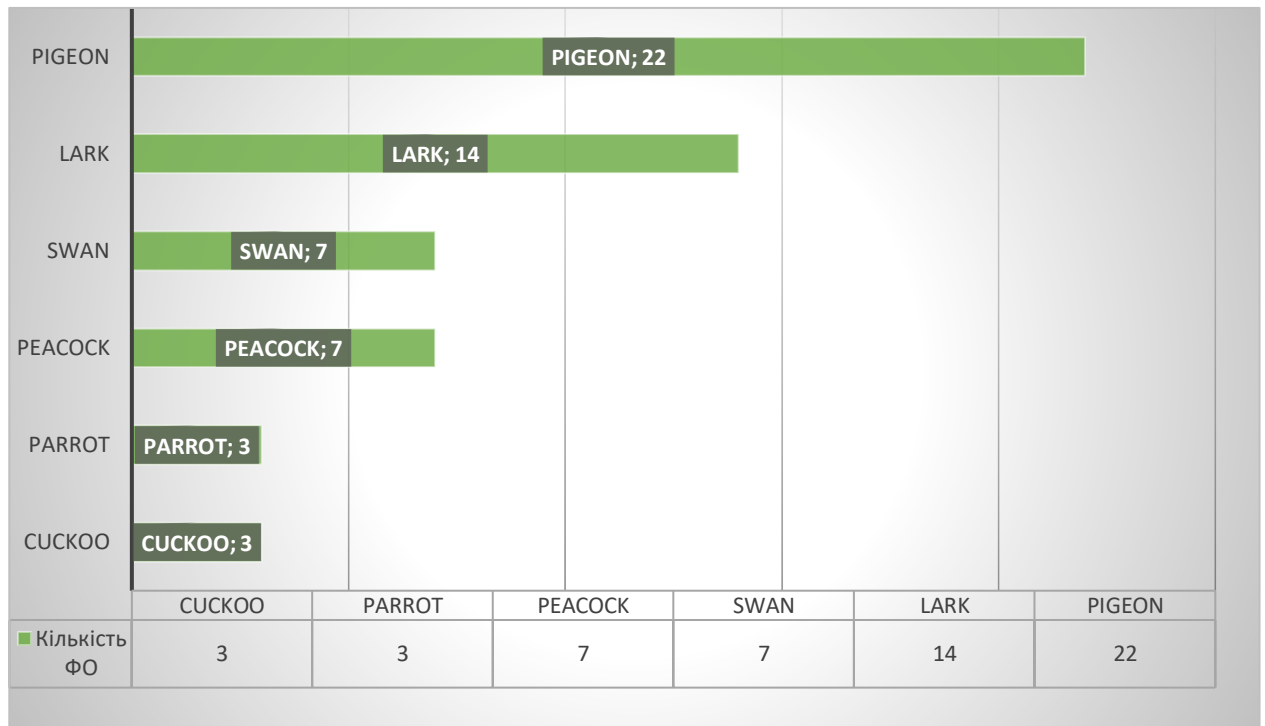

Рис.3. Структурна класифікація англомовних ФО з концептом «Птах» за наявністю компонентів диких нехижих птахів

Рис.4. Структурна класифікація англомовних ФО за наявністю компонентів рідкісних концептів

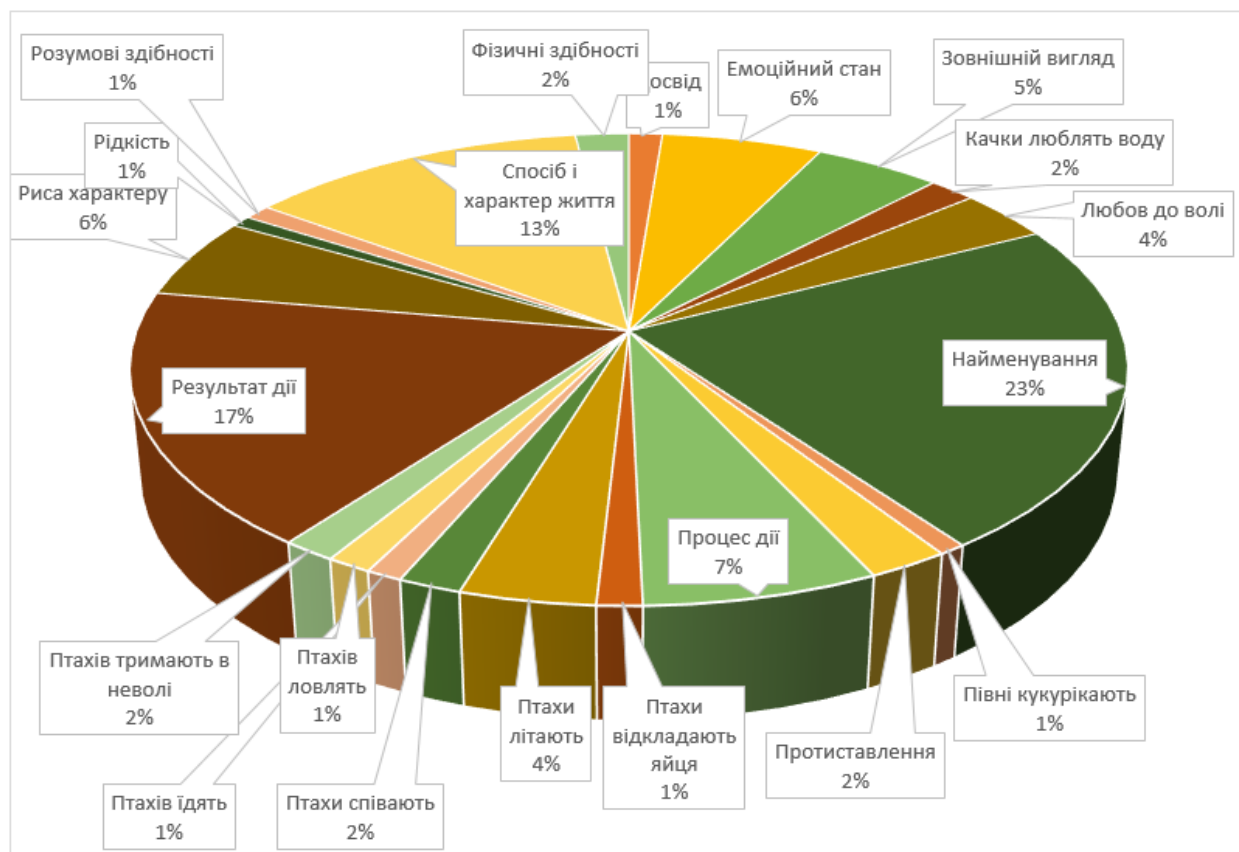

Рис.5. Семантичні групи ознак англomовних ФО з концептом «Птах»